

T.C.
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KAMU YÖNETİMİ PROGRAMI

TÜRKİYE’DE KADINLARIN YEREL SİYASETTEKİ KONUMU
VE YEREL KARAR ALMA SÜRECİNDEKİ ETKİLERİ: SİYASİ
PARTİLERİN KADIN KOLLARINDA BİR ARAŞTIRMA

Seda GÖKSOY

Danışman
DOÇ.DR. Buğra ÖZER

MANİSA-2019

T.C.
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KAMU YÖNETİMİ PROGRAMI

TÜRKİYE’DE KADINLARIN YEREL SİYASETTEKİ KONUMU
VE YEREL KARAR ALMA SÜRECİNDEKİ ETKİLERİ: SİYASİ
PARTİLERİN KADIN KOLLARINDA BİR ARAŞTIRMA

Seda GÖKSOY

Danışman
DOÇ.DR. Buğra ÖZER

MANİSA-2019

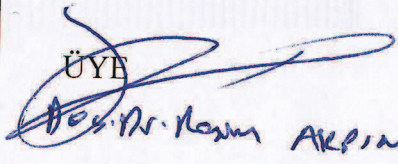
	<p style="text-align: center;">T.C. MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ</p> <p style="text-align: center;">YÜKSEK LİSANS EĞİTİMİ FORMLARI</p> <p style="text-align: center;">Tez Savunma Sınavı Tutanağı</p>	Doküman Kodu	FRYL-031
		Yayınlanma Tarihi	26/03/2018
		Revizyon No/Tarih	2/23/03/2018
		Sayfa	1/1

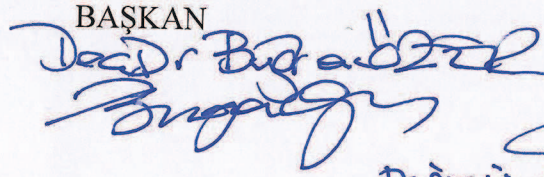
TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

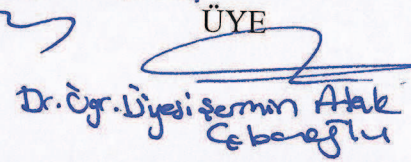
Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 21.05.2019 tarih ve ..... sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tarafından Manisa Celal Bayar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin 9. Maddesi gereğince Enstitümüz Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Kamu Yönetimi Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Seda GÖKSOY'un "Türkiye'de Kadınların Yerel Siyasetteki Konumu ve Yerel Karar Alma Sürecindeki Etkileri: Siyasi Partilerin Kadın Kollarında Bir Araştırma" konulu tezi incelenmiş ve aday 14.06.2019 tarihinde saat 11:00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra **75** dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından jüri üyelerine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI olduğuna OY BİRLİĞİ
DÜZELTME yapılmasına * OY ÇOKLUĞU
RED edilmesine ** ile karar verilmiştir.

ÜYE

Dr. Dr. Kerem Akdoğan

BAŞKAN

ÜYE

Dr. Öğr. Üyesi Şermin Atak Çebengül

Evet   Hayır

Tez, burs, ödül veya Teşvik programına (Tüba, Fullbright vb.) aday olabilir.

Tez, mutlaka basılmalıdır.

Tez, mevcut haliyle basılmalıdır.

Tez, gözden geçirildikten sonra basılmalıdır.

Tez, basımı gereksizdir.

* Bu halde adaya 3 ay süre verilir. İkinci tez savunma sınavında da başarısız olan öğrencinin Enstitü ile ilişkisi kesilir.

** Bu halde adayın Enstitü ile ilişkisi kesilir.

Hazırlayan
Enstitü Sekreteri

Onaylayan
Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Türkiye’de Kadınların Yerel Siyasetteki Konumu ve Yerel Karar Alma Sürecindeki Etkileri: Siyasi Partilerin Kadın Kollarında Bir Araştırma” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.../.../2019

Seda GÖKSOY

ÖZET

TÜRKİYE’DE KADINLARIN YEREL SİYASETTEKİ KONUMU VE YEREL KARAR ALMA SÜRECİNDEKİ ETKİLERİ: SİYASİ PARTİLERİN KADIN KOLLARINDA BİR ARAŞTIRMA

Bu çalışmada kadınların siyasetin neresinde olduğu anlaşılmaya çalışılmış ve bunun üzerine çalışmaya öncelikle siyaset ve yerel siyaset ile ilgili temel kavramların tanımı ile başlanılmıştır. İkinci bölümde tezin asıl konusu olan kadının siyasal hayata katılımı, Osmanlı, Milli Mücadele ve Cumhuriyet dönemi olarak ayrı ayrı incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise kadınların siyasette oynadıkları roldeki mevcut durum ele alınarak, parlamento, komisyonlar ve mahalli idarelerdeki temsili incelenmiştir. Son bölümde ise alan araştırması yapılarak, üç partinin kadın kollarından ondört kadın ile derinlemesine görüşme yapılmıştır. Bu görüşmeler sonucunda aslında kadınların siyasette istenilen seviyede olamadıklarını, daha fazla yöneten ve karar veren mekanizmalarda yer almak istediklerini ve bunun için partilere, kurumlara ve kişilere görevler düştüğünü ifade etmişlerdir.

***Anahtar Kelimeler:** Siyaset, Yerel Siyaset, Kadın, Siyasi Parti.*

ABSTRACT

WOMEN'S POSITION IN LOCAL POLITICS IN TURKEY AND EFFECTS TO THE LOCAL DECISION MAKING PROCESS: A RESEARCH IN POLITICAL PARTIES WOMEN BRANCHES

This study has attempted to determine the place of women in politics and for this purpose, the study starts with the definition of basic concepts related to the politics and local politics. In the second chapter, the participation of women in the political life which is the main topic of the thesis was examined in three period as Ottoman, National Struggle and Republic Period. In the third chapter, the current role of women in politics was discussed and the representation of them in parliament, commissions and local administrations was examined. In the last section, interviewed with fourteen women from three political party's women's branch and as a result of these interviews, they stated that women were not at the desired level in politics, they wanted to take part more in governing and decision-making mechanisms. And also they reported that with the aim of this Political parties, institutions and the individuals has many things to do.

Key Words: *Politics, Local Politics, Woman, Political Party*

TEŞEKKÜR

Kadının sosyal, ekonomik ve siyasal yaşantıdaki yeri ve karşılaştığı güçlükler, geçmişten günümüze sürekli tartışılan bir konu olmuştur. Erkek egemenliği algısını oluşturan ataerkil yapının etkisiyle de kadın haklarının tanınması hala toplumsal bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Geçmişten beri süregelen bir kısım kadın sorunlarına çözüm olarak, batılılaşmanın etkisi ile Osmanlı Döneminde bazı haklar verilmiş, etkili şekilde siyasi ve sosyal hakların verildiği dönem ise Cumhuriyet dönemi olmuştur. Peki günümüzde durum nasıl? Cumhuriyet döneminden bugüne değişen çok şey mutlaka var ama hala tartıştığımız ve kadınların siyasete etkili katılımını yetersiz bulduğumuza göre bir yerlerde eksik bir şeyler yapıyoruz. Tezimde ilk üç bölümde geçmişten günümüze nasıl bir süreç yaşanmış olduğu ele alınmıştır. Son bölümde ise siyasetin içinde yer alan on dört kadınla derinlemesine görüşmeler yapılmış ve mevcut durum ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çalışmamın her aşamasında bana destek olan, bilgi ve deneyimleri ile yol gösteren danışman hocam Sayın Doç. Dr. Buğra Özer'e, yüksek lisansa başlarken ve bitirirken, bütün süreçte manevi desteğini benden hiç esirgemeyen canım dostum Mehmet Ülker'e, maddi/manevi desteklerini her zaman hissettiğim canım aileme ve eşime, son olarak da canım oğlum Ömer Poyraz'a çok teşekkür ederim.

Seda GÖKSOY

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	vii
TEŞEKKÜR	viii
İÇİNDEKİLER	ix
SİMGELER VE KISALTMALAR	xii
RESİM VE TABLOLAR LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
1. SİYASET VE YEREL YÖNETİM KAVRAMI.....	3
1.1. Siyaset Nedir?.....	3
1.2. Siyasetin Temel Kavramları	4
1.2.1. Devlet.....	4
1.2.2. Düzen / Egemenlik.....	4
1.2.3. Hukuk.....	5
1.2.4. Mülkiyet.....	6
1.2.5. Meşruiyet	6
1.2.6. Haklar.....	6
1.2.7. Özgürlük	6
1.3. Yerel Yönetim Tanımları	7
1.4. Yerel Yönetim Örgütlenme Modelleri	8
1.4.1. Siyasi Yerinden Yönetim.....	8
1.4.2. İdari Yerinden Yönetim	8
1.4.2.1. Hizmet Yönünden Yerinden Yönetim	8
1.4.2.2. Yer Yönünden Yerinden Yönetim	9
1.5. Türkiye’de Yerel Yönetim Türleri	9
1.5.1. İl Özel İdareleri	9
1.5.2. Belediyeler	10
1.5.3. Köy Yönetimleri	12
1.5.4. Büyükşehir Belediyesi	13
İKİNCİ BÖLÜM	15
2. KADINLARIN SİYASAL HAYATA KATILIMININ TARİHSEL GELİŞİMİ	15

2.1. Siyasal Katılım Nedir?	15
2.2. Dünya Tarihinde Kadınların Siyasal Hak Elde Etme Süreçleri	19
2.3. Osmanlı Devleti Döneminde Kadının Siyasal Katılımı	20
2.3.1. Kadın Dergileri	21
2.3.2. Kadın Dernekleri.....	35
2.4. Milli Mücadele Döneminde Kadının Rolü.....	36
2.5. Cumhuriyet Döneminde Kadının Siyasal Katılımı	37
2.5.1. Seçme Seçilme Hakkının Kazanılması	39
2.5.2. Kadınların Meclise Attıkları İlk Adımlar	39
2.5.3. Yerel Yönetime Attıkları İlk Adımlar	44
2.6. Kadın-Erkek Temsil Eşitliğinin Anayasal Dayanakları	46
2.7. AB'nin Türkiye'den Kadınların Siyasete Katılımı Konusunda Beklentileri ..	47
2.8. Kent Konseyleri ve Kadın Meclisleri	49
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	56
3. KADINLARIN SİYASETTE OYNADIKLARI ROLDE MEVCUT DURUM	56
.....	56
3.1.Kadınların Parlamentoda Temsili.....	56
3.2. Kadınların TBMM Komisyonlarında Temsili.....	61
3.3. Kadınların Mahalli İdarelerde Temsili	62
3.4. Siyasi partilerin çabaları	63
3.5. Siyasi Partilerde Cinsiyet Eşitsizliğinin Farklı Boyutları.....	71
3.6. Kadın Dostu Kentler Projesi.....	72
3.7. Kadınların Siyasal Katılımını Arttırmasını En Güçlü Savunan Dernek; Ka-Der	76
3.8. 2010 Referandumunun Kadın Açısından Önemi	77
3.9.Türkiye'nin Taraf Olduğu Uluslararası Anlaşmalar	79
3.9.1. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi	79
3.9.2. İhtiyari Protokol.....	81
3.9.3. Avrupa Sosyal Şartı	82
3.9.4. Uluslararası Sosyal Çalışma Örgütü (İLO) Sözleşmeleri	88
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	92
4. ALAN ARAŞTIRMASI.....	92
4.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı	92
4.2. Araştırma Yöntemi ve Araştırmanın Kısıtları	92
4.3. Araştırma Modeli	93
4.4. Evren/Örneklem Grubu	94

4.5. Verilerin Toplanması.....	94
4.6. Verilerin Analizi.....	96
4.7. Araştırmanın Hipotezleri.....	96
4.8. Araştırmanın Bulguları.....	96
4.8.1. Türk Toplumunun Ataerkil Yapısına İlişkin Görüşler.....	98
4.8.2. Türk Toplumun Kadınlardan Beklediği Görevlerin Siyasete Katılımına Etkisine İlişkin Görüşler.....	99
4.8.3. Çevresel Ve Sosyal Şartların Kadınların Oy Tercihlerini Ne Derece Etkilediğine İlişkin Görüşler.....	101
4.8.4. Yerel Yönetimlere Kadın Katılımı Ve Temsili Neden Önemli Ve Temsil Oranı Yeterli Mi? Başlığına İlişkin Görüşler.....	103
4.8.5. Yerel Siyasette Kadınların Daha Aktif Olması İçin Hem Kişiler Hem Kurumlar Neler Yapmalıdır? Başlığına İlişkin Görüşler.....	104
4.8.6. Partilerin Yerel Siyasette Kadınların Rolünün Artması İçin Gereken Çabayı Gösterdiğini Düşünüyor Musunuz? Ve Yerel Siyaset Hangi Politikalar Üretirse Kadının Siyasetteki Üretkenliği Ve Siyasete Katılımı Artar? Sorusuna İlişkin Görüşler.....	106
4.8.7. Yaşadığınız Yerdeki Kadınların Siyasete Katılma Oranını Yeterli Buluyor Musunuz? Yeterli Değilse Neden? Sorusuna İlişkin Görüşler.....	109
4.8.8. Kadın Belediye Başkanlarının Yönettiği İl Ve İlçeler Şehrin Genel İşleyişi Ve Dokusu Yönünden Diğerlerine Göre Bir Fark Yaratmış Mıdır? Sorusuna İlişkin Görüşler.....	111
4.8.9. .... Kadınların Siyasette Aktif Olarak Yer Alması Ve Bunu Sürdürülebilir Kılması Hangi Etmenlere Bağlıdır? Sorusuna İlişkin Görüşler.....	112
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	115
KAYNAKÇA	117

SİMGELER VE KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
AİHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AK	Avrupa Komisyonu
AKP	Adalet ve Kalkınma Partisi
BM	Birleşmiş Milletler
BTP	Bağımsız Türkiye Partisi
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
DP	Demokrat Parti
DSP	Demokratik Sol Parti
HSYK	Hakimler Savcılar Yüksek Kurulu
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
İP	İyi Parti
KA-DER	Kadın Adayları Destekleme Derneği
MHP	Milliyetçi Hareket Partisi
SP	Saadet Partisi
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TKP	Türkiye Komünist Partisi
VB	Ve Benzeri
VD	Ve Diğerleri
YEPP	Yerel Eşitlik Eylem Planı

RESİM VE TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: 1874-1882 Yılları Arasında Yayınlanan Kadın Dergileri

Tablo 2: 1883-1911 Yılları Arasında Yayınlanan Kadın Dergileri

Tablo 3: 1913-1923 Yılları Arasında Yayınlanan Kadın Dergileri

Tablo 4: Türkiye'de Kadın Milletvekili Sayıları

Tablo 5: Dünya Parlamentolarında Kadın Temsil Oranları (İlk 15 Ülke)

Tablo 6: 2018'de Parlamentoda Kadın Temsili (Bölgesel Ortalama)

Tablo 7: Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Milletvekilleri- Partilere Göre Dağılım

Tablo 8: 1999-2014 Yerel Seçim Sonuçlarına Göre Kadın Temsil Oranları

Tablo 9: Dünyada Kota Uygulayan Siyasi Partilerden Örnekler

Tablo 10: Katılımcı Detayları

Tablo 11: Görüşme Detayları

Tablo 12: Türk Toplumunun Ataerkil Yapısına İlişkin Ortak İfadeler

Tablo 13: Türk Toplumun Kadınlardan Beklediği Görevlerin Siyasete Katılımına Etkisine İlişkin Ortak İfadeler

Tablo 14: Çevresel ve Sosyal Şartların Kadınların Oy Tercihlerini Ne Derece Etkilediğine İlişkin Ortak İfadeler

Tablo 15: Yerel Yönetimlere Kadın Katılımı ve Temsili Neden Önemli ve Temsil Oranı Yeterli Mi? Başlığına İlişkin Ortak İfadeler

Tablo 16: Yerel Siyasette Kadınların Daha Aktif Olması İçin Hem Kişiler Hem Kurumlar Neler Yapmalıdır? Başlığına İlişkin Ortak İfadeler

Tablo 17: Partiler Gereken Çabayı Gösteriyor Mu? Ve Yerel Siyaset Hangi Politika ve Uygulamaları Yapmalı? Sorusuna İlişkin Ortak İfadeler

Tablo 18: Yaşadığınız Yerdeki Kadınların Siyasete Katılım Oranına İlişkin Ortak İfadeler

Tablo 19: Kadın Başkanların Yönettiği Yerlerin İşleyişine İlişkin Ortak İfadeler

Tablo 20: Kadınların Aktif ve Sürdürülebilir Bir Siyaset Hayatına Sahip Olabilmesine İlişkin Görüşler

Resim 1: Muhadderat Dergisi

Resim 2: Şükûfezâr

Resim 3: Kadınlar Dünyası

Resim 4: Süs Dergisi

Resim 5: Asar-ı Nisvan

Resim 6: Ev-İş Dergisi

Resim 7: Yelpaze Dergisi

Resim 8: Demokrat Kadın

Resim 9: Kadınların Sesi

Resim 10: Kadınca dergisi

Resim 11: Türk Kadınlar Birliği

Resim 12: Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne Seçilen İlk Kadın Milletvekilleri

GİRİŞ

Kadınların siyasal temsil açısından durumunun düşük seviyelerde seyretmesini tek bir sebebe bağlayamayız ve genel olarak sebeplerin birbirleri ile ilişkili olduğunu da görmezden gelemeyiz. Hukuksal düzenlemelere rağmen temsil oranının hala düşük olmasında, toplumun kadına olan bakış açısı mutlaka etki etmekte ve kadının kendine olan güvenini düşürerek siyasi alanda yer almasını engellemektedir.

Türk toplum yapısı içerisinde kadının siyaset ile ilgili konumu farklılıklar göstermiştir. II. Meşrutiyetten itibaren derneklerin içerisinde sosyal yardım amacı ile etkin rol ve görevler üstlendikleri bilinmektedir. Savaş yıllarında gösterilen çaba ise herkes tarafından bilinmektedir. Cumhuriyet dönemi ile birlikte kadınlar siyasi ve sosyal haklarını elde etmeye başlamışlardır. Değişen kültür ve gelişen eğitim yapısı ile haklarının daha da farkında olmaya başlamışlardır. İlk olarak 1930 yılında çıkarılan Belediye Kanunu ile kadınlara da belediye seçimlerinde oy kullanma ve belediye meclislerine üye seçilebilme hakkı verilmiştir. İkinci olarak ise 1933 yılında Köy Kanunu'nda yapılan değişikliklerle köylerde kadınlara da muhtar ve ihtiyar meclisine üye seçilme hakkı tanınmıştır. Bu süreç 5 Aralık 1934'te kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkının verilmesi ile tamamlanmıştır. Böylece Türkiye, kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkını veren ülkelerin arasına girmiştir (Duroğlu, 2007:3). Bu süreçlerin yaşanmış olmasına rağmen günümüzde, hala kadının siyasal temsilinin yeterli olmadığını ve bunu nasıl arttırarak erkek siyasetçiler ile aynı seviyeye getirebileceğimizi tartışıyor ve çözümler arıyoruz.

Bu çalışmada, kadının siyasi serüveni incelenmiş ve çalışmaya öncelikle temel siyaset ve yerel siyaset ile ilgili kavramlarının tanımı ile başlanmıştır. İkinci bölümde Osmanlı Devleti, Milli Mücadele dönemi ve Cumhuriyet dönemi incelenerek devam edilmiştir. Kadın-erkek eşitliğinin anayasal dayanakları ve Avrupa Birliği'nin bu konudaki beklentileri ve kent konseyleri ile kadın meclisleri ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise siyasette oynadıkları roldeki mevcut durum incelenmiştir. Bu bağlamda, parlamento, mahalli idareler ve komisyonlardaki temsilleri, siyasi partilerin çabaları, Ka-Der derneği ve Türkiye'nin taraf olduğu anlaşmalar ele alınmıştır. Son bölümde ise siyasetin içinde yer alan kadınlar ile birebir görüşme yapılarak, onların gözünden kadının siyasetteki mevcut durumu ortaya çıkarılmak istenmiştir. Bu nedenle üç

partinin İzmir’de faaliyet gösteren kadın kollarından ondört kişi ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler ayrıntılı olarak son bölümde incelenmiş, sonuç ve öneriler kısmında da özetlenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. SİYASET VE YEREL YÖNETİM KAVRAMI

1.1. Siyaset Nedir?

Siyaset; düzenlemek, yetiştirmek, eğitmek anlamı taşıyan ve kökeni Arapça olan bir kelimedir. Zaman içerisinde terim geliştirilmiş, “yönetme tekniği ve bilgisi” anlamında kullanılmıştır (Kaplan, 1994: 11-16). Eski doğu medeniyetlerinde devlet yönetimi ile ilgili kullanılan siyaset sözcüğünün (Çam,1984: 21) ; batı devletlerinde karşılığı, Grekçe kökenli “police” kelimesinden türeyen ve kamu düzeni, şehir yerel yönetimi anlamlarını taşıyan “politika” olmuştur (Aydın, 2013: 184).

En geniş tanımıyla siyaset; toplumu ilgilendiren durumlarda karar verme, kararları etkilemek için mücadele etme veya dayanışma ya da çatışma haline de bürünebilen bir sosyal ilişkiler toplamıdır. (Özkul, 1997: 69).

İnsanların başkalarını etkileme ve idare etme gibi istekleri, aynı hedefe yönelmelerini sağlamış; bu da mücadeleyi ve işbirliğini ortaya çıkarmıştır. Bu durum, sosyal hayatın tamamına yönelik olmakta ve siyasetten devlete kadar giden bir süreci kapsamaktadır (Tatar, 1997: 24).

Weber siyaseti, devlet içinde ya da devletlerarasında gücü yani iktidarı paylaşmak veya bu gücün dağılımında etkili olmak adına gösterdikleri çaba olarak tanımlamıştır (Akyüz, 2009: 95).

Aristo ise siyaseti, insanların hayatlarını daha iyi bir noktaya getirmek ve daha iyi bir toplum oluşturmak için giriştikleri faaliyetleri kapsayan en üst bir bilim olarak görmüştür (Heywood, 2006).

Günümüzde önemli bir yer edinen siyaset, insanların örgütlü bir yapıya sahip olmadıkları ilkel dönemlerde dahi varlığını, farklı fikir ve eğilimler neticesinde ortaya çıkan güç mücadeleleri ile hissettirmiştir (Akyüz, 2009: 95).

İşleyişi birçok faktöre bağlı olan ve toplumsal yapının en önemli kurumlarından sayılan siyaset; idare etmek, yönetmek anlamını taşımaktadır ve hayatın her alanını etkilemesiyle her düzeyde siyasete ilginin artmasını sağlamıştır (Tulum, 2014: 5).

1.2. Siyasetin Temel Kavramları

Kavram, kısa bir tümce veya bir tek kelime ile ifade edilen bir şey hakkındaki genel fikirdir (Heywood, 2012: 16). Tezin bu kısmında, siyasetin tabiatı ve siyasal tahlil için gerekli olan kavramlar ele alınmaktadır.

1.2.1. Devlet

Devlet, belli toprak sınırları içerisinde otorite kuran siyasi bir birliktir (Heywood, 20012: 29). Devlet, insanların birbirlerine itaat etmemek için icat ettikleri, iktidarın dayanağı ve siyasal toplumun çatısı olmuştur (Kapani, 1996: 36). Bir toplumdaki tüm grupların üzerinde mutlak güce sahip olan devlet, kamusal olmasının yanı sıra kararları ile vatandaşlar üzerinde bağlayıcılık sağlayabilen egemen bir güçtür. Coğrafi olarak sınırlı alanlar içerisinde bulunan ve siyasette özerk bir varlık olan devlet; yasalar ile vatandaşları sınırlayacak, koruma altına alacak ve yasaya uymayanları cezalandıracak güce sahiptir (Heywood, 20012: 29). Yönetim ile devlet kavramı sıklıkla birbirlerinin yerine kullanılsalar da, devlet kamu alanlarındaki tüm kurumları ve vatandaşları kapsayan bir birlik iken, yönetim sadece devletin bir parçasını oluşturmaktadır. Yönetimden daha kapsamlı bir kavram olan devlet; ortak faydayı ve kamu çıkarını temsil ederken, yönetim belli bir zamanda iktidar olanların parti görüşlerini temsil etmektedir (Heywood, 20012: 30-31).

1.2.2. Düzen / Egemenlik

Düzen; derli toplu anlamına gelmekte, ayrıca toplumsal hayatta öngörülebilir davranışları ve istikrarı ifade etmektedir. Saldırgan ve rastgele davranışları içeren toplumsal karmaşa, düzene tezat olarak değişken ve istikrarsızdır. Nizam (düzen), siyasi olarak şiddet ve tehdit gibi korkulara karşı fiziksel, alışılmış koşulların getirdiği istikrar ve rahatlık açısından da psikolojik güvenliği sağlamaktadır. Siyasal düzen, yönetim veya hukuk sistemi aracılığı ile toplumun kontrol edilmesi anlamı taşımakta; doğal düzen ise, kişilerin kendiliğinden ve gönüllü olarak gerçekleştirdikleri eylemleri kapsamaktadır. Bu durumda siyasal düzen, otorite ve disiplin ile doğal düzen ise, kararlılık ve toplumsal ahenk ile bağdaşmaktadır (Heywood, 2012: 33).

Egemenlik, oldukça eski çağlara dayanan bir kavram olmasına rağmen, literatüre girmesi 1576 yılını bulmuştur (Aydınlı ve Ayhan 2004: 73). “Devletin Altı Kitabı” adlı eseri ile Jean Bodin egemenlik kavramını, devletin mutlak emretme gücünü nitelemek adına ortaya atmıştır (aktaran Beriş, 2006: 19). Bodin’e göre; egemenlik başka bir güç ile sınırlandırılmaz ve egemenlik; “devredilmez, bölünmez, mutlak ve sürekli” niteliktedir (aktaran Hakyemez, 2004: 63). En yüksek otorite olarak tanımlanan egemenlik, devletin esasını teşkil etmektedir (Özer, 2004: 190). Mutlak monarşilerin olduğu dönemlerde krallık, iktidar kaynağını teokratik egemenlik anlayışı ile sağlamaktaydı. Ancak Rönesans ve reform hareketlerinin neticesinde gerçekleşen devrim ile insan birey olarak algılanmış ve Rousseau önderliğinde egemenliği açıklayacak yeni bir kavram olarak “Toplumsal Sözleşme” kavramı ortaya çıkmıştır. Bu kavramla egemenliğin, bireylerin oluşturduğu halka ait olduğu kabul edilmiştir (Demirel, 2012: 7).

1.2.3. Hukuk

Sosyal bir varlık olan insanın diğer insanlarla topluluk halinde yaşamaya başlaması ve anlaşmazlıkların ortaya çıkması ile bu anlaşmazlıkların çözüme kavuşturulması için toplumda adalete ve emniyete ihtiyaç duyulması sonucu, düzeni sağlayacak bazı kurallar oluşturulmuştur. Hukuk olarak adlandırılan bu düzen kuralları, toplumun yararına olan ve toplumu düzenleyen kamu gücünün de desteklediği kurallardır (Gözübüyük 1986: 5).

Hukuk, çatışmanın olduğu ortamda uzlaşmayı sağlayarak, toplumun korunmasını ve geliştirilmesini sağlayan toplumsal bir iktidar aracı olarak görülmektedir (Dursun, 2014: 4).

Hukuk; bireylerin devletle veya birbirleriyle olan ilişkilerini düzenleyen kurallar bütünü ve bu çerçevede sahip olunan haklar anlamını taşımaktadır (Dursun, 2014: 4). Hukukun görevi, mülkiyetin sınırlarının düzenlenmesinden ziyade üçüncü kişilerin eylemlerinin sınırlarını belirleyerek, mülkiyeti koruma altına almak olarak tanımlanmaktadır (Akman, 2012: 307).

1.2.4. Mülkiyet

Mülkiyet, herhangi bir şey üzerinde sahip olunan hak olarak tanımlanmaktadır. Bu hakkın çiğnenmesi, adaletsizlik kavramına karşılık gelmektedir. Devletin kurulma nedenleri arasındaki doğal haklardan biri olan mülkiyet hakkının korunması amacı da yer almaktadır (Akman, 2012: 304).

1.2.5. Meşruiyet

Yönetilen kitlenin yöneticilere itaati hususunda önemli bir unsur olan meşruiyet (Gönenç, 2001: 133); meşruluk kavramının günümüzdeki karşılığıdır (<http://www.tdk.gov.tr>). Meşru; geçerli kabul edilen bir değer, ahlâkın ve hukukun üzerine kurulan kural veya kurumu ifade etmektedir (Atay, 1997: 121).

Siyasi anlamda meşruluk; iktidar ve otorite ile yakından ilişkilidir. İktidar, bir grubun diğerlerini yönetmesini anlatırken; otorite, yönetme hakkını ifade etmektedir. Meşru iktidar olarak tanımlanan otorite, yönetilenlerin kendi rızaları ile yöneticilere itaat etmelerini kapsamaktadır (Gönenç, 2001: 133). Devlet kurumları meşruluğunu tüm ülkelerde, ülkenin kuruluş ilkelerinden almaktadırlar. (Tosun, 2010: 322). Anayasaların varlığını sürdürmeleri de meşru oldukları müddetçe geçerlidir. (Gönenç, 2001: 140).

1.2.6. Haklar

Hukukun kişilere tanıdığı yetki olan hak; sabit, doğru ve gerçek olmak anlamlarını taşımaktadır (Dursun, 2014: 3). Hak; tüzel veya gerçek kişilerin menfaatlerinin hukuk tarafından korunmasıdır (Bağdatlı 2002: 247).

1.2.7. Özgürlük

Bireylerin hareketlerinde engel bulunmaması ile ilişkili olan özgürlük; bireyin hedeflerine ulaşmasında tercih durumuna sahip olması olarak da tanımlanabilir. Engelleri aşma gücü olarak görülen özgürlük; bireyin siyasal sistemdeki ve toplumdaki konumunu da ifade etmektedir (Tanchev, 2012: 135-136). Siyasal özgürlük; bireyin siyasal ifade imkanlarına sahip olmasını kapsamaktadır. Anayasal

statünün bir parçası olan siyasal özgürlük, yönetilen ve yönetici arasındaki toplumsal anlaşma için şart niteliğindedir. Devlet gücünden bağımsız olan siyasal özgürlük; seçimlere katılma, siyasi partilere üye olma, kamusal alanda görüş açıklama gibi imkanları ifade etmektedir. Siyasal özgürlüğün kısıtlanması veya yetersiz kalması; sivil itaatsizliğe, hukuk ve yönetimin meşruiyetinin zarar görmesine, yönetimin itibarsızlaşmasına neden olabilmektedir (Tanchev, 2012: 140-141).

1.3. Yerel Yönetim Tanımları

Yerel yönetimler, bir yörede yaşayan insanların merkezi yönetimden bağımsız olarak oluşturdukları ve yönettikleri birimlerdir (Güler, 2009: 279).

Yerel yönetimler; halkın doğrudan seçtiği karar organlarından oluşan, özerk yönetime sahip örgütlenmiş kurumlar olarak tanımlanmaktadır (Çiçek, 54: 2014).

Anayasal kuruluşlar olan ve aynı ülkede yaşayan insanların belirli sınırlar içerisinde, ortak ihtiyaçlarını karşılamak amacı ile kurulan yerel yönetimler; “merkezi yönetim” ve “yerinden yönetim” olarak iki örgüt halinde hizmet vermektedirler (Toprak, 2006: 11). Seçimleri beş yılda bir yapılan yerel yönetimlerin yetkileri, yerinden yönetim ilkesine uygun olarak düzenlenmektedir (Güler, 2000: 22).

Yerinden yönetim; bazı kamu hizmetlerinin merkezi idareden bağımsız olan kamu tüzel kişilerce halka sunulmasıdır (Özel, 2007: 442).

Yerinden yönetim ilkesine göre kurulan yerel yönetim kuruluşları, tüzel kişiliğe sahiptirler ve bu kuruluşların karar organları seçim ile iş başına gelirler. Görevlerini yerine getirmesi için gelir kaynağı sağlanan yerel yönetimler (Gözübüyük, 2006: 114-115), yasal olarak kendi görev alanında yer alan tüm işlerle ilgilenebilirler (Keleş, 1999: 12). Bu genel özelliklere sahip olan yerel yönetimler, Bakanlar Kurulu'nun izni neticesinde görevleri ile ilgili kendi aralarında birlik kurabilirler ve genel yönetimler, bu kuruluşlar üzerinde yalnızca vesayet yetkisine sahiptirler (Gözübüyük, 2006: 114-115).

Yerinden yönetim; ihtiyaçlara daha uygun hizmetlerin verilmesi, bürokrasinin ve kırtasiyecilik işlemlerinin azalması ve demokratik esaslara uygunluk açısından faydalı iken; yeterli maddi imkanlara sahip olamayıp hizmetlerin aksamaması, mali denetimde güçlükler yaşanması, bölgeler arası eşitsizliklerin artabilme olasılığı, ülkenin birlik ve bütünlüğünü bozabilme ihtimali açısından sakıncalıdır. (Parlak ve Sobacı, 2012: 31-32).

1.4. Yerel Yönetim Örgütlenme Modelleri

Yerinden yönetim, kendi içinde, “idari yerinden yönetim” ve “siyasal yerinden yönetim” olarak ikiye ayrılmıştır. Yetkilerini kullanan birim niteliğine göre ise, “hizmet yönünden yönetim” ve “yer yönünden yönetim” olmak üzere ikiye ayrılmıştır.

1.4.1. Siyasi Yerinden Yönetim

Siyasi gücün, yerel yönetim ile merkezi idare arasında bölüşümü olan siyasi yerinden yönetim; yerel yönetimlere yürütme ve yasama konularında az da olsa bağımsızlık kazanmalarını sağlamaktadır. Siyasi otoritenin merkezde değil, birimler arasında dağılmasını sağlayan siyasi yerinden yönetim, federal devlet sisteminin ortaya çıkmasına yol açmıştır (Biricikoğlu, 2013: 3). Üniter sistemde sadece merkezi idare ve yerel yönetimler var iken, federal sistemde bu iki yapının arasında eyalet yönetimi de bulunmaktadır (Biricikoğlu, 2013: 4).

1.4.2. İdari Yerinden Yönetim

“Fonksiyonel yerinden yönetim” ve “coğrafi yerinden yönetim” olmak üzere iki işlevi bulunan idari yerinden yönetim; bazı kamu hizmetlerinin merkezi idareden bağımsız olarak kamu tüzel kişileri tarafından gerçekleştirilmesi anlamını taşımaktadır (Biricikoğlu 2013: 4).

Coğrafi yerinden yönetim; belirli bir coğrafi alanda seçmenlerin belirlediği karar organlarının, merkezi idareden bağımsız olarak bazı görevleri yürütme yetkisine sahip olduğu örgütlenme biçimidir. Fonksiyonel yerinden yönetim ise, bazı işlevleri merkezi idare yerine daha teknik ve uzmanlaşmış olan özerk kuruluşların yerine getirdiği yönetim türüdür. (Biricikoğlu, 2013: 4-5).

1.4.2.1. Hizmet Yönünden Yerinden Yönetim

Hizmet yönünden yerinden yönetim, bazı kamu hizmetlerinin merkezden bağımsız bir örgüt tarafından yapılmasıdır. Bu yönetim birimi, üniversiteler ve TRT gibi genel yönetimin dışında kalan kuruluşlara, kamu hizmeti sağlamaktadır (Gözübüyük, 2006: 157).

1.4.2.2. Yer Yönünden Yerinden Yönetim

Yer yönünden yerinden yönetim, bir yörede yaşayanların ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için, özerklik tanınan kamu tüzel kişiliklerinden oluşmaktadır (Yiğit, 2008: 5). Özerklik, kurumların kendi hizmetlerini kendi sorumlulukları altında düzenleme hakkıdır (Tortop, 1996: 12) ve yerel yönetimlerin sorunları çözme hususunda, bünyesinde bulunan organlar ile karar almasını gerektirmektedir (Yüksel, 2005: 275). Bu yönetim birimine, köy yönetimleri ve belediyeler örnek verilebilir.

1.5. Türkiye’de Yerel Yönetim Türleri

1982 Anayasası gereğince; mahalli idarelerin yetkileri, görevleri ve kuruluşları yerinden yönetim ilkesi doğrultusunda kanun ile düzenlenir (Yiğit, 2008: 14).

Köyler, belediyeler ve il özel idareleri, Türkiye’deki yer yönünden yerel yönetim kuruluşlarıdır ve bu kuruluşlar kendilerine özel bütçelere sahiptirler (Nadaroğlu, 2001: 23-25).

1.5.1. İl Özel İdareleri

1864’te Tuna Vilayeti Nizamnamesi ile faaliyete geçirilen ve günümüzde de varlığını koruyan il özel idareleri (Parlak, 2005: 175), il halkının ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulmuş, mali ve idari özerkliğe sahip, karar organını seçmenlerin belirlediği kamu tüzel kişilerinden oluşmaktadır (Yiğit, 2008: 15).

İl özel idarelerinin görevleri, yetki karmaşasını önlemek amacıyla belediye sınırları içinde ve dışında olarak ayrılmıştır. Kültür, sanat ve spor gibi faaliyetlerde belediye sınırları içinde görev almakta; imar ve alt yapı ile ilgili konularda ise, belediye sınırları dışında tam yetki ile görev yapmaktadır (Toprak, 2006: 34).

İl özel idareleri; faaliyetlerini gerçekleştirebilmek için il encümeni, il genel meclisi ve vali gibi organlardan oluşmaktadır. İl genel meclisi ve il encümeni karar organı, vali ise yürütme görevi görür. Bu organlardan il genel meclisi; 4 yılda bir gerçekleşen seçimlerle, her ilçenin nüfusu oranında seçilmiş üyelerin toplanması sonucu oluşmaktadır. Üye tam sayısının salt çoğunluğu ile toplanan il genel meclisi, kararı katılanların salt çoğunluğuyla verir. Buna rağmen, karar yeter sayısı, üye tam sayısının dörtte birinden az olamaz. Doğrudan halkın seçtiği tek organ olan il genel

meclisi; siyasi kararlar aldığı veya görevlerini yerine getirmediği durumlarda İçişleri Bakanlığı'nın bildiriyle Danıştay tarafından feshedilir. İl genel meclisinin görevleri arasında; şart bağışları, bütçe ve kesin hesabı, il özel idaresi tarafından çıkarılan yönetmelikleri kabul etmek ve il özel idaresinin faaliyetlerini görüşüp karara bağlamak da vardır (Yiğit, 2008: 16-17).

İl encümeni; valinin başkanlık ettiği ve her yıl birim amirleri arasından seçtiği 5 üye ile il genel meclisinin gizli oy ile seçtiği 5 üyeden oluşmaktadır. Valinin seçtiği birim amirlerinden biri, muhakkak mali hizmetler amiri olmalıdır. Valinin katılmadığı toplantılara ise, genel sekreter başkanlık etmektedir (Nadaroğlu ve Vargan, 2005: 228). İl encümeninin görevleri arasında; bütçe ve kesin hesabı, yıllık çalışma programı, stratejik plan gibi konularda il genel meclisine görüş bildirmek, belediye sınırları dışında kalan halka açık yerlerin açılış ve kapanış saatlerini belirlemek, kanunlarda yer alan cezaları vermek ve vali tarafından gönderilen konularda görüş bildirmek de vardır (Güler, 2009: 287).

Merkezi yönetimin ildeki başı olan vali, devleti ve hükümeti temsil etmesinin yanı sıra il özel idaresinin başı ve tüzel kişiliğinin temsilcisidir. (Toprak, 2006: 50). Valinin görevleri arasında; il özel idaresini idare etmek, kurumsal stratejiler oluşturmak, stratejik plana uygun olarak yönetmek, şartsız bağışları kabul etmek, bütçeyi uygulamak ve il özel idaresi personelini atamak da vardır. (Yiğit, 2008: 19).

1.5.2. Belediyeler

Arapça kökenli “belediye” kelimesinden gelen ve Tanzimat'ın ardından yerel yönetim alanındaki ilk kuruluşlar olan belediyeler, yerel yönetimlerin temel taşı olarak görülmektedir (Gözübüyük, 2006: 124). Yerel yönetimler denildiğinde belediyelerin ilk akla gelen kuruluş olmaları, vatandaşlara en yakın kamu kuruluşu olmalarının yanı sıra ihtiyaçlarına hızla cevap verebilmeleri ile de yakından ilgilidir (Yiğit, 2008: 21).

Belediye; beldede yaşayanların ortak ihtiyaçlarını karşılamak için kurulan ve seçmenlerin seçtiği bir karar organına sahip, mali ve idari özerkliği bulunan kamu tüzel kişisidir. (Yiğit, 2008: 22).

Türkiye’de, belediye ve büyükşehir belediyesi olmak üzere iki tür belediye bulunmaktadır. Belediyeler; belde, ilçe ve il belediyeleri olarak ayrılırken, büyükşehir belediyeleri sadece büyük şehirlerde hizmet vermektedirler (Eryılmaz, 2011: 168). Görev alanı kanunla belirlenen ve belediye alanı ile sınırlı olan belediyeler, önceliği

bakıma muhtaç, yaşlı, özürlü vatandaşlar olmak üzere, belediye meclisinin kararı ile belediye sınırları dışına da hizmet götürebilirler (Toprak, 2006: 93) Belediyelerin görevleri arasında; meslek ve beceri kazandırma, nikah, kültür ve sanat, ağaçlandırma, mezarlıklar, çevre sağlığı, temizlik, imar, kentsel alt yapı, sağlıkla ilgili tesisler açma ve işletme, okul binalarının inşaatı ile onarımı gibi hizmetler bulunmaktadır. Belediyeler bu hizmetleri yerine getirirken hizmetin ne kadar acil olduğu ve mali durumları dikkate almakla yükümlüdürler. Belediyelerin mali kaynaklarını; belediyelerin aldığı yardım, ceza, borç, vergi ve merkezi idareden gelen gelirler oluşturmaktadır (Öncel, 1992: 137).

Belediyeler; belediye başkanı, belediye encümeni ve belediye meclisi organlarına sahiptirler.

Belediye başkanı, beş yıllığına doğrudan halk tarafından seçilir ve belediyenin yürütme organıdır. Belediye başkanının görevleri arasında; belediyeyi sevk ve idare etmek, belediyeyi stratejik planlar doğrultusunda yönetmek, meclise ve encümene başkanlık etmek, belediye personelini atamak, şartsız bağışları kabul etmek, bütçeyi uygulamak, belediyenin menfaatlerini korumak, belde halkının huzuru için gerekli önlemleri almak da vardır (Yiğit, 2008: 29-30).

Belediye encümeni; belediye başkanının başkanlığında, il belediyelerinde ve nüfusu yüz bini aşan belediyelerde bir yıllığına seçilen yedi kişiden, diğer belediyelerde ise bir yıllığına seçilen beş kişiden oluşmaktadır (Sayan, 2012: 13). Belediyenin danışma ve yürütme organı olan belediye encümeninin görevleri arasında; kanunlarda yer alan cezaları vermek, halka açık yerlerin açılış ve kapanış saatlerini belirlemek, yıllık çalışma programındaki işleri uygulamak, stratejik plan doğrultusunda bütçe ve kesin hesabını inceleyerek belediye meclisine görüş bildirmek yer almaktadır (Yiğit, 2008: 27-28).

Belediye meclisi; beş yılda bir yapılan mahalli seçimlerde seçilenlerden oluşmaktadır ve belediyenin karar organıdır. Ayda bir kez toplanan belediye meclisinin görevleri arasında; belediye tarafından çıkarılacak yönetmelikleri kabul etmek, borçlanmaya karar vermek, belediye ücret tarifelerini düzenlemek, şart bağışları kabul etmek, bütçe ve kesin hesabı kabul etmek, mücavir alanlara belediye hizmetlerinin götürülmesine karar vermek, uygun imar programlarını görüşerek kabul etmek, mahalle kurulmasına veya kaldırılmasına karar vermek de bulunmaktadır (Sayan, 2012: 13).

1.5.3. Köy Yönetimleri

En eski yönetim biçimlerinden olan köy yönetimi; yurttaşların doğrudan demokrasiye katılımını en çok sağlayan eski bir dayanışma modelidir (Keleş, 1993: 176). 1924'te çıkarılan 422 sayılı yasa gereğince köy; nüfusu iki binden az olan yerlerdir ve nüfusun iki binden az olmasına rağmen belediyeye sahip ilçeler köy kabul edilmemektedir (Çukurçayır, 2003: 205).

Köy yasası, köye ait işleri isteğe bağlı işler ve zorunlu işler olmak üzereye ikiye ayırmıştır. İşlerin isteğe bağlı veya zorunlu olduğuna köy derneği karar vermektedir. Zorunlu işler idareye aitken, köylüler de bu hususta idareye yardımda bulunmaktadır. Ayrıca köy derneği isteğe bağlı işlerin, zorunlu işler olduğuna dair karar da verebilir (Gözübüyük, 2006: 148). İsteğe bağlı işler daha çok köyün güzelleşmesi, sosyal ve ekonomik yönden gelişmesiyle ilgili iken zorunlu işler; eğitim, tarım, temizlik ve sağlık gibi konulardan oluşmaktadır.

Köy yönetimi; köy muhtarı, ihtiyar heyeti ve köy derneğinden oluşan organlara sahiptir.

Köy muhtarı; beş yılda bir seçilen ve devleti köyde temsil eden aynı zamanda da köy yönetiminin başında olan kişidir. Siyasi partilerin, seçimde muhtar adayı göstermeleri mümkün değildir. Köylere Hizmet Götürme Birliklerinin kurulmasıyla birlikte görevlerinin büyük bir kısmı bu kuruma devredilen muhtarlar, yaptıkları tüm işlemlerde kaymakamın ve valinin vesayeti altındadırlar. (Güler, 2009: 297).

Köy muhtarının görevleri; devlet ile ilgili işler ve köy ile ilgili işler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Devlet ile ilgili işleri arasında; zarar görenlerin bildirmesi üzerine sorup araştırma yapmak, köy sınırları içerisinde oluşan doğal afetlere karşı köylüler ile birlikte çalışmak, kaçakları ve bakayaları devlete bildirmek, asker toplamak, bulaşıcı hastalık ve salgın durumunda ivedilikle devleti haberdar etmek, sınırları içerisinde köyün asayişini korumak, devletin bildirdiği kanunları köy halkına anlatmak yer almaktadır. Köy ile ilgili işleri arasında ise; köy işlerine harcanacak parayı ihtiyar meclisi kararı ile toplamak, parayı harcamak için emir vermek, ihtiyar meclisine 1 ay içinde harcanan paranın hesabını vermek bulunmaktadır (Yiğit, 2008: 33-34).

Köy ihtiyar heyeti, belediye encümeni yapısına benzemektedir. Denetleme, yürütme ve karar organıdır. İçerisinde, köyün öğretmeni ve imamının da bulunduğu heyet, köy derneği tarafından seçilmektedir. İhtiyar heyetinin görevleri arasında; imece usulü yapılacak işleri belirlemek, para veya ırgat ile yapılacak işlere karar

vermek, köylünün kaç gün çalışacağını belirlemek vardır. (Yiğit, 2008: 32). Köy bütçesinin onaylanması gibi bazı kararlar, bağlı oldukları kaymakam veya vali tarafından onaylandıktan sonra yürürlüğe girer (Dönmez, 1996: 270-272).

Köy derneği; köylünün doğrudan yönetime katılmasını sağlayan, erkek ve kadın tüm seçmenlerin içinde var olduğu bir topluluktur. Köy derneği, ihtiyar meclisini ve köy muhtarını seçme yetkisine sahiptir. Aynı zamanda isteğe bağlı olan işleri, karar vererek zorunlu işler haline getirebilmektedir. (Gözübüyük, 2006: 149). Köy derneğinin; şartlar yerine getirildiğinde köyde belediye kurulmasına, köyün ayrılmasına veya başka bir köy ile birleşmesine karar verebilme yetkisi bulunmaktadır (Eryılmaz, 2011: 193).

1.5.4. Büyükşehir Belediyesi

Büyükşehir belediyesi; il sınırları içerisinde yer alan, seçmenler tarafından belirlenen karar organına sahip, mali ve idari özerkliği bulunan ayrıca ilçe belediyeleri arasında koordinasyonu sağlayan kanunlarla belirlenen yetkileri kullanan kamu tüzel kişisidir. Kanun hükmünce, nüfusu 750.000 den fazla olan illerin belediyeleri büyükşehir belediyesine dönüştürülecektir (Sayan, 2012: 14).

Büyükşehir belediyesinin görevleri arasında; tabiat ve kültür varlıklarını korumak, kültürel ve sosyal hizmetler, ruhsatlandırma, cadde ve anayol yapımı, toplu taşımacılık, kanalizasyon ve imar planı da bulunmaktadır (Derdiman, 2012: 62-63). Büyükşehir belediyesinin organları; büyükşehir belediye başkanı, büyükşehir belediye encümeni ve büyükşehir belediye meclisinden oluşmaktadır.

Büyükşehir belediye başkanı; belediye meclisindeki seçmenler tarafından beş yıllığına seçilmekte ve yürütme organı olarak görev almaktadır. Büyükşehir tüzel kişiliğini temsil eden büyükşehir belediye başkanının görevleri arasında; yargı mercilerinde belediyeyi temsil etmek, encümene ve meclise başkanlık ederek alınan kararları uygulamak, belediyeyi denetlemek, belediye personelini atamak, bütçeyi uygulamak, belediyeyi sevk ve idare etmek de bulunmaktadır (Sayan, 2012: 12-13).

Büyükşehir belediye encümeni, belediye başkanının her yıl birim amirleri arasından, biri mali hizmetler amiri, biri genel sekreter olmak üzere seçeceği 5 üye ve belediye meclisinin gizli oy ile kendi aralarından 1 yıl için seçecekleri 5 üyeden oluşmaktadır. Büyükşehir belediye encümeni, belediye encümeni ile aynı görevlere

sahip olmasının yanı sıra Büyükşehir Belediye Kanununda tanımlanan görevlerden de sorumludur (Sayan, 2012: 15).

Büyükşehir belediye meclisi; büyükşehir belediyesine bağlı ilçe belediyelerin her biri için üye sayılarının beşte biri alınarak toplam sayısı kadar üyeden oluşmaktadır (Derdiman, 2012: 62-63). Büyükşehir belediyesinin karar organı olan büyükşehir belediye meclisinin görevleri arasında; park, sokak, cadde ve meydanlara isim vermek, hizmetlere dair ücret tarifelerini belirlemek, büyükşehir imar planını yapmak, belediyenin bütçesini, program ve planını görüşüp karara bağlamak da bulunmaktadır (Sayan, 2012: 15).

İKİNCİ BÖLÜM

2. KADINLARIN SİYASAL HAYATA KATILIMININ TARİHSEL GELİŞİMİ

2.1. Siyasal Katılım Nedir?

Siyaset, toplulukların en basitinden en karmaşığına kadar, içinde barındırdığı iktidar olgusuyla birlikte toplumların bir parçası olmuştur (Arslan, 2012: 4). Toplumların daha fazla demokratikleşmesiyle birlikte, bireyin karar alma organlarını etkilemek adına, siyasal hayata katılmaları gereğı artmıştır.

Siyasal Katılım; bireylerin kendi tercihleri doğrultusunda, siyasal karar mevkilerinde bulunmasını istedikleri kişiler için, yaptıkları eylemler ve faaliyetlerdir (Kalaycıoğlu, 1983: 10).

Kapani'ye (2010: 144) göre siyasal katılım, halkın siyasal sisteme karşı davranış ve tutumlarını belirleyen bir kavramdır. Kışlalı (2003:219) ise siyasal katılımı, devletin kararlarını ve uygulamalarını etkilemeye yönelik her çeşit eylem olarak tanımlamaktadır. Yerel ve ulusal siyasetin oluşmasında etkili olan siyasal katılım, aynı zamanda sağlıklı demokrasinin gerçekleşmesinde de oldukça önemli bir etkidir (Yılmaz, 2005: 113).

Yücekök'e (1987: 28) göre bir tepki hareketi olan siyasal katılım, pek çok farklı amaç taşıyabilmektedir. Bu amaçlar; toplumda kendine yer edinmek, sosyal dayanışmaya katkıda bulunmak, arkadaş edinmek olabileceğı gibi; bilgilenme, siyasal kararlarda etkili olma, çıkarları koruma, örgütsel ve bireysel çıkar sağlama, siyasi statüye sahip olma arzusu, siyasal tartışmalarda yer alma gibi amaçlar da olabilmektedir (Çağlar, 2011: 57).

Siyasal katılımın sağlanması hususunda en önemli noktalardan biri, bireylerin siyasal sisteme güven duyması ve katılım sonucu haklarının demokratik bir şekilde elde edebileceklerine dair inanç taşıyor olmalarıdır. Aksi bir durum söz konusu olduğunda bireyler, sisteme güven duymayacaklar ve katılım göstermeyeceklerdir. Bu durumda siyasal katılımın gerçekleşmesi, halkın ihtiyaçlarına cevap verebilecek; siyasal, sosyal ve mali konularda ideal bir yönetim anlayışına sahip devlet yapısı ile mümkün olacaktır (Arslan, 2012: 8).

Yurttaşlık görevi olarak görülen, yalnız olarak yapılabilen ve en belirgin özelliği oy vermek olan bireysel siyasal katılım, “seçme” hakkı ile özdeşleştirilmektedir. Oy kullanımının gizli olması da bu bireysel durumu desteklemektedir. Toplumsal siyasal katılım ise, “seçilme” hakkı ile özdeşleştirilmektedir (Tokgöz, 1994: 97). Bireysel siyasal katılımın aksine, toplumsal siyasal katılım; sosyal ilişkileri, faaliyetleri ve grup davranışlarını içerir (Yuva, 2005: 34). Miting, yürüyüş ve gösterilere katılmak, seçimlerde aday olmak, siyasette aktif rol almak ve siyasal partilere üye olmak toplumsal siyasal katılım faaliyetleridir (Çadır, 2011: 12).

Siyasal Katılımı pek çok faktör etkilemektedir. Bu faktörleri; sosyo-ekonomik faktörler (cinsiyet, kitle iletişim araçları, örgüt üyeliği, yerleşim yeri, eğitim seviyesi, meslek, yaş, gelir düzeyi), psikolojik faktörler ve siyasal faktörler olmak üzere 3’e ayırmak mümkündür (Turan 1986: 75).

- ***Sosyo-ekonomik faktörlerin siyasal katılım üzerindeki etkileri;***

Siyasal katılımı etkileyen önemli faktörlerden biri cinsiyettir. Yapılan pek çok araştırma, neredeyse tüm toplumlarda kadınların siyasal hayata erkeklere kıyasla daha az katıldıklarını göstermektedir. Kadının toplumdaki rolü, yetiştirilme şekli, siyasal bilgisinin az olması, siyasete az ilgi duymasına ya da hiç ilgi duymamasına yol açmıştır. Bu durumda kadının siyasal katılımı az olmakta ve siyasal tercihleri, eşinin tercihleri etkisinde gerçekleşmektedir (Kışlalı, 2003: 224). Kadınlar, erkeklere oranla daha az oy kullanmaya gitmekte ve kadınların erkeklere kıyasla siyasal tercihleri daha kolay değişebilmektedir (Kışlalı, 2005: 168). Tüm bu durumların gerçekleşmesinde; yaş durumu, eğitim seviyesi, medeni durum, mesleki tercih, gelir durumu, istihdama dahil olup olmama gibi etkenlerin, kadınları erkeklerden daha çok etkilenmesi ile ilgisi bulunmaktadır. Ayrıca erkek egemen siyasetin varlığı, cinsiyet ayrımcılığı, kadın-erkek arasındaki sosyo-ekonomik farklılıklar gibi faktörlerinde siyasal katılımı etkilediğini söylemek mümkündür (Arslan, 2012: 24).

Siyasal katılımı etkileyen faktörlerden kitle iletişim araçları, bireylerin toplumsal olaylar hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlamakta ve bu olaylar karşısında taleplerini siyasal sisteme duyurma isteklerini etkilemektedir. Ayrıca kitle iletişim araçları, siyasi partilerin fikirlerini, halka rahatça duyurabilecekleri bir ortam oluşturmaktadır (Arslan, 2012: 23).

Siyasal katılımı olumlu yönde etkileyen örgüt üyeliği ile birey, sınıf bilincine ulaşır. Bireyin parti bültenlerine abone olması, toplantılara katılması, örgüt içerisinde arkadaşları ile siyasi tartışmalara katılması bu bilinci iyice geliştirir. Birey, benimsediği grubun siyasi idealleri ile etrafını etkiler ve bu gruplar toplum içinde kaynaşmayı kolaylaştırır (Yücekök, 1987: 27).

Bireyin yaşadığı yer, bulunduğu ortam siyasi katılım düzeyini etkilemektedir. Kırsal alanlarda yaşayan kişiler, siyasi olaylarda daha çok toplumsal güçlerin etkisinde kalmakta ve tercihlerini bu güçlere bağlı şekilde gerçekleştirmektedirler. Oysa büyük şehirler de yaşayanlar tercihlerini, destekledikleri siyasi partilerden yana kimseye bağımlı olmadan kullanırlar (Arslan, 2012: 22-23).

Eğitim seviyesinin yüksek olması, bireyin toplumu ilgilendiren siyasi gelişmeleri takip etmesine, bu konuda gerekli araştırmaları yapmasına, olayları sorgulamasına olanak tanır. Ayrıca bireyin eğitim seviyesinin yüksek olması gelir düzeyini de artıracığından, bu iki faktör siyasi katılımı etkilemektedir (Kışlalı, 2003: 224).

Meslek gruplarının da siyasi katılımına etkisi bulunmaktadır. Öyle ki, Baykal'a göre, gazetecilik, öğretmenlik, avukatlık gibi meslek grubunda yer alan bireylerin parlamentolarda oldukça büyük yeri vardır (1970: 47). Kışlalı ise, bireylerin aile etkisinin az ve eğitim seviyesinin düşük olduğu durumlarda iş çevresinin etkisinde kaldıklarını ileri sürmektedir (2003: 225).

Siyasal katılımında yaş faktörünün etkisini incelendiğinde, gençlerin siyasete ilgisinin yoğun olduğu görülmektedir (Çam, 1995: 170). Her ırkın, etnik grubun, farklı kuşakların veya farklı yaş gruplarının siyasi davranışları arasında büyük farklar bulunmaktadır (Yücekök, 1987: 28).

Siyasal katılım ve ekonomik durum arasındaki ilişkide yaygın olarak kabul edilen görüş; gelir düzeyinin artmasının beraberinde siyasi katılımı da artıracığı yönündedir (Çadır, 2011: 14). Gelir düzeyi insanların aldıkları kararları, olaylara bakış açılarını, yaşam şekillerini önemli ölçüde etkileyen faktörlerden biridir. Gelir düzeyi yüksek bireylerin siyasi olaylara ilgisi, daha düşük gelirli bireylere oranla fazla olduğu görülmektedir (Kışlalı 2003: 224)

Siyasal Katılımın sosyo-ekonomik boyutu ele alındığında; örgüt üyeliği bulunan, statü sahibi, belli bir yaş ortalaması olan, eğitim seviyesi yüksek bireylerin siyasi sorunlar ile daha ilgili olduğu ve siyasi katılımında daha etkin rol aldıkları görülmektedir.

- ***Psikolojik faktörlerin siyasal katılım üzerindeki etkileri;***

Bireyin kendi eylemleri ile çevresindeki olayları değiştirebileceğine inanması, etkinlik duygusunu oluşturmaktadır. Bu duygunun yoğun yaşandığı durumlarda birey siyasal hayata yakınlaşmakta; aksi bir durum ise uzaklaşmaktadır (Kapani, 2002: 133). Kişinin, siyasal sisteme ilgi duyması, siyasal olayları daha kolay algılamasını sağlamaktadır. Böylelikle bireyin siyasal katılımı artmaktadır (Kalaycıoğlu, 1983). Diğer taraftan bireyin beklentilerinin siyasi iktidar tarafından karşılanmaması, bireyin umutsuzluğa kapılmasına bu da siyasal katılımın azalmasına yol açmaktadır (Gücük, 2006: 14). Ayrıca, bireylerin sosyal hayatta aktif olma isteği, kişinin iyi ifade edebilme gücü, siyasal ilgi, yurttaşlık görevi algısı, siyasal katılımı olumlu yönde etkileyen psikolojik etmenlerdir (Arslan, 2012: 26-27).

- ***Siyasal faktörlerin siyasal katılıma etkileri;***

Siyasal partiler, seçim sistemleri ve siyasal sistemin yapısı, siyasal katılımı önemli ölçüde etkilemektedir. Siyasal katılımın gerçekleşmesinde, bireyin katılımı nasıl sağlayacağını belirlenmesi, kuralların tanımlanması ve işleyişin kolay olması gerekmektedir. Bu durum siyasal katılımı olumlu etkilemektedir. Siyasal katılımın sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesi için, demokratik kurallar benimsenmeli, hukuk üstünlüğü sağlanmalı, kişiye yeterince hak ve özgürlük tanınmalıdır (Arslan, 2012: 27). Tek partili sistemde oy kullanma sadece formalite iken, çok partilerin mevcut olduğu siyasal sistemde rekabet ortamı olduğu için, oy kullanımı hususunda bireyler baskı hissetmekte ve siyasal katılım gerçekleştirmektedirler (Dinç, 2002: 29). Ayrıca, partilerin iktidar olma yolunda görüşlerini bildirmesi ve bu doğrultuda halkı etkilemeye çalışması, halkı ilgilendiren toplumsal sorunlar hakkında bilgi verilmesi de siyasete ilgi artırmakta ve siyasal katılımı etkilemektedir (Arslan, 2012: 28).

Toplumların gelişebilmesi, sağlıklı bir demokrasi işleyişinin olması ve halkın toplumu ilgilendiren kararlarda etkili olması için siyasal katılım önem taşımaktadır. Halkın fikirlerinin uygulandığını ve karar alma organlarında etkili olduğunu görmesi iradelerini güçlendirmekte bunun yanı sıra demokrasiyi de iyice benimsemelerine yol açmaktadır. Bu nedendir ki siyasal katılım, hem demokrasiye hem de toplum düzenine katkı sağlamaktadır.

2.2. Dünya Tarihinde Kadınların Siyasal Hak Elde Etme Süreçleri

Eski toplumlarda erkekten daha aşağı bir statüye sahip olan kadının, miras ve boşanma gibi konularda sınırlı hakları bulunmuş olsa da medeni ve sosyal yaşamda hakları kısıtlanmıştır (Cin, 1984: 49). Bu kısıtlamalar nedeniyle kadın, toplumsal hayatın dışında kalmış ve eve kapanmıştır. İlk kez Rönesans hareketi ile adım atan kadınlar, reform hareketleri ile sosyal hayatta yer edinmeye başlamışlardır (Konan, 2010: 160). Siyasi bir hak olan seçme ve seçilme hakkı, ilk kez feodalizmin yıkılmasının ardından sadece mülk sahibi erkeklere tanınmıştır. Fransız İhtilâli ile birlikte mülk sahibi olmayan erkeklerde bu haktan yararlanmıştır. Ardından Kadın Hakları Bildirgesi yayınlanmış ve kadınlar kraldan kendilerini temsil hakkı ile oy hakkı talep etmişlerdir. Ancak bu istek kabul edilmemiştir. Kadın hakları için dönüm noktası sayılan Fransız İhtilâli sırasında, kadınlar çalışma hayatı içinde yer almışlar ve bu durum diğer Avrupa ülkelerini de etkisi altına almıştır (Erol, 1996: 148). Endüstri devriminin gerçekleşmesi ve buharın endüstride kullanılmasıyla birlikte kadınlar fabrikalarda çalışmaya başladılar. Bu durum kadın haklarında köklü ve büyük değişime neden olmuş, kadınlara o zamana kadar tanınmamış hakların verilmesine yol açmıştır. 20. yüzyılda ise feminist akımların etkisiyle Batıdaki ülkelerin pek çoğunda kadınlara siyasal ve toplumsal alanda eşit haklar tanınmıştır. 1900'lü yıllarda Norveç, İsveç ve Finlandiya gibi ülkelerde kadınlar siyasi alanda katılım göstermişlerdir. Bu duruma İngiltere Birinci Dünya Savaşından sonra katılmış; Amerika ise 1919 yılında kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanıyarak dâhil olmuştur (Konan, 2010: 160-161).

Batı'da kadınlara siyasi hak verilmediği dönemlerde, özellikle Orta Asya'da yaşayan kadınlar hemen her alanda erkekler ile eşit haklara sahip olmuşlardır. Aile içinde erkek ile eşit haklara sahip olan kadın, yönetimde de yeri gelince devletin başına geçmiştir. Hatun sıfatıyla devlet başkanlığı yapan bu Türk kadınları tarihte devlet başkanlığı yapan ilk kadınlar olarak yer etmişlerdir (Kurnaz, 1992: 102). Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşamına daha çok evde devam eden kadınlar, Tanzimat'ın ardından sosyal ve siyasal alanda yer edinme mücadelesi içinde olmuşlardır. Önce eğitim alanında gelişmeler yaşanmış, ardından kadınların seslerini duyurmak için yayınlanan kadın dergileri ve kurulan kadın dernekleri ile kadının toplum içinde etkin olması hedeflenmiştir. Meşrutiyetin ilanı ile oluşturulan ilk mecliste oy hakkı sadece erkeklere tanınmış, kadınların siyasi haklarını kazanması Cumhuriyetin ardından 1930'da yerel seçimlerde, 1934 yılında ise milletvekili seçimlerinde seçme ve seçilme

hakkının verilmesi ile gerçekleşmiştir (Konan, 2010: 162-163). 1935 yılında Türk kadınları ilk kez oy kullanmış; 1944'te Fransa, 1952'de Yunanistan, 1974'te ise İsviçre'deki kadınlar seçme ve seçilme hakkına kavuşmuşlardır (Armağan, 1979: 117). Kadınların toplumsal hayata katılmaları, kamusal alandaki fırsatlardan yararlanmaları 18. yüzyılın sonundan 20. yüzyıla kadar hızla gelişme göstermiştir. Kadınların siyasi haklarını kazanmaları siyasal katılımı önemli ölçüde etkilemiştir. Günümüzde büyük devletlerin çoğunluğunda kadınların siyasi hakları anayasa ile güvence altına alınmıştır (Konan, 2010: 169).

2.3. Osmanlı Devleti Döneminde Kadının Siyasal Katılımı

Tanzimat dönemi ile başlayan Türk modernleşme tarihi, önce askeri alanda daha sonraları ise kadın hakları, eğitim ve sağlık gibi alanlarda yapılan reform hareketleri ile gerçekleşmiş ve bu modernleşme tarihinin en önemli parçasını kadın haklarının elde edilişi oluşturmuştur. Meşrutiyet ve Milli Mücadele dönemlerinde yaşanan kadın haklarına yönelik gelişmeler, Cumhuriyet döneminde daha da ilerleme göstermiştir. Kadınların eğitim alıp meslek edinmesi, çalışması, dernek kurma faaliyetleri içinde olması, siyasi haklar kazanması ile toplumdaki yeri farklılaşmıştır. Artık kadınlar gerek aile içinde gerekse toplumda daha fazla söz söyleme imkânına ulaşmıştır. Toplumsal hayat içerisinde kendine yer edinmeye çalışan kadın; hukuksal gelişmeler sayesinde özgüven kazanarak yeni iş imkânları arayışı içinde olmuş ve Batı'da gerçekleşen değişimin etkisinde kalarak değişime daha açık hale gelmiştir (Gücük, 2006: 16-17).

Tanzimat Döneminde meslek veren okulların açılması ile eğitimde yaşanan gelişmeler kadınlar için bir dönüm noktası olmuştur. (Ortaylı, 2004: 207). Ayrıca mirasın erkek ve kız çocuklarına eşit paylaşımı da önemli hukuksal değişimler olduğunu göstermiştir. Bu gelişmelerin yanı sıra dönemin aydınları da kadınların sorunlarını dile getirmişler ve kadının toplumdaki yeri üzerinde durmuşlardır (Kurnaz, 1991: 34). II. Meşrutiyet döneminde önemli bir yenilik olarak kadınlar, derneklerde faaliyet göstermeye başlamışlardır (Kurnaz, 1991: 77). Dernekler aynı zamanda kadınların bir araya gelerek sorunlarına çözüm üretmelerine katkı sağlamaları açısından da önem taşımaktadır (Göle 2001: 70).

2.3.1. Kadın Dergileri

Osmanlı İmparatorluğu'ndan günümüze kadar, kadının verdiği mücadeleyi, elde ettiği hakları, şu anki konumuna ulaşana kadar geçirdiği evreleri ve kadın kavramının zamanla değişen tanımlarını kadın dergilerinde görmek mümkündür (Pınarcı, 2013: 15).

Osmanlı döneminde kadınların eylemlerine, taleplerine ve kendilerini ifade etmelerine ilk kez kadın dergilerinde, gazetelerde, bazı gazetelerin kadınlara dair ayırdıkları sayfalarda ya da eklerde rastlanılmaktadır (Koçer, 2009: 95).

Kadınlara yönelik çıkarılan ilk dergilerde amaç kadını eğitmek iken, daha sonra çıkarılan dergilerde bu durumun değiştiği görülmüştür. Meşrutiyet döneminde yayınlanan dergilerde, Batı'ya duyulan hayranlıkla birlikte dergilerin içerikleri de değişmiştir. Batı'da gelişme gösteren kadın hareketleri, kadınların hakları ve özgürlükleri konuları, dergilerde ağırlıkla yer edinmiş ve bu dönemde kadınlara dair çıkarılan dergilerde artış gerçekleşmiştir (Peltekoğlu, 1995: 20).

Meşrutiyet döneminden Milli Mücadele dönemine kadar, kadın hakları dergilerde sıkça yer almıştır. Daha sonraları ise Cumhuriyet ilan edilmiş ve dergiler kadının toplumdaki yerini sorgulamaya başlamıştır.

1960'larda dergiler konularını sağlık, dedikodu, moda gibi farklı alanlara ayırarak yayınlamaya başlamışlardır. İlk zamanlar dergiler için amaç unsuru olan kadın, artık dergiler için araç unsuru haline gelmiştir. Tüketim, hızla üretimi geride bırakmaya başlamıştır (Pınarcı, 2013: 14).

1990'lara gelindiğinde ise, magazin insanlar üzerinde etkisi kadını dergiler için en önemli malzeme kaynağı haline getirmiştir. Tüketimi ön plana alma misyonu taşıyan dergiler, daha çok ürün ve daha çok tanım çabası içine girmişlerdir. Kadınlar da bu tüketimi artırmaya katkı sağlayacak araçlar olarak görülmüşlerdir (Pınarcı, 2013: 15).

Meşrutiyet Döneminde yayınlanmış olan dergilerin, kadınların ekonomik hayata katılmaları ve onların eğitimi üzerinde önemli bir role sahip olduklarını söylemek mümkündür.

1869-1882 yıllarına arasında kadınlara yönelik bazı dergiler; Muhadderat, Âyine, Vakıf Yahut Mürebbi-î Muhadderat, Malumat, Aile, İnsaniyet ve Hanımlar dergileridir. (Denman, 2009;59)

Resim 1: Muhadderat Dergisi

Kaynak: Yaşar, 3: 99

Muhadderat; İlk kadın dergisi olma özelliği taşıyan dergi, Terakki gazetesinin ekidir. Tanzimat döneminde çıkarılan diğer dergiler gibi, kadınları bilgilendirme amacı taşımaktadır. 1869 yılında yayın hayatına başlayan Muhadderat dergisinde (Çakır, 1994: 24); Batı'da gerçekleşen kadın hareketleri konu edilmiş; kadınların gönderdikleri mektuplar, isimleri verilmeden dergide yer almıştır. Evlilikte her iki tarafın sorumlulukları üzerinde durulmuş, tek eşlilik savunulurken, kadınların okutulması gerektiğinden de bahsedilmiştir (Taşkiran, 1973: 31-32). Kadınların erkeklere cariye, erkeklerin de kadınlara hizmetkâr olarak yaratılmadıkları görüşünü yansıtan dergi, haftalık olmak üzere toplamda 48 sayı yayınlamıştır (Pınarcı, 2013: 2).

Muhadderat dergisi, dönemin diğer dergilerinde görülen kadınlık bilinci ve kadın kimliği vurgusuna yer vermemiş, daha ziyade kadının eğitimi üzerinde durmuştur. Kadının sesi, sadece okuyuculardan gelen mektuplardan duyulmuştur. Dergi, toplumun kadını nasıl gördüğü üzerinde durmuş ancak kadının kendini nasıl gördüğü hususuna değinmemiştir (Yaşar, 1: 99).

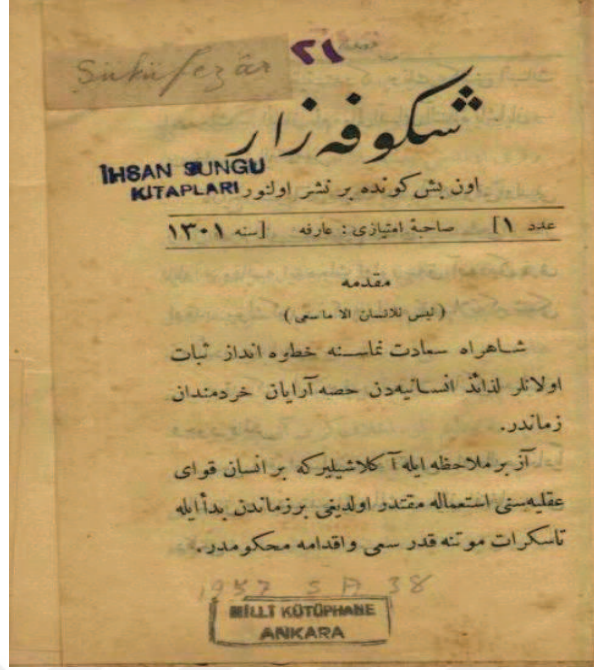
Tablo 1: 1874-1882 Yılları Arasında Yayınlanan Kadın Dergileri

DERGİ ADI	YILI	İÇERİĞİ
Âyine	1874-1876	Çocuklar ve kadınlar için pazar günleri çıkarılan dergi, toplamda 39 sayı yayınlanmıştır.
Vakit Yahut Mürebbi-î Muhedderat	1875	Vakit gazetesinin haftada bir kez olmak üzere kadınlar için yayınladığı bir ektir.
Malumat	1880	Moda dergisi niteliğinde olan bu dergide, hem süslenmenin püf noktalarına hem de kadınların giyim biçimlerine değinilmiştir.
Aile	1880	Dergide; ev işlerine, çocuklara ve kadınlara dair çeşitli konular işlenmiştir.
İnsaniyet	1882-1883	Kadın haklarının korunmasına ve kadınlara saygı gösterilmesine dair yazılara yer verilmiştir. Dergi aylık olarak yayınlanmıştır.
Hanımlar	1882-1883	Dergi aylık olarak yayınlanmıştır.

Kaynak: Pınarcı, 2013: 2-3

1883-1911 yılları arasında kadınlara yönelik yayınlanan bazı dergiler ise; Şükûfezar, Mürüvvet, Hanımlara Mahsus Malumat, Mehasin, Demet, Kadın ve Musavver Kadın dergileridir (Kurnaz, 1991: 41-43).

Resim 2: Şükûfezâr

Kaynak: Pınarcı, 2013: 3

Şükûfezâr; 1883-1884 yılları arasında 15 günde bir olmak üzere yayınlanan Şükûfezâr, kadınlar tarafından çıkarılan ilk dergi olma özelliği ile dergicilik tarihinde önemli bir yere sahiptir. Muharrirlerini yalnızca kadınların oluşturduğu dergi, kadınların saçını uzun aklı kısa olmadıklarını kanıtlamak, kadın ve erkek eşitliğini savunmak amacıyla ortaya çıkmıştır (Taşkıran, 1973: 33).

Şükûfezâr dergisinin, yazarları gibi kadın okuyucularının da belli bir eğitime sahip olması, dergiye konu seçiminde geniş bir alan sunmuştur. Dergi; oldukça ağır üsluplu edebi eserlerden, sade üsluplu ilmi meselelere kadar farklı pek çok konuya sayfalarında yer vermiştir (Yaşar, 4: 70).

Tablo 2: 1883-1911 Yılları Arasında Yayınlanan Kadın Dergileri

DERGİ ADI	YILI	İÇERİĞİ
Mürüvvet	1885-1886	Mürüvvet gazetesinin kadınlara has çıkardığı bu özel sayı haftalık olarak yayınlanmıştır.

Hanımlara Mahsus Malumat	1894-1896	Sanayi, ahlak ve edebiyat gibi konulara yer veren dergi, Malumat gazetesinin eki olarak yayınlanmıştır.
Mehasin	1908	Aylık olarak yayınlanan dergide, Batı modasına, kadınlar için yapılmış konferanslara ve resimlere yer verilmiştir.
Demet	1908	Siyasi bir dergi olmasının yanı sıra eğitim meselesi üzerinde de duran Demet; cilt bakımı, moda ve çocuk eğitimi gibi konulara da değinmiştir. Ayrıca üne sahip Osmanlı hanımlarına sayfalarında yer vererek onları tanıtmıştır. Haftalık olarak yayınlanmıştır.
Kadın	1908-1910	Selanik'te yayınlanan dergi, her kadına hitap edebilmek amacı taşımıştır. Dergide; sohbetler, hikâyeler ve edebi yazılar yayınlanmıştır. Dergi, kadın okuyuculardan gelen yazılara yer vermesinin yanı sıra kadınların eğitilmesi konusuna da değinmiştir.
Musavver Kadın	1911	Osmanlı hanımları için çıkarılan dergi, kadınlara yönelik bilimsel ve siyasi konular içermektedir. Haftalık yayınlanan dergi toplamda 7 sayı yayınlanmıştır.

Kaynak: Pınarcı, 2013: 3-5

1913-1923 yılları arasında kadınlara yönelik yayınlanan bazı dergiler; Kadınlar Dünyası, Hanımlar Âlemi, Erkekler Dünyası, Kadınlar Âlemi / Osmanlı Kadınlar Âlemi, Seyyâle, Siyânet, Kadınlık, Kadınlık Hayatı, Bilgi Yurdu Işığı, Genç Kadın, Türk Kadını, İnci, Kadınlar Saltanatı, Hanım ve Ev Hocası dergileridir (Koç, 2016;22-23).

Resim 3: Kadınlar Dünyası

Kaynak: Pınarcı, 2013: 5.

Kadınlar Dünyası; Müdafaa-i Hukuku Nisvan Cemiyeti'ne ait bir yayın olması nedeniyle dergi, Meşrutiyet Döneminin en önemli dergilerinden olmuştur (Mutlu, 2009;42). Müslüman kadınların fotoğraflarına sayfalarında yer veren ilk dergi olma özelliği taşıyan Kadınlar Dünyası'nın yazar kadrosunu da, kadın hukukunu savunan kadın yazarlar oluşturmuştur. Avrupa giyim tarzını yansıtan kadın resimlerine, sayfalarında yer veren derginin yayın hayatı uzun sürmüştür. Nuriye Ulviye tarafından haftalık olarak çıkarılan derginin ilk feminist dergilerden olduğu öne sürülmektedir. Dergi; tiyatro, müzik, şiir, kadın hakları ile ilgili yazıların yanı sıra önemli sosyal olayları da konu edinmiştir (Kurnaz, 1991: 89). Dergide ayrıca, görücü usulü evliliğe ve gereksiz çeyiz masraflarına da değinilmiştir (Taşkiran, 1973: 52).

Tablo 3: 1913-1923 Yılları Arasında Yayınlanan Kadın Dergileri

DERGİ ADI	YILI	İÇERİĞİ
Hanımlar Âlemi	1913-1918	Yayın hayatını 30 sayı ile tamamlayan dergi, kadınlara okumayı sevdirmeyi ve ilerlemelerini sağlamayı amaçlamıştır.
Erkekler Dünyası	1913	Osmanlı gençlerini kadınların değerini bilen bireyler olarak yetiştirmek amacı ile çıkarılan dergi, kadın erkek eşitliğini savunmuş ve bunu medenileşmenin koşulu olarak göstermiştir.
Kadınlar Âlemi / Osmanlı Kadınlar Âlemi	1914-1915	Dergi toplamda 9 sayı yayınlanmış ve 4. sayısıyla birlikte yayın hayatına Osmanlı Kadınlar Âlemi adı altında devam etmiştir. Resimli olarak yayınlanan dergi, sayfalarında edebiyata yer vermiş, kadın haklarını savunmuştur.
Seyyâle	1914	Dergi, kadınlara yönelik bilimsel konuları işlemiştir.
Siyânet	1914	Haftalık olarak yayınlanan dergi, kadınlara yönelik ekonomi konularına ağırlık vermiştir.
Kadınlık	1915-1916	Ayda bir kez yayınlanan dergi, kadının memlekette bir yeri olduğuna ve kadın haklarına değinmiştir.
Kadınlık Hayatı	1915	İstanbul'da yayınlanan dergi, ayda bir okuyucuları ile buluşmuştur.
Bilgi Yurdu Işığ	1916	Hanımlar Bilgi Yurdu Müessesesinde yapılan etkinliklerden kadınların daha fazla yararlanmasını sağlamak amacıyla ayda bir yayınlanmıştır.
Genç Kadın	1918-1919	Erkek ve kadın ilişkilerine değinen dergi, sayfalarında yazınsal ve bilimsel konulara yer vermiştir.
Türk Kadını	1918	Dergi; istikbale, memlekete ve kadınlara hizmet amacı taşıdığını ilk sayısında belirtmiştir. İçeriğinde pratik bilgiler, şiirler, hikâyelere yer veren dergi, yazılarında kadını konu edinmiştir.

İnci	1919-1923	Ev ve iş kadınlarına yardımcı olmak amacıyla yayın hayatına atılan dergi; çocuk bakımı, güzellik, moda gibi konularının yanı sıra oyunlara ve edebiyata da sayfalarında yer vermiştir.
Kadınlar Saltanatı	1920	İstanbul'da yayınlanan dergi, Sedat Simavî tarafından çıkarılmıştır.
Hanım	1921	Kadın ve aile dergisi olan Hanım, kadın mektuplarına, hikâyelere ve resimli moda haberlerine yer vermiştir.
Ev Hocası	1923	Dergi, aileye ve ev hanımlarına yönelik konular yayınlamıştır.

Kaynak: Pınarcı, 2013: 5-9.

Toplumsal olaylar, dönemin gazete ve dergilerinin içeriğini değiştirmiş, kadınlar için çıkarılan dergilerde bu değişimden etkilenmiştir. Meşrutiyet döneminde kadın hakları dergilerin konusu olurken; Milli Mücadele döneminde konu, Kurtuluş Savaşı ve bu dönemde yaşanan mücadeleler olmuştur. Cumhuriyet'in ilan edilmesinin ardından dergiler sayfalarında cumhuriyet döneminin kadınına, aile hayatına, erkek-kadın eşitliğine, ideal kadın tanımlamalarına yer vermiştir (Pınarcı, 2013: 12).

Kadınlara yönelik 1924-1930 yılları arasında yayınlanan bazı dergiler şunlardır: Süs (1924), Çalığışu (1923-1926), Yıldız (1924), Firuze (1924), Asar-ı Nisvan (1925), Kadın Yolu (1925), Kadın Yazıları (1926), Yeni Kitap (1928), Hanımlar Âlemi (1929), Elişi (1930) (Pınarcı, 2013: 12-13).

Resim 4: Süs Dergisi

Kaynak: Pınarcı, 2013: 10.

1924'te yayınlanan ve dönemin ilk kadın dergisi olan Süs, edebi niteliğinin yanı sıra moda ve güzellik gibi konulara da yer vermiştir. Kadrosunda önemli isimleri barındıran ve haftalık olarak çıkarılan dergi, toplamda 55 sayı yayınlanmıştır (Mutlu, 2009: 63-64).

Resim 5: Asar-ı Nisvan

Kaynak: Pınarcı, 2013: 11.

1925'te yayınlanan ve aynı zamanda resimli bir kadın dergisi olan Asarı Nisvan; moda, elişi, güzellik, aile sorunları, çocuk bakımı gibi konuları ele almıştır. Dergi sayfalarında kadın hareketlerine de yer vermiştir (Pınarcı, 2013: 13).

1930 yılı itibariyle yaşanan değişimler, bu dönemde yayınlanan dergilerde de etkisini göstermiştir. Kadınlara seçme ve seçilme hakkının tanınması, Medeni Kanun ile kadın haklarında değişiklik yapılması, yaşanan toplumsal ve siyasal düzenlemeler, kadın dergilerinin konularını etkilemiştir (Pınarcı, 2013: 14).

Kadınlara yönelik 1931-1938 yılları arasında yayınlanan bazı dergiler şunlardır: El Emeği (1931), Aile Dostu (1931), Salon (1934), Cumhuriyet Kadın Dergisi (1934), Moda Albümü (1936), Model (1937), Ev-İş (1937), Okul Kızı (1937), Ana (1938) (Pınarcı, 2013: 14).

Resim 6: Ev-İş Dergisi

Kaynak: <https://www.nadirkitap.com/ev-is-dergisi-subat-1945-sayi-94-dergi951126.html>

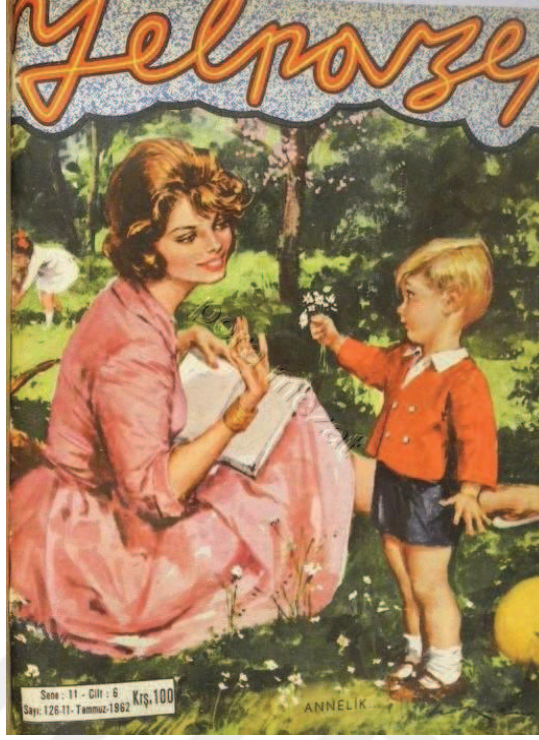
Ev-İş; 1937 yılında Tahsin Demiray tarafından çıkarılan dergi, yayın hayatını 1953 yılına dek devam ettirmiştir. Sayfalarında makyaj, güzellik, elişi, moda gibi kadınların ihtiyacı olan bilgileri yayınlayan dergi, dönemin en önemli dergilerinden sayılmaktadır (Peltekoğlu, 1995: 127-128).

1940 ve 1950 yılları arasında kadınlara yönelik yayınlanan bazı dergiler şunlardır (Koçer, 2009: 98):

- 1940 → Kadınlar Âlemi, Kadın Dünyası, Sesimiz,
- 1943 → Kadın Ev
- 1944 → Türk Kadını, Asrın Kadını
- 1945 → Ev Kadını
- 1947 → Ev Kadın Yün Örgüleri, Salon, Aile
- 1948 → Hanımeli, Yeni Holivud Magazin, Yeni Moda
- 1949 → Dişi Kuş, Familya, Büyük Moda Mecmuası

Resim 7: Yelpaze Dergisi

Kaynak: <https://www.peramezat.com/urun/yelpaze-dergisi-ciltli-1962-sayi-126---150-arasi>

1950'li yıllarda Demokrat Parti'nin iktidara gelmesiyle yaşanan siyasi değişim, dönemin dergi ve gazetelerini de etkilemiştir. Yayınlanan kadın dergileri, yalnızca kadınlara hitap etmemiş, bütün aile üyelerine yönelik çıkarılmıştır. 1952 yılında yayınlanan Resimli Hayat ve 1953 yılında yayınlanan Yelpaze dergileri ise, içeriğinde kadın hayatını konu etmiş ve kadın okur kitlesine ulaşmayı hedeflemiştir (Peltekoğlu, 1995: 120).

1960'lı yıllarda ise kadınlara yönelik çıkarılan dergilerde; yemek, el işi, moda, dedikodu gibi konuların ayrı dergiler halinde yayınlandığı görülmüştür. Bu değişimle birlikte dergiler, ev kadını ve iş kadınına yönelik olarak da yayınlanmışlardır. Bu dergilerden bazıları; Ev Kadını, Kadın Dünyası, Genç Kadın, Kadınca Örgü, Haftanın Sesi, Hafta Sonu, Elele ve Sizin İçin dergileridir (Pınarcı, 2013: 15).

1960'lı yılların sonuna doğru Batı'da gelişen toplumsal ve siyasi olaylar, kadın hareketlerini etkilemiş ve kadının toplumdaki yeri ele alınmıştır. Bununla beraber ortaya farklı akımlar çıkmış ve feminizm akımı önemli bir yer etmiştir (Pınarcı, 2013: 15).

Resim 8: Demokrat Kadın

Kaynak: <https://www.nadirkitap.com/demokrat-kadin-dergisi-sayi-1-dergi10239385.html>

1970’li yıllarda kadınlara yönelik politika dergilerinin çıkarıldığı görülmektedir. Bu dergilerden biri olan Demokrat Kadın, kadınların sorunlarına farklı bir bakış açısı ile yaklaşmış, aynı zamanda bu sorunlara çözüm ve öneriler de sunmuştur. Dergi sayfalarında sıklıkla, işçi hareketlerini ve grevleri ele almıştır (Peltekoğlu, 1995: 130).

Resim 9: Kadınların Sesi

Kaynak: <http://www.tustav.org/sureli-yayinlar-arsivi/kadinlarin-sesi/>

1975'te çıkarılan ve beş yıl boyunca yayın hayatını devam ettiren Kadınların Sesi dergisi, kadın sorunları, kadın cinselliği, çocuk sorunu ve grev konularını ele almıştır (Pınarcı, 2013: 15). İlerici Kadınlar Derneği'nin yayın organı olan dergi, derneğin faaliyetlerine de sayfalarında yer vermiştir (<http://www.tustav.org/sureli-yayinlar-arsivi/kadinlarin-sesi/>).

Resim 10: Kadınca dergisi

Kaynak: <https://catlakzemin.com/01-aralik-1978/>

1978'te çıkarılan Kadınca dergisi, çocuk bakımı ve sağlığı, güzellik, yemek, moda, kadın cinselliği hakkındaki yazıları konu edinmiştir. Duygu Asena'nın çıkarmış olduğu bu dergi, dergilerin kadına bakış açısına farklı bir boyut kazandırmıştır (Pınarcı, 2013: 15).

1990'lı yıllarda kadın dergilerinde hızlı bir artış yaşanmış, magazinleşmenin yoğun etkisi görülmüştür. Bu dönemde dergiler haricinde, bazı gazeteler de kadın okurlara yönelik ekler çıkarmıştır (Pınarcı, 2013: 15). Dergilerden bazıları ise şunlardır: Elele, Elite, Vizyon, Viva, Votre Beaute, Fame, Marie Claire, Hey Girl (Mutlu, 2009: 63).

2000’li yıllarda yayınlanan dergilerden bazıları ise şunlardır: Elle, Semerkand Aile, Şebnem, Modamag, Seninle, Cosmopolitan, Female, Estetica, Burda, Bebeğim ve Biz, Anne ve Bebek, Ailem ve Ben (Pınarcı, 2013: 15).

2.3.2. Kadın Dernekleri

Kadın derneklerinin ilk oluşumları, yardım dernekleri niteliği taşımaktadır. 1898’de Selanik’te kurulan **Şefkat-i Nisvan**, bu yardım derneklerine örnektir. 1908 yılında Selanik’te kurulan **Osmanlı Kadınları Şefkat Cemiyet-i Hayriyesi** ise; kimsesiz çocuklara ve kadınlara yardım etmek amacı taşımaktadır. Dernek; üyelerinden eşya ve bağış toplayarak bunları satmasının yanı sıra piyango çekilişleri düzenlemek, tiyatro eseri yazmak ve sahnelemek, bestelenen yeni bir eseri dergi vasıtasıyla satmak gibi faaliyetlerde bulunarak da gelir sağlamıştır (Pamukçu, 2012: 2). Üye olmak isteyenlere birtakım koşullar getiren **Teal-i Nisvan Cemiyeti**’ni, 1908 yılında Halide Edip ve arkadaşları kurmuştur. Dernek üye olmak isteyenlere; İngilizce derslerine devam etme ve Türkçe’yi çok iyi konuşup yazma şartları getirmiştir. Dernek, diğer derneklerden farklı olarak kadınların kültür seviyelerini artırmayı hedeflemiş ve bu doğrultuda; dersler, kurslar ile sınırlı dinleyicilerden oluşan konferanslar, sohbetler düzenlemiştir (Çakır, 2011: 99). Birinci Dünya Savaşı’nın başlaması ile faaliyetleri son bulan dernek, ilk kez erkek ve kadın aydınları aynı salonda biraraya getirmesi bakımından önem taşımaktadır (Kurnaz, 1991: 78).

Cemiyet-i Hayriye-i Nisvaniye; kadınları eğitmeyi ve meslek sahibi yapmayı amaçlamaktadır. **Osmanlı Türk Hanımları Esirgeme Derneği** ise, Balkan Savaşı’nın ardından kimsesi kalmayan yoksul çocukların ve kadınların gelişimini hedeflemiştir. Dernek, kız çocuklarına mesleki eğitim verilmesi ve kadınlara iş imkânı sağlamak için çalışmıştır. Padişahın kamuya yararlı bir dernek olarak gördüğü Cemiyet-i Hayriye-i Nisvaniye’nin kurucularından biri de Nezihe Muhittin’dir. **Osmanlı Kadınları Çalıştırma Cemiyet-i İslamiyesi**, kadınların geçimlerini sağlamak için meslek edindirmeyi ve namuslarıyla yaşamlarını sürdürebilmeleri için iş bulmayı amaçlamasının yanı sıra kurucularının erkek olması açısından da diğer kadın derneklerinden farklılık göstermektedir (Pamukçu, 2012: 4).

1913 yılında kurulan ve döneminin özgün derneklerinden biri olan **Mamûlât-ı Dahiliyye İstihlâkı Kadınlar Cemiyeti Hayriyyesi**, yoksul kızların ve kadınların

terzilik mesleğini öğrenmelerini ve yerli malı kullanımını özendirmeyi amaçlamaktadır (Çakır, 1992: 146-170).

Osmanlı Müdâfaa-i Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti ise, dönemin tek feminist sayılacak derneği olmuştur. Dernek yayın organı Kadınlar Dünyası dergisi ile kadınlara ulaşmayı ve onların sesini duyurmayı başarmıştır. Kadınların karşılaştıkları sorunları ele alması, çalışma imkânlarının oluşturulması ve eğitim imkânlarının artırılması gibi konularda başarı sağlayan dernek, kadınların üniversiteye kabul edilmesi, memur olması gibi konularda da önemli adımlar atmıştır.

2.4. Milli Mücadele Döneminde Kadının Rolü

Milli Mücadele döneminde Türk kadını; dernekler kurmuş, çeşitli yerlere telgraf göndererek tepkisini ortaya koymuş, dergilerde seslerini duyurmuş, cepheye silah taşımış, erkeklerle birlikte işgal güçlerine karşı omuz omuza savaşılarak milli mücadelenin kazanılmasında çok önemli bir etken olmuştur (Enginün, 1983: 46).

1919 yılında kurulan Anadolu Kadınları Müdâfaa-i Vatan Cemiyeti, Anadolu kadınlarının yanında olduklarının en büyük göstergesidir. Milli Mücadeleye katılmak için Anadolu'ya geçenleri kutlama mesajları ile karşılayan, Milli orduya yardım için kampanyalar yapan, işgal güçlerine karşı protesto telgrafları gönderen bu cemiyet; Kurtuluş Savaşı süresince büyük hizmetler vermiştir (Baykal, 1996:1). Kuruluşunda yüz altmış fiili üyesi bulunan cemiyet, bütün İslam hanımlarını doğal üyesi kabul etmiştir (Güzel, 1985. 872).

1920'li yıllar, kadınlar ile ilgili hukuki süreçlerin gündemde olduğu dönemlerdir. Erkek ve kadının yasa önünde eşitliğini ortaya koyan Medeni Kanun'un kabulü ile kadın hakları hususunda önemli düzenlemeler getirilmiştir. Miras, velayet ve boşanma konularında kadınlara, erkekler ile eşit haklar tanınmasının yanı sıra çok eşlilik ve vekalet ile evlenme yasaklanmış; kızların evlenebilmesi için on sekiz yaşını doldurmaları koşulu getirilmiştir (Abadan Unat, 1981: 13-14). Kadınlar önce, sosyal hayata katılabilmek için statüsü yüksek meslekler edinme çabası içinde olmuşlar; daha sonraları ise siyasal hayatta varlıklarını ortaya koymak amacıyla seçme ve seçilme hakkı için mücadele vermişlerdir (Zihnioğlu, 2003: 179).

Bu dönemde, öğretim gören kızların çeşitli mesleklerde yetiştirilmesi için yoğun çaba harcandığı görülmüştür. Kadınlar bağımsızlık savaşında fiilen bulunmuşlar ve işgal güçlerini protesto eden mitinglerde aktif olarak rol almışlardır.

Anadolu'daki kadın öğretmenlerin ve kız okullarının sayısında artış olmuştur. Kadınlar bu dönemde, hayır kuruluşlarında aktif olarak görev almışlardır. Birinci Dünya Savaşı nedeniyle iş hayatında yer alan kadın sayısı artış göstermiştir ve bu dönemde İstanbul Üniversitesi'nde karma eğitim kararı alınmıştır (Bozdağ Tulum, 2014: 41).

Milli Mücadele döneminde İstanbul hanımları, özellikle yabancı dil bilgisi olan hanımlar, katıldıkları çay partilerinde ya da balolarda müttefik askerlerinden aldıkları istihbaratları Kuva-yı Milliye'ye ulaştırırken; diğer taraftan Anadolu kadınları, vatanı müdafaa için erkekler ile birlikte savaşa katılmışlardır. Gazi ve şehit olan bu kadınların, vatan sevgilerini ortaya koyarken göstermiş oldukları kahramanlıklar; kadınların ülke yönetiminde söz sahibi olmaları için, haklarının verilmesini gerekli kılmıştır (Balcı, 1998: 32).

Bu dönemde kurulan kadın dernekleri de diğer dönemlerden (Tanzimat ve Meşrutiyet) farklılık göstermektedir. Bu dernekler, kadınları sosyal ve siyasal konularda bilinçlendirmeyi amaçlamıştır. Kadınlar bu dönemde hem yayınlarda yazılar yayımlayarak fikirlerini belirtmişler hem de savaşın içinde yer alarak fikirlerini harekete geçirmişlerdir (Altındal, 1985: 203). Görüldüğü üzere kadınlar artık, toplumsal sorunların çözüm arayışında olmakta ve vatan müdafaasında bulunmaktadır (Gücük, 2006: 19).

Tüm ülkede direnişin yaşandığı Milli Mücadele yılları; kadınlar için siyaset, sanat ve eğitim alanlarında önemli gelişmelerin gerçekleştiği bir dönem olarak tarihe geçmiştir. Dönemde yaşanan büyük gelişmelerden biri de sanat alanında olmuştur. Daha önceleri sadece gayrimüslim kadınlar tiyatrodaki sahne alırken, Afife Jale sahneye çıkarak Müslüman Türk kadını tarihinde önemli bir gelişmeye adım atmıştır (Gücük, 2006: 19). Halide Edip'in siyasi fikirleri, edebi eserleri ve kadınları bilinçlendirme çabaları da Türk Modernleşme tarihine büyük katkılar sağlamıştır (Durakbasa, 2002: 152).

2.5. Cumhuriyet Döneminde Kadının Siyasal Katılımı

Cumhuriyet'in ilanının ardından batılılaşma hareketi hız kazanmış; kadınların Medeni Kanun ile koruma altına alınmasıyla birlikte çok eşlilik durumunun bitmesi hedeflenmiş ve kadınların eşlerini boşama hakkı yasa ile güvence altına alınmıştır (Zehra Arat, 1998: 56). Tanzimat, Meşrutiyet ve ardından yaşanan Milli Mücadele

Dönemlerindeki gelişmeler, cumhuriyet dönemine zemin hazırlamıştır. 1930 yılında çıkarılan Belediye yasası ile kadınlara belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkının tanınması, kadınların siyasi hayata atılmalarında önemli bir adım olmuştur. 1935 yılında ise anayasada yapılan değişiklik ile kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanınmış ve ardından TBMM 5. Dönem milletvekili seçimlerinde meclise, 17 kadın milletvekili girmiştir. 1950 yılında Mersin’den Müfide İlhan, ilk kadın belediye başkanı seçilmiştir. (T.C. KSSGM, 2001: 2-3).

1934 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne giren ilk kadın milletvekilleri; Fakihe Öymen, Hatice Özgener, Seniha Hızal, Sabiha Gökçül Erbay, Esmâ Nayman, Huriye Öniz Baha, Şekibe İnel, Sabiha Görkey, Fatma Şakir Memik, Nakiye Elgün, Benal Nevzat İstar Arıman, Ferruh Güpgüp, Bahire Bediş Morova Aydılek, Türkan Baştuğ Örs, Satı Çırpan, Mevrure Gönenç, Meliha Ulaş ve Mihri Pektaş’tır. (Arat Y, 1998: 258-259).

Resim 15: Türk Kadınlar Birliği

Kaynak: <http://www.turkkadınlarbirliği.org/>

Bu dönemde siyasi parti kurmaya çalışan ancak başarısızlığa uğrayan kadınlar; kadınları siyasal ve toplumsal haklarını kullanma hususunda bilgilendirme, ihtiyaç sahibi ailelere yardım etme amacı ile Türk Kadınlar Birliği’ni kurmuşlardır. Birlik, ihtiyaç sahibi kadın ve çocuklara yardım için çalışmış ve kadınlara siyasal haklar verilmesi için yürüttüğü çalışmalar en önemlisi olmuştur. (Kılıç, 1998: 348).

2.5.1. Seçme Seçilme Hakkının Kazanılması

II. Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle birlikte, Kanun-i Esasi'de değişiklikler yapılmıştır. Kamusal alanda meydana gelen özgürlükler sevinç ile karşılanmış ve bu durum Osmanlı kadınlarını memnun ederek dergilerine kadar yansımıştır. Halkın gözünde Meşrutiyet, askeri alanda güçlenerek Osmanlıyı Avrupa'nın baskısından kurtaracak ve herkese hakkını iade edecek bir sistem olarak görülmüştür. Meşrutiyet yönetiminden büyük beklentiler içinde olan Osmanlı kadınları, Meşrutiyet'in ilk propagandacıları arasında yer almışlardır. Yeni yapılanmanın içinde yer almak isteyen kadınlar, sosyal hayatın daha çok erkekler tarafından oluşturulmasına tepki göstermişler; siyasi akımları ve Avrupa'daki gelişmeleri takip etmişlerdir. Kadınların milletvekili seçme ve seçilme hakkının tartışıldığı bu dönemde kadınlar; Bosna'yı örnek göstererek, kadınların istedikleri işe girebildiklerini ve her türlü siyasi hakka sahip olduklarını belirtmişler, erkeklerin ve kadınların siyasi alanda eşitliğini savunmuşlardır. Bu dönemde dünyada Norveç, Fransa gibi ülkeler kadınlara siyasi hak verilmesini savunurken, İngiltere bu duruma karşı çıkmıştır. Dünyadaki kadınların en hürü olarak kendilerini tanımlayan Fransa kadınları ise, yaşanan siyasi gelişmeleri yeterli görmeyip idarede de yer almak istemişlerdir. Siyasal hak isteyen bu ülkelerdeki kadınlar; sokaklarda, mağazalarda, fabrikalarda, meydanlarda çalışan sosyal haklarının çoğuna ulaşmış kadınlardı. Osmanlı'da ise kadın henüz çalışma hayatında aktif rol alamamış ve sosyal hayata katılamamıştı. Dolayısıyla, dünyada kadınlara siyasi hak verilmesi gerçekleşirken, Osmanlı'da bu durumun yaşanması için erkendi (https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MECLIS%20BULTENI/2469_2005_0000_0120_0000/0016.pdf).

2.5.2. Kadınların Meclise Attıkları İlk Adımlar

Türk kadınının siyasi alanda yer alması, Tanzimat döneminde kadın hakları hususunda atılan adımlar ile başlamış ve Cumhuriyet'in ilanından sonra kadınlara seçme ve seçilme hakkının tanınması ile devam etmiştir. Tanzimat döneminde siyasal haklara zemin hazırlayan gelişmeler, daha çok kızların eğitilmesi yönünde olmuştur. Devlet ilk kez, kızların eğitimine yönelik çalışmalar yapmış; eğitim gören kızların öğretmenlik yapması içinde fırsat sağlamıştır. Basında yaşanan gelişmeler sonucu, ilk kez kadınlara yönelik dergiler çıkartılmıştır. Meşrutiyet dönemine geldiğinde kadınlar

yükseköğrenim hakkı kazanmış ve sosyal hayatta faaliyette bulunmuşlardır (Kurnaz, 1990:). Bu dönemde kadınların eğitimlerini yükseltmek ve haklarını geliştirmek için çeşitli dernekler açılmış; kadınlar çeşitli yayın faaliyetlerinde yer almışlardır (Çakır, 1991: 52). Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla erkekler savaşa katılmış ve bu sıkıntılı dönemlerde kadınlar, devlet daireleri dahil olmak üzere farklı kademelerde çalışma hayatında yer almışlardır. Cumhuriyet dönemine kadar kadınlar; eğitim ve kültür seviyelerini yükseltmiş, fikirlerini dergiler aracılığıyla paylaşmış, sosyal alanda faal olmuş ve çalışma hayatına atılarak ekonomik alanda da kendini savunacak konuma ulaşmıştır. Gösterdikleri mücadelenin ve kazandıkları başarının ardından kadınlar, siyasal alanda da yer almak istemişlerdir. Bütün bu çabalar ve yaşanan deneyimler Cumhuriyet döneminde kadınlara tanınan haklara alt yapı sağlamıştır.

Savaşlar nedeniyle yaşanan sıkıntıların ve toplumda kadının yerine dair eski anlayışın varlığı, kadınları siyasette uzak tutmuş, kadınlar diğer alanlarda faaliyet göstermişlerdir. 30 Ekim 1918 Mondros Mütarekesinin ardından kadınlar; giyecek imal etmiş, cepheye malzeme taşımış, protesto mitingleri ile işgal güçlerine tepkisini ortaya koymuştur (İnan, 1982: 102). Sıkıntıların atlatılmasının ardından kadınlar, yeni dönemde siyasi alanda yer almak için harekete geçtiler.

16 Haziran 1923 tarihinde Nezihe Muhittin başkanlığında “Kadınlar Halk Fırkası” kurulmuştur. İlk siyasal oluşum olan bu fırka; kadınların cehaletini ortadan kaldırmak adına onların sosyal alanlarda ve eğitimdeki eksikliklerini tamamlamayı amaçlansa da, nihai hedefinin siyasi hak kazanmak olduğunu belirtmiştir (Toprak, 1988: 30-31). Ancak kadınlar siyasi haklara sahip olmadıkları için bu girişimleri başarıya ulaşamaz ve fırka resmi izin alamaz. Cumhuriyet'in ilanından sonra kadınlar, 7 Şubat 1924 tarihinde “Türk Kadınlar Birliği”ni kurmuşlar ve çalışmalarına devam etmişlerdir. Bu konu basında sıklıkla yer almasına rağmen, kadınların seçime katılmalarına dair Anayasa'da hüküm bulunmamasından dolayı istekleri gerçekleşmez (Çakır, 1991: 131-141). Ancak 3 Nisan 1930 tarihinde kabul edilen Belediye Kanunu ile ilk adım atılmıştır. Kanun ile kadınlar ilk kez, Belediye Meclislerine seçilme ve Belediye seçimlerinde oy kullanma hakkı elde etmişlerdir (TBMM Zabıt Ceridesi, C:17, Devre:3, İçtima:3, s.3-10). 26 Ekim 1933 tarihinde Köy Kanunu'nda yapılan değişikliklerle kadınlar, muhtar ve ihtiyar meclisi seçimlerinde oy kullanma ve seçilme hakkı kazanmışlardır. 5 Aralık 1934 tarihinde Başbakan İsmet İnönü ve 191 arkadaşı; 1924 tarihli Teşkilât-ı Esasiye Kanunu'nda yer alan 10. ve 11. maddelerinin değiştirilmesi için verilen kanun teklifini kabul etmiştir. Böylelikle kadınlar milletvekili seçme ve seçilme hakkı kazanmışlardır.

Kanun'daki değişiklik sonucu; her Türkün seçme yaşı 22, seçilme yaşı 30 olmuş ve kadın-erkek arasındaki eşitsizliklerden biri daha ortadan kaldırılmıştır (TBMM Zabıt Ceridesi, C:17, Devre:4, İçtima:4, Cilt :25 s.82-84; Düstur, Tertip:3, Cilt:16, s.36).). Bu durum kadınlar tarafından memnuniyetle karşılanmış ve İstanbul'da çeşitli mitingler yapılmıştır (Abadan Unat, 1986: 86).

Tek parti Cumhuriyet Halk Fırkası'nın bulunduğu ve iki dereceli seçim sisteminin olduğu 1935 yılı seçimleri kadınların ilk kez katıldığı seçimlerdir. Kadınların hem seçmen hem milletvekili olarak katılımının fazla olduğu bu seçimler, kadınların siyasete ilgilerini ortaya çıkarma açısından olumlu bir gelişmedir. Bu seçimler sonucunda, 17 kadın Meclis'e milletvekili olarak girmiştir. 1936 yılında boşalan milletvekillikleri için yapılan ara seçimde emekli öğretmen Hatice Özgenel Çankırı milletvekili olarak seçilmiş ve meclisteki kadın milletvekili sayısı 18'e yükselmiştir.

Resim 16: Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne Seçilen İlk Kadın Milletvekilleri

Kaynak: <https://m.bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/103366-1936-dailk-defa-18-kadin-birlikte-meclis-te-oturuyordu>

Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne Seçilen İlk Kadın Milletvekilleri şunlardır:

(<http://www.ait.hacettepe.edu.tr/akademik/arsiv/kadin>)

Mebrure Gönenç: Seçimden önce Cumhuriyet Halk Fırkasından Mersin Belediye üyesi olan ve bir dönem milletvekilliği yapan Gönenç, Adana Belediyesi için seçilmiş ilk kadın meclis üyesidir.

Hatı Çırpan (Satı Kadın): Bir dönem milletvekilliği yapan Satı Kadın, seçildiği vakit Kazan Köyü'nün muhtarıydı.

Türkan Örs Baştuğ: Seçilmeden önce Feyziâti Lisesi'nin Kız kısmı müdürlüğünde görev alan Baştuğ, iki dönem milletvekilliği yapmıştır

Sabiha Gökçül Erbay: Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanı Kâtip üyeliğinde bulunan Erbay, V. dönem Balıkesir, VI. ve VII. Dönem Samsun milletvekilliği yapmıştır. Seçilmeden önce ise, İstanbul Erenköy Kız Lisesi ve Adana Lisesinde öğretmenlik görevinde bulunmuştur.

Şekibe İnsel: V. dönem milletvekilliği yapan İnsel, seçimden önce çiftçilik yapmaktaydı.

Hatice Özgener: 1936 yılında yapılan ara seçim ile parlamentoya giren Özgener, seçilmeden önce Darüleytam Müdürlüğünden emekli bir maarifçiydi.

Huriye Öniz Baha: Seçilmeden önce Türkçe öğretmenliği yapan Huriye Öniz Baha, gönüllü hasta bakıcı olmak için Hilal-i Ahmer' in açmış olduğu kursa gitmiştir.

Fatma Memik: 1929 yılında tıbbiyeyi birincilikle bitiren Fatma Memik, Gureba Hastanesinde Dahiliye uzmanı olarak çalışmıştır. V., VI. ve VII. Dönem Edirne Milletvekilliği yapan Memik, seçimden önce Gureba Hastanesi'nin Poliklinik Şefi olarak çalışmaktaydı.

Nakiye Elgün: 1930 yılında İstanbul Şehir Meclisine seçilmiş ilk kadın üye olan ve Daimî Encümende üye kalan Nakiye Elgün, üç dönem Erzurum milletvekilliği yapmıştır. Seçimden önce ise, İstanbul Kız Lisesi'nde müdür konumunda görev almıştır.

Fakihe Öymen: V., VI., VII. Dönem İstanbul, VIII. Dönem de Ankara Milletvekilliği yapan Fakihe Öymen, coğrafya uzmanı ve maarifçiydi. Seçimden önce Bursa Kız Muallim Mektebinde coğrafya ve tarih öğretmenliği yapmış, Bursa Kız Lisesinde ise müdürlük görevinde bulunmuştur.

Ferruh Güpgüp: Kayseri Cumhuriyet Halk Fırkası Vilâyet İdare Heyeti ve Belediye Meclisi üyeliği olan Güpgüp, bıçki dikişle ilgilenmesinin yanı sıra Arapça bilgisine de sahipti.

Bahire Bediş Morova Aydilek: V. Dönemde milletvekilliği yapan Aydilek, seçilmeden önce Bolu Belediye Meclisi üyeliğinde bulunmuş; ayrıca Bolu Kız Sanat Okulu'nda da resim öğretmenliği yapmıştır.

Mihri Bektaş: V., VI. ve VII. Dönem Malatya Milletvekilliği yapan Bektaş, Cumhuriyet Halk Fırkası Kütüphane Encümeni olarak görev almıştır. Seçimden önce Robert Kolej'inde İngilizce öğretmenliği yapmıştır.

Meliha Ulaş: V. ve VI. Dönem Samsun Milletvekilliği yapan Ulaş, seçimden önce Samsun Lisesi'nde edebiyat öğretmenliği yapmaktaydı. Erzurum Kız Muallim Mektebinde 5 yıl boyunca başmuallim olarak görev alan Meliha Ulaş, bu mektebin yanı sıra İstanbul Kandilli Lisesi'nde de edebiyat öğretmenliği yapmıştır.

Esmâ Nayman: Adana Belediye Meclisi üyeliğinde bulunan ve belediyeçilik alanında uzman olarak gösterilen Nayman, bir dönem milletvekilliği yapmıştır.

Sabiha Görkey: Seçimden önce Tokat orta mektebinde Riyaziye öğretmenliği yapan ve Fransızca bilen Görkey, Kız Muallim Mektebi muallimliği ve müdürlüğü görevlerinde bulunmuştur.

Seniha Hızal: Şişli'de açtığı Yeni Türkiye Özel Mektebi'nde ve Selçuk Kız Sanat Okulu'nda öğretmenlik yapmıştır. Fevziye Lisesi, Erenköy Kız Lisesi ve İstanbul Kız Muallim Mektebi'nde müdürlük görevinde bulunmuştur. Maarif Umum Müfettişliği'ne tayin edilen Hızal, Türkiye'nin ilk kadın müfettişi olarak tanınmaktadır.

Benal Nevzad İstar Arıman: Uzmanlık alanı edebiyat, sosyoloji ve belediyeçilik olan Arıman, Cumhuriyet Halk Fırkası vilayet heyeti üyeliğinin yanı sıra İzmir Belediye üyeliğinde de bulunmuştur. Rumca ve Fransızca bilen Arıman, V., VI., VII., ve VIII. Dönemde İzmir Milletvekilliği yapmıştır.

Görüldüğü üzere Meclis'e giren kadınlar, temsil ettikleri kitlenin oldukça üstünde bir kültür ve eğitim seviyesine sahip kişilerdir. V. Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne katılan kadın milletvekillerin, Meclis'teki çalışmalarına bakıldığında erkeklere oranla etkin konularda söz aldıkları, tüm oturumları takip ettikleri ve Meclis'e daha çok devam ettikleri görülmektedir. Kadınlar komisyondaki görev almışlar, bazıları ise komisyondaki katip üye olarak bulunmuşlardır. Divan-ı Muhasebat komisyonunda Ferruh Güpgüp, Sihat ve İctimai Muavenet komisyonunda Fatma Memik, Nafia komisyonunda Mevrure Gönenç, Maliye komisyonunda Huriye Baha Önis, Maarif komisyonunda Türkan Başbuğ ile Seniha Hızal, İktisat komisyonunda Esmâ Nayman, Dahiliye komisyonunda Sabiha Görkey, Ziraat komisyonunda ise Hatı Çırpan görev almışlardır. Katip üye olarak, Dahiliye komisyonunda Nakiye Elgün, Bütçe

komisyonunda Fakihe Öymen, Arzuhal komisyonunda ise Meliha Ulaş bulunmaktadır (Arat, 1987: 45-46).

Meclis çalışmalarını takip eden kadınlar, bütçe görüşmelerinde fikirlerini belirten konuşmalar yapmışlardır. Hariciye Vekâleti bütçesi ile ilgili Samsun Milletvekili Seniha Hızal, Maarif Bütçesi ile ilgili ise Erzurum Milletvekili Nakiye Elgün görüşlerini bildirmişlerdir. Beden Terbiyesi Kanunu ile ilgili Mihri Bektaş ve Maarif Vekaleti bütçesi ile ilgili olarak da Meliha Ulaş konuşma yapmışlardır. Esmen Nayman ve Ferruh Güpgüp ise, Muvazene-i Umumiye Kanunu'nun görüşülmesi sırasında fikirlerini beyan etmişlerdir (TBMM Zabıt Ceridesi, C.19, s.40-41). Dr. Fatma Memik ile Huriye Öniz ise, Ankara'da kurulması planlanan Tıp Fakültesi hakkındaki kanun tasarısı görüşmelerinde kanaatlerini bildirmişlerdir. Kadınların Meclis'teki konuşmalarına bakıldığında; sağlık ve eğitim konularına ağırlık verdikleri, şartların iyileştirilmesi için önerilerde buldukları görülmektedir (TBMM Zabıt Ceridesi, C.19, s.40-41).

V. Dönemde Mihri Bektaş, Seniha Hızal, Ferruh Güpgüp, Türkan Baştuğ, Esmen Nayman, Huriye Öniz, Meliha Ulaş ve Benal Arıman Meclis'te birkaç kez konuşma yaparken, Nakiye Elgün ile Dr. Fatma Memik en fazla söz alan kadın milletvekili olmuşlardır. Bazı milletvekilleri Meclis ve seçim bölgelerindeki çalışmalarına ek olarak meslekleri ile ilgili faaliyetlerde de bulunmuşlardır. Örneğin; Dr. Fatma Memik hem seçim bölgesi Edirne'deki sorunlar ile ilgilenmiş hem de Kızılay ve Darülaceze Polikliniklerinde mesleğini uygulamaya devam etmiştir (<http://www.ait.hacettepe.edu.tr/akademik/arsiz/kadin>).

2.5.3. Yerel Yönetime Attıkları İlk Adımlar

Yerel yönetimler, bulunduğu bölgede yaşayan tüm kent halkına çeşitli kamu hizmetleri sunmakla yükümlü olan kamu tüzel kişileridir. Ayrıca yerel yönetimler, katılım ile demokrasinin güçlenmesine katkı sağlayan kuruluşlardır (Keleş, 1998: 121).

Yerel siyaset; kentte faaliyet gösteren kişi, kurum ve kuruluşların, kent halkının sorunlarını ele aldıkları bir yerel iktidar mücadelesidir. Yerel siyaset; ölçekteki yurttaşlar için adalet, refah ve mutluluğu sağlamak üzere yerel düzeydeki imkan ve kaynakları kullanarak yerel otorite ile yerel toplumu idare etme sanatıdır (Akdoğan, 2008: 10).

Yerel siyaset; vatandaşların yerel bağlamda ortak ihtiyaçlarını ilgilendiren ekonomik, kültürel, toplumsal ve fiziksel içerikli tüm karar ve uygulamaları içermektedir (Alkan, 2000:4). Yerel siyasetin temel amacı, kentte yaşayanların ihtiyaçlarını dikkate alarak, kentin yaşam kalitesini artırmaktır. Halka en yakın kuruluşlar olan yerel yönetimler, katılımın artmasına ve demokrasinin geliştirilmesine önemli ölçüde katkı sağlamaktadırlar (Pınarcıoğlu, 2011: 64).

Yerel siyasetin kapsamında;

- Siyasal iktidarı ele geçirmek isteyen güçler tarafından, yerel güçlerin devlet ile aralarındaki çelişkileri ve çevreye duyarlılığını kullanma arzuları,
- Yerel seçimler,
- Devlet ile yerel yönetimler arasındaki ilişkiler,
- Kentsel ve kırsal alanlar ile ilgili konular yer almaktadır (Keleş, 2011: 111).

Yerel politika, kadınların siyasete katılmaları ve bu ortamda güç kazanabilmeleri için önemli bir konumdadır (Alkan, 2005: 88). Toplumun her kesiminin yerel yönetimler, hükümet, parlamento gibi karar alma organlarında temsil edilmesi önem taşımakta ve bu hususta kadınların bu organlarda yer alması her geçen daha da önem kazanmaktadır (Arslan, 2012: 34).

Kadınların yerel yönetimlere katılımları, siyasi katılımları açısından oldukça önemlidir. Kadınların yerel yönetimlere katılması siyasette güçlenmelerine katkı sağlayacaktır ve siyasete katılımlarında kadın güçlenmesinin farklı biçimlerini ortaya çıkaracaktır;

- Yerel düzeydeki etkinlikler, mahalle içerisinde ve dışarısında yeni ilişkilerin doğmasına yol açmaktadır.
- Yerel düzeydeki etkinlikler, kadınlar arasında yeni yerel liderlerin çıkmasını ve bu liderlerin siyasal alanda görev almak için aday olmalarını sağlamaktadır.
- Yerel düzeyde yapılan etkinliklerin başarıya ulaşması, kadınların kendilerine duydukları güveni perçinlemekte ve kadınların içinde buldukları durumları iyileştirme imkanlarının farkına varmalarına yol açmaktadır (Wedel, 2001: 232-233).

Fransız Devrimi ve Sanayi Devrimi ile ortaya çıkan düşüncelerin etkisi sonucu, kadınların hak mücadeleleri siyasal alanda da boy göstermeye başlamıştır. 19. yüzyıl

sonları ve 20. yüzyıl başlarında Avustralya, Amerika, Avrupa gibi bölgelerde kadınlar oy hakkı ve vatandaşlık hakları için çalışmalar yapmışlardır. Bunun ardından değişik zaman aralıklarıyla önce oy verme hakkına ardından da seçilme hakkına kavuşmuşlardır (Çadır, 2011: 25).

1930 yılında Belediye Kanunu'nun çıkarılması ile kadınlara belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır. 1933 yılında Köy Kanunu'nda değişiklikler yapılmış ve kadınlara ihtiyar meclisine seçilme ile köylerde muhtar olma hakları verilmiştir (Gücük, 2006: 21). Cumhuriyet tarihinde ilk kez 1930 yılında siyasal haklarını kazanan Türk kadınları, 1934 yılı genel seçimlerde sahip oldukları haklarını kullanabilmişlerdir (Gökçimen; 2008: 1). 1935 yılında anayasanın değişikliğe uğraması ile kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır.

Tüm İslam ülkelerinden ve birçok batılı ülkelerden önce kadına seçme ve seçilme hakkı tanıyan Türkiye, demokratikleşmenin başlamasıyla kadınların parlamentoda temsili hususunda büyük gerileme yaşamıştır. 1946 sonrası Türkiye'de kadın temsiline büyük oranda azaldığı görülmektedir. Çok partili demokrasi anlayışı ile birlikte kadınlar simgesel özelliklerini kaybetmişlerdir (Ayata, 1998: 237). 1950 yılında Mülfide İlhan ilk kadın belediye başkanı seçilmiştir. 1971 yılında Türkan Akyol ilk kadın bakan olmuştur (Gücük, 2006: 24). Kadınlar, 1970'li yıllarda kadın kolları ile siyasette aktif olmaya çalışmışlar; 1975 yılında kota uygulamaları gündeme gelmiştir. 1935-1977 yılları arasında parlamentoya 69 kadın vekil seçilmiş ve bunlardan yalnızca 2 tanesi hükümette görev almıştır (Tekin, 2009: 56). 1990'lı yıllarda ilk defa bir kadının siyasette konumu farklılaşmış ve Tansu Çiller büyük bir siyasal partinin başkanlığına geçmiştir (Oruç, 2013: 48). 1995 yılında ilk kadın başbakan olan Tansu Çiller 50, 51 ve 52. Hükümetlerin kuruculuğunu yapmıştır (Gücük, 2006: 42).

2.6. Kadın-Erkek Temsil Eşitliğinin Anayasal Dayanakları

2000'li yıllara gelindiğinde Türkiye, kadın-erkek eşitliğini sağlamak ve kadına karşı ayrımcılığı her alanda engellemek için başta Anayasa olmak üzere tüm mevzuatında kadın-erkek eşitliğini sağlayacak bazı düzenlemeler yapmıştır (<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/hakkinda.htm>, 03.09.2018).

Kadın-erkek eşitliği ilkesi gereğince Türkiye'de 2001 yılında Anayasa'nın 41. maddesi "*Türk toplumunun temelini aile oluşturur ve eşler arasında eşitlik esastır*"

olarak değiştirilmiştir. Herkesin kanun önünde eşitliğini savunan Anayasadaki 10. Maddeye 2004 yılında “Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahip olup, devlet bu eşitliğin hayta geçirilmesi ile yükümlüdür” fıkrası eklenmiştir. 2010 yılında aynı maddeye ek cümle getirilmiş ve “Bu niyetle alınacak önlemler, eşitlik ilkesine aykırı yorumlanamaz” ifadesi oluşturulmuştur. Devrim niteliği taşıyan bu değişiklikler neticesinde, Türkiye’de kadın-erkek eşitliği ilkesi güçlendirilmiştir (https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2011.pdf, 03.09.2018).

Türk Devleti, cinsiyet eşitliği sağlamak adına önemli adımlar atmış; kadın haklarını savunan Sivil Toplum Kuruluşları’nın yanı sıra kadının parlamentodaki eksikliğini tamamlamak adına Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde 24 Mart 2009 tarihinde, *Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu*’nu kurmuştur. Kadına yönelik şiddet, her türlü ayrımcılık, hak ihlalleri vb. konularda yapılan başvuruları incelemek; gerektiğinde ilgili mercileri uyarmakla görevli olan komisyon; kadın-erkek fırsat eşitliğine dair uygulamaları incelemek, denetlemek, ulusal ve uluslararası gelişmeleri izlemek ile de yükümlüdür. Ayrıca Komisyon ulusal ve uluslararası kuruluşlar ile işbirliği içerisinde girerek “Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Sağlamaya Yönelik Ortamın Desteklenmesi Projesi”ni uygulamaya geçirmiştir (<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/hakkinda.htm>, 03.09.2018).

Anayasada yer alan ve değişikliğe uğrayan 67. madde ile 18 yaşını dolduran her Türk vatandaşı, seçme ve halk oylamasına katılma hakkına sahip olmuştur. 76. maddedeki değişiklik ile 25 yaşını dolduran her Türk, milletvekili seçilebilmekteydi. 2017 yılında yapılan referandum oylaması ile seçilme yaşı da 18 olarak değiştirilmiştir. 101. maddede yapılan değişiklik sonucu, 40 yaşını dolduran ve yükseköğrenim yapmış olan TBMM üyeleri veya bu nitelikler ile milletvekili seçilme yeterliliğine sahip Türk vatandaşları arasından Cumhurbaşkanı, halk oylaması ile seçilmektedir (https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2011.pdf, 03.09.2018).

Görüldüğü üzere Türkiye’de kadın-erkek eşitliği anayasa maddeleri ve TBMM’de kurulan Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu ile garanti altına alınmaya çalışılmıştır.

2.7. AB’nin Türkiye’den Kadınların Siyasete Katılımı Konusunda Beklentileri

Avrupa Birliği; çok iyi örgütlenmiş politik ve ekonomik bir Birlik özelliği taşımakta ve üye ülke sayısı ile dünyanın en büyük bölgesel organizasyonu olmaktadır. Birliğin bünyesinde olan bölgelerin diğer bölgelerle ekonomik bağları, girişim yetenekleri, tüketicilerin zenginliği, iklim koşulları ve doğal kaynakları sayesinde Birlik; çok büyük bölgesel, kültürel, sosyal ve ekonomik farklılıkları içerisinde barındırmaktadır (Çimen, 2012: 48).

Avrupa Birliği'nin temel ilkeleri;

AB'nin küresel anlamdaki rolünün Ortak Dış ve Güvenlik Politikası ile güçlendirilmesi,

- Ekonomik ve sosyal gelişimin; çevre koruma, bölgesel kalkınma, istihdam oluşturma, ortak para birimi Euro ve tek Pazar aracılığıyla desteklenmesi,
- AB genelinde adalet, güvenlik ve özgürlüğün İçişleri ve Adalet alanındaki işbirliği ile sağlanması,
- Serbest dolaşım ile medeni, siyasi ve temel hakların sağlandığı Avrupa Vatandaşlığı üzerine oturtulmuştur (TOBB, 2002: 8)

12 Eylül 1963 tarihinde Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri Ankara Anlaşması ile hukuki bir boyut kazanmıştır. Bu anlaşma; Türkiye ile Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) arasında bir ortaklık hükmü taşımaktadır. 1993'de Gümrük Birliği müzakerelerinin başlaması ile yeni boyut kazanan AB-Türkiye ilişkileri, 1999'da Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'nin AB'ye üyeliğe aday ülke olarak kabul edilmesiyle ilerlemiştir. 17 Aralık 2004 tarihinde Avrupa Konseyi Zirvesi sonucu 17 Aralık Sonuç Bildirgesi yayımlanmış ve 3 Ekim 2005 tarihinde Türkiye ile müzakerelerin başlamasına karar verilmiştir. Türkiye AB'ye katılım müzakerelerine resmen, Lüksemburg'da 3 Ekim 2005 tarihinde Hükümetler arası Konferans ile başlamıştır (http://www.tepav.org.tr/tur/admin/dosyabul/upload/AB_TR_Tarihsel_Gelisim1.pdf, 03.09.2018).

Türkiye'de kadının siyasal temsili, eğitim ve istihdama katılması, toplumsal ve ekonomik konumu, kadının var olma-varlık gösterme ve bedensel bütünlüğünü koruma hakkı Türkiye'nin Avrupa Birliği sürecinde de gündeme getirilen sorunlardan olmuştur. Bu sorunlar Türkiye'nin çağdaş uygarlık düzeyine ulaşamayacağı yönünde algılara neden olmuştur. Öyle ki Türkiye'de, kadınlar temsil süreçlerinde gerekli konuma ulaşamazlarsa ve kadın sorunlarına çözüm getirilemez ise Türkiye'nin çağdaş olamayacağı görüşü benimsenmiştir. Bu nedenle AB müzakere sürecinde Kopenhag

siyasal kıstasları arasında yer alan başlıklardan kadın sorunu, konunun temelinde yer almaktadır (Esen-Memişoğlu, 2007: 4).

Avrupa Parlamentosu'nun Hollanda temsilcisi Emine Bozkurt (Türk asıllı); siyasal olarak dışlanmış bir topluluğun çıkarları için dışarıdan gelen müdahalelerin yeterli olmadığını, kadınların sorunlarını gündeme taşıyabilmeleri ve geleneksel cinsiyet rollerinin değişebilmesi için kadınların siyasete katılımının gerekli olduğunu savunmuştur (Esen-Memişoğlu, 2007: 7).

2.8. Kent Konseyleri ve Kadın Meclisleri

1992 yılında Rio de Janeiro'da Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda sürdürülebilir kalkınma konusu görüşülmüş ve Gündem 21 Eylem Planı kabul edilmiştir. Bu eylem planı, sürdürülebilir kalkınmayı ortak hedef haline getirmiş; Birleşmiş Milletler üyelerinin de bu ortak hedef doğrultusunda eylem planları belirlenmiştir (Baykal, 2010: 215). Ayrıca Gündem 21, dünyayı 21. yüzyıl tehditlerine karşı korumayı hedeflemiştir (Ökmen ve Görmez, 2009: 109).

Gündem 21 Eylem Planı; yerel, ulusal ve uluslararası oldukça detaylı bir biçimde ele alınmıştır. Yerel yönetimlere büyük önem ile görevler verilmiş ve ardından "Yerel Gündem 21" kavramı ortaya atılmıştır (Baykal, 2010: 217). Temel amacı karar alıcıları etkilemek ve sivil toplum kuruluşlarının karar süreçlerine katılmasını sağlayarak yönetim oluşturmak olan Yerel Gündem 21; yerel demokrasinin, yaşam kalitesinin ve çevrenin geliştirilmesi hedeflerini taşıyan bir projedir. 1996 yılında Birleşmiş Milletler tarafından düzenlenen "İnsan Yerleşimleri Konferansı-Kent Zirvesi" sonucu yerel yönetimlerde katılımcı demokrasiyi geliştirmek için, Yerel Gündem 21 Meclisleri kurulmuş ve bu meclisler kent konseylerinin temelini oluşturmuşlardır. 2005'te çıkarılan 5393 sayılı Belediye Kanunu ile hukuki nitelik kazanan kent konseyleri, katılımcı demokrasinin sağlanması açısından önemli bir araçtır. Kent Konseyleri Yönetmeliği 2006 yılında çıkarılmış ve 2009 yılında yönetmelikte değişiklik yapılmıştır (Erkul vd., 2013: 86).

Uluslararası düzeyde katılımı esas alan Yerel Gündem 21 programı, sürdürülebilir kalkınma fikrini yerel düzeyde gerçekleştirmeyi ilke edinmiş ve kuruluşların sorunlarını ve önceliklerini birlikte saptayarak, bölgeleri adına yerel gündem stratejileri oluşturmalarını sağlamıştır (Baykal, 2010: 217).

21. yüzyılda yaşanabilen yerleşimler geliştirmeyi amaçlayan ve toplumsal-yerel bir işbirliği stratejisi olan Yerel Gündem 21 (Toprak, 2012: 26); Türkiye’de başarılı bir süreçten geçmiş ve bu başarılı sürece sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimler ve kamu kuruluşlarının katkıları olmuştur. Bu kuruluşlar birlikte çalışarak “yerel yönetim” modeli oluşturmuş ve yeni karar alma mekanizması geliştirmişlerdir. Bu modelin temelinde, çözüm ortaklığı, aktif katılım, kentine sahip çıkmak gibi ilkeler yer almakta; modelin merkezinde ise Kent Konseyleri bulunmaktadır (Emrealp, 2010: 27).

Kent Konseyleri; Yerel Gündem 21’in uygulandığı kentlerde, iş dünyasının temsilcileri, sivil toplum kuruluşları, kadın ve gençlik grupları ile yerel yönetim temsilcilerinin bir araya gelmesiyle oluşturulmuşlardır (Kerman, Altan, Aktel ve Lamba, 2011: 23).

Kent Konseyleri; sivil toplum kuruluşlarının, özel sektörün, meslek kuruluşlarının, yerel yönetimlerin ve merkezi yönetimin ortak aklı ile kente dair sorunların belirlenip tartışıldığı, bu sorunlara çözüm olacak önerilerin oluşturulduğu ve çözümler üzerinde anlaşmanın sağlandığı demokratik yapılardır (Erkul, Baykal ve Kara, 2013: 97).

Türkiye’de kent konseyleri; 5393 sayılı Belediye Kanunu ile Kent Konseyi Yönetmeliği’ne göre kurulmuştur. Kanuna göre kent konseyi; kent yaşamındaki hemşehrilik bilincinin ve kent vizyonunun geliştirilmesi, hesap verme ve hesap sorma, saydamlık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, çevreye duyarlılık, sürdürülebilir kalkınma, kentin hak ve hukukunun korunması, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini gerçekleştirmeyi kapsamaktadır (Toprak, 2010: 239). Bu kanun sonucunda kent konseyi modeli ile yerel demokrasi ve katılımın kurumsallaşması sağlanmıştır (Öner, 2005: 82).

Kentlik bilincinin ve hemşehrilik hukukunun geliştirilmesini esas alan katılım anlayışına sahip kent konseyleri, mahalli politikaların artırılmasını da hedeflemektedir (Toprak, 2010: 426-433).

Kent Konseyi çalışmalarını yürütürken, belediyelerden yardım almakta ve oluşturulan görüşler, belediye meclisinin ilk toplantısında değerlendirilmektedir. Mahalle muhtarları, kamu kurum ve kuruluşları, siyasi partiler, sivil toplum örgütleri, üniversiteler, noterler, sendikalar ve kamu kurumu niteliğinde olan meslek kuruluşları, kent konseyini oluşturan kuruluş temsilcileridir. Kararları tavsiye niteliği taşıyan kent konseylerinin kendilerine ait bütçeleri ve harcama yetkileri olmadığı için belediye

bütçesinden yararlanmaktadırlar. Kitap basma, panel yapma, seminer, konser gibi harcamaları belediyenin harcama kalemi tarafından ödenmektedir. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nda belirtildiği şekilde; kent konseylerinin halkın oluşturacağı meclislere uygun olması gerekmektedir ve belediyelere kent konseylerinin oluşturulması hususunda 5393 sayılı Belediye Kanunu ile yetki verilmiştir (Çukurçayır ve Eroğlu, 2009: 224-247).

Yönetmeliğe göre kent konseyinin amaçları arasında;

- Sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunmak,
- Çevreyi korumaya yönelik bilincin oluşturulmasına destek olmak,
- Sosyal yardımlaşmayı ve dayanışmayı artırmak,
- Kentin yaşam kalitesini artırarak daha yaşanabilir bir kent haline getirmeye çalışmak,
- Kentin doğal çevresini, kültürel mirasını, tarihini ve kent sakinlerini korumak bulunmaktadır (Erkul, Baykal ve Kara, 2013: 92).

Yönetmelikte yer alan çalışma ilkeleri şunlardır: (Erkul, Baykal ve Kara, 2013: 92)

- Yenilikleri ve değişimi erken fark ederek sonuç odaklı çalışmak,
- Ortak akla dayalı uzlaşmayı ve katılımcılığı sağlamak,
- Ülkenin koşullarını ve uluslararası gelişmeleri gözlemleyerek tarafsız bir şekilde önerilerde bulunmak,
- Kent yaşamındaki hemşehrilik bilincinin ve kent vizyonunun geliştirilmesi, hesap verme ve hesap sorma, saydamlık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, çevreye duyarlılık, sürdürülebilir kalkınma, kentin hak ve hukukunun korunması, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini ön planda tutmak,
- Türkiye Cumhuriyeti Devletinin imzalamış ve onaylamış olduğu Birleşmiş Milletler Zirvesi ile diğer uluslararası sözleşmelerde kent yaşamına dair ilkeleri gerçekleştirmek,
- Yerel Gündem 21 doğrultusunda kentlerin yaşanabilir olmasına katkıda bulunmak, aktif katılım sağlamak ve kentine sahip çıkmak.

Kent Konseyi Yönetmeliği'ne göre kent konseyinin görevleri şunlardır:

(Erkul, Baykal ve Kara, 2013: 92)

- İlgili belediyeye değerlendirmesi için kent konseyindeki görüşlerin ulaştırılmasını sağlamak,
- Kent yönetiminde öngörülebilirlik, hesap verilebilirlik, katılım, saydamlık gibi ilkelerin gerçekleştirilmesine yardımcı olmak,
- Engellilerin, kadınların, gençlerin ve çocukların toplumsal hayattaki faaliyetlerini artırmak,
- Sivil toplumun kurumsallaşmasına ve gelişmesine destek olmak,
- Kentin yaşam kalitesini artıracak, yoksulluğu gidermeye yönelik ve çevreye duyarlı programlara katkıda bulunmak,
- Kentteki kaynakların adil, verimli ve etkili kullanımına katkı sağlamak,
- Kentin kimliğini oluşturan doğal, kültürel, tarihi ve benzeri değerlerine sahip çıkmak,
- Uzlaşma kültürünü, demokrasiyi ve katılımı yerellik ilkesi çerçevesinde geliştirmek,
- Kente dair stratejilerin belirlenmesi, uygulanması ve izlenmesi süreçlerinde ortak bir aklın oluşturulmasına destek sağlamak,
- Sürdürülebilir gelişmeye katkıda bulunmak ve çıkan sorunların çözülmesine yönelik planlar hazırlamak,
- Demokratik katılımı yerel düzeyde yaygınlaştırmak,
- Ortak yaşam bilincinin ve hemşehricilik hukuku anlayışının geliştirilmesine yardımcı olmak.

Kent konseylerinin karşılaştığı bazı sorunlar ise şunlardır: (Erkul, 2012: 8)

- Kent Konseylerinin tüzel kişiliğe sahip olmamaları,
- Kent Konseylerinin yerel ve merkezi düzeyde alınan kararlara katılmamaları,
- Mahalle Meclisi'nin kurulmaması,
- Kent Konseylerinin bütçelerinin özerk olmaması ve belediye bütçelerinde paylarının oransal olarak yer almaması,
- Kent Konseylerinin farkındalık oluşturma niteliklerinin yönetmelik ile sınırlandırılması,
- Sürdürülebilir kent anlayışının bulunmaması,

- Kent Konseyi çalışmalarında sivil toplum kuruluşlarının yeterince etkin olmamaları,
- Kent Konseylerinin belediyelerin bir birimi olmaktan ziyade belediyelerin arka bahçeleri, bir alt kurumu olarak algılanmaları,
- Hemşehri anlayışındaki yetersizlikler,
- Kent Konseylerinde alınan kararların belediye meclislerinde sadece tavsiye olarak görülmesi,
- Kent Konseylerinden belediyelerin yeterince yararlanamamaları,
- Sosyal sorumluluk eksikliği,
- Mevzuattaki yetersizlikler,
- Yerel yöneticilerin kent konseylerine bakış açıları,
- Toplumun demokrasi anlayışında görülen farklılıklar ile çok aktörlü yönetim anlayışının hayata geçirilememesi,
- Yerel halkın yeterince katılım göstermemesi

İktidarda bulunan kişi ve kurumların aldıkları kararları etkileme ya da kamusal işlemlerin belirlenmesi, uygulanması ve denetlenmesinde yer almaya yönelik eylemler “katılım” olarak tanımlanmaktadır (Görmez ve Altınışik, 2011: 38). Katılım; kamusal kararlarda meşruluğu artırmak, sürece dahil olmak isteyen ancak seslerini duyuramayan grupların sürece dahil olmalarını sağlamak, yurttaşların yerel bilgilerini kararlara dahil etmek, karar vericilerin vatandaşların önceliklerini anlamaları ve kararlarında buna yer vermelerini sağlamak amacı taşımaktadır (Genç, Özoğuz ve Yılmaz, 2011: 95).

Kent konseylerinde katılım açısından karşılaşılan sorunlar şunlardır:
(Köseoğlu, 2011: 333)

- Kent konseyi-belediye yönetimi ilişkilerinde belirleyiciliğin belediye yönetiminde olması,
- Yerel kararlara kent konseylerinin katılım mekanizması olarak işleyememesi,
- Kent konseylerinin stratejik kentsel planlama süreçlerinde yeterince faal olamaması,
- Kent konseylerine düşük düzeyde katılım olması,
- Toplum nezdinde kent konseylerinin az bilinir olması.

Kent konseyinin hukuksal süreçte kurulması Türkiye’de yeni sayılmasına rağmen, yaygınlaşması hızlı olmuş ve Türkiye Kent Konseyleri Birliği adı altında üst bir örgütsel yapı oluşturulmuştur. Oluşturulan bu yapı altında pek çok çalışma yapılmıştır (Erkul, Baykal ve Kara, 2013: 92).

2012 yılında Çanakkale Kent Konseyi’nin ev sahipliği yaptığı buluşmada Türkiye Kent Konseyleri Birliği tarafından, kent konseylerinin özerk bütçeye sahip olmaları gerektiğine değinilerek, bütçenin ayrılması durumunda ayrı bir kamu kuruluşu olacağına dikkat çekilmiş ancak kent konseylerinin sivil olması gerektiği belirtilmiştir. 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 76. maddesine göre kurulan kent konseyleri; belediyelerin bir birimi olmayıp yönetmelikle işleyişi düzenlenmiş ayrı bir örgütsel yapıdır. Bu nedenle kent konseylerinin belediye bütçesinden ne oranda pay alacağına belirlenmesi, hem bütçenin denetimi hususunda daha sağlıklı sonuçlara ulaşılması hem de kent konseylerinin daha rahat hareket etmesine olanak sağlaması bakımından önemlidir. Kent konseylerinde görev alan kişilerin bilinçli ve kararlı davranış sergilemeleri, vatandaşların kararlara ve yönetime katılmalarında oldukça etkilidir. Kente dair sorunların çözülmesinde mahalle meclisleri önemli bir yer tutmaktadır ve buluşmada tüm kent konseylerinin muhakkak mahalle meclisi kurulmasını yapması gerektiği üzerinde durulmuştur. Kent konseylerinin ulusal konularda duruma dahil edilmesi gerekliliği değerlendirilmiştir (Erkul, Baykal ve Kara, 2013: 90-91).

Kadın Meclisleri; kadınların kentsel yaşamda her alana dahil olmaları ve kendi sorunlarını çözmeye yönelik karar alma süreçlerine katılmalarını sağlayan demokratik bir yapıdır. Bu demokratik yapının içinde; kadın meclis üyeleri, kadın muhtarlar, sendika temsilcileri, meslek odaları, üniversiteler, siyasi partiler, sivil toplum kuruluşları ve kadınlar ile ilgili kamu kurumları bulunmaktadır (Alban, 2015: 39).

İllerde çıkartılan Kent Konseyi Kadın Meclisi Yönergeleri; ayrım gözetmeksizin kentte yaşayan tüm kadınların gerek yerel karar alma mekanizmalarına gerekse toplumsal yaşamın etkinliklerine daha fazla katılımlarını sağlamak, kadın hak ve hukukunu korumak, hemşehrilik bilincinin ve kent vizyonunun geliştirilmesini hedeflemektedir. Kent Konseyi Kadın Meclislerinin temel amacı; kadınlar ile ilgili öncelikli konuların karar süreçlerinde kadınların aktif rol alması ve bu sorunların kentin ortak gündemine taşınmasıdır (Erkul, Baykal ve Kara, 2013: 98).

“Gündem 21” ile küresel düzeyde gerçekleşen kadın hareketleri, kadın meclislerinin kurulmasını ve kadınların siyasette aktif hale gelmesini sağlamıştır. Yaşam düzeyinin geliştirilmesi ve kadınlar ile erkeklerin eşit olması isteği bu felsefenin temelini oluşturmaktadır (Şahin, 2011: 34).

Halkla birebir ilişki kurabilen yerel yönetimler, üst yönetim ile halk arasında köprü görevi görmektedir. Bu nedendir ki genel seçimler için doğru yapılan yerel siyaset, seçmenin genel seçimlerde tercihlerini önemli ölçüde doğrudan etkilemektedir. Siyasi partiler bu sebeple adaylarını ön seçimlerde halka tanıtarak, ulaştıkları kitleleri görmeyi amaçlamaktadırlar. Bu adaylar arasında kadınların bulunması oldukça önemlidir. Çünkü modern yönetimin sağlanabilmesi, yerel yönetim birimlerinde ve parlamentoda kadının yer alması ile mümkündür (Hacımirzaoğlu ve Özkan, 1998:9).

Yerel siyasete katılımı, aday olmak ve oy vermek şeklinde 2 aşamalı olarak gerçekleştiren kadınların; ruhsatlandırma, arsa alım satımı gibi işlemlerde ve yerel yönetimlerde aktif rol alması hem ülke ekonomisinin gelişimine katkı sağlamakta hem de kadınların ticari ilişkilerde daha çok yer almasına yardımcı olmaktadır (Şahin, 2011: 26). Siyasette önem taşıyan doğru örgütlenme, siyasi partilerin güç sahibi olmalarında etkilidir. Kadın seçmenin oyunun partiye kazandırılması da kadınların örgütlenme sürecine katılımlarını göstermektedir (Şahin, 2011: 33).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KADINLARIN SİYASETTE OYNADIKLARI ROLDE MEVCUT DURUM

Bu bölümde ‘erkek işi’ olarak görülen siyasette kadınların mevcut durumu, parlamentoda, TBMM komisyonlarında ve mahalli idarelerde temsili üzerinde durulmuştur. Ayrıca siyasi partilerin çabaları, kadınlara uygulanan kotalar ve cinsiyet eşitsizliğinin boyutlarının yanı sıra kadınlara dair uluslararası anlaşmalara, protokollere ve sözleşmelere de değinilmiştir.

3.1.Kadınların Parlamentoda Temsili

Günümüzde kadınların sosyal ve siyasal hayattaki konumları, bir ülkenin gelişmişlik düzeyini belirleyen en önemli etkenlerden biri olarak kabul görmektedir.

Cumhuriyet’in ilanının ardından, Meclis’in ilk yıllarında kadınlar vitrin görevi görmüş; darbe dönemlerinde ise kadın milletvekillerinin sayısında artış yaşanmasının nedeni, kadınların demokrasi adına simge olarak kullanılması olmuştur (Tekeli, 1996:118).

1961 Anayasası ile daha geniş demokratik haklarla parti sayısı artırılmış buna rağmen kadın adayların sayısında artış görülmemiştir. Kültür Bakanı Nermin Neftçi (Sadi Irmak Hükümeti döneminde) ile Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Türkan Akyol (Nihat Erim Hükümeti döneminde), darbe sonrası seçilen Türkiye’nin ilk iki kadın bakanıdır. Türkan Akyol aynı zamanda 1980 yılında Türkiye’nin seçilen ilk kadın rektörü olmuştur (Deniz, 2006: 5).

1980 sonrası erkek politikacıların pek çoğunun yasaklı olduğu dönemde, kadın milletvekillerinin politikada daha fazla yer alma nedeni olarak daha çok erkekleri ikame etmek olduğu söylenebilir. 12 Eylül 1980 darbesinin ardından siyasi örgütlenmelerin yasaklanması sürecinde kadın hareketleri hız kazanmıştır. Bu dönemde kadın kolları, çoğunlukla ev görevlerini aksatmadığı sürece faaliyetlere katılan ev hanımlarından oluşmuştur ve erkeklerin talimatı ile çalışan, gün ya da kermes düzenleyen gruplar haline dönüşerek siyasetin genel alanından uzak kalmışlardır. Siyasete yaklaşmak yerine gittikçe uzaklaşan kadınların, 1980 sonrası siyasette daha aktif oldukları görülmüştür. 1983 Genel Seçimlerinde bir önceki 1977

seçimlerine kıyasla parlamentoda yer alan kadınların oranı, 3 kat artmıştır (Tosun, 2006: 33).

1990'lı yıllarda profesyonel bir alan olarak görülen kadın hakları için;

- Birçok sivil toplum kuruluşları kurulmuş,
- Üniversitelerin bazılarında kadın araştırma merkezleri açılmış,
- Sosyal Demokrat Halkçı Parti (SHP); 1990 yılında tüzük değiştirerek, kadınların parti yönetim organlarında daha fazla yer almaları için %25'lik bir kota uygulamıştır. Aynı kurultayda yapılan seçim sonucu parti meclisinde bulunan 45 kişinin 11'i kadın üye olmuş fakat bu durum milletvekili seçimlerinde görülememiştir (Yaraman, 1999: 63).

1990'lı yıllarda bu durumların yaşanmasının ardından, kadın hareketleri hız kazanmaya devam etmiş; Tansu iller Doğru Yol Partisi'nin (DYP) önce genel başkanı olmuş, ardından da Türkiye'nin ilk kadın başbakanı olmayı başarmıştır. 1991 yılında Lale Aytaman Muğla valisi olarak göreve başlamış ve Türkiye'deki ilk kadın vali olmuştur. Kaymakamlığa 3 kadının atanması ilk kez 1992 yılında gerçekleşmiştir ve 1996 yılında Türkiye'de ulaşılan kadın bakan sayısı 4'e yükselmiştir (Deniz, 2006: 6).

Kadınların siyasetten uzak kalma nedenleri araştırıldığında;

- ❖ Siyasete karşı ilgilerinin olmaması (%31,6),
- ❖ Eğitim yetersizliği (%8,7),
- ❖ Yaşlı hasta (%4,2),
- ❖ Siyaset ortamı için kavgacı olunması gerektiği görüşü, parti toplantılarının kadına uygun olmayışı, siyaset erkek alanıdır kadın giremez algısı, siyaset için yeterli paranın olmaması (%3,4) gibi nedenler bulunmaktadır (Kalaycıoğlu-Toprak, 2004: 77).

Tablo'da görüldüğü üzere Türkiye'de yapılan 1935 seçimlerinde, parlamentoya giren kadın milletvekili sayısı 28 olmuştur. Bulunduğu döneme göre oldukça iyi bir temsil rakamı olan ve %4,6 gibi orana tekabül eden parlamentodaki kadın milletvekili sayısı, 1950 seçimlerinde %0,61'e kadar gerilemiştir. Tek partili dönemden çok partili döneme geçişe denk gelen bu seçimde, parlamentoya sadece 3 kadın milletvekili girebilmiştir. Uzun bir sürenin ardından ilk kez 2002 seçimlerinde

%4,36 gibi bir orana ulaşılmış ve parlamentoya giren kadın sayısı 24 olmuştur. Meclise 50 kadın milletvekilinin girdiği 2007 seçimlerinde %9,1 oranında %100'lük bir artış yaşansa da 550 milletvekilinin bulunduğu mecliste, kadın milletvekili sayısının 50 olması artışın kayda değer olmadığını göstermektedir (Çağlar, 2011: 64).

Tablo 4: Türkiye'de Kadın Milletvekili Sayıları

Seçim Yılı	Parlamentodaki Milletvekili Sayısı	Kadın Milletvekili Sayısı
1935	395	18
1939	400	15
1943	435	16
1946	455	9
1950	487	3
1954	541	4
1957	610	8
1961	450	3
1965	450	8
1969	450	5
1973	450	6
1977	450	4
1983	399	12
1987	450	6
1991	450	8
1995	550	13
1999	550	23
2002	550	24
2007	550	50
2011	550	79
2015 (07.06)	550	98
2015 (01.11)	550	81
2017	543	76

Kaynak: Yüksek Seçim Kurulu <http://www.tuik.gov.tr> (24.08.2018)

Kadına siyasal haklarını birçok batılı ülkeden önce tanıyan Türkiye'nin, bugün parlamentoda yer alan kadın sayısına bakıldığında, pek çok gelişmekte olan ülkenin gerisinde kaldığı görülmektedir. Parlamentolar Arası Birlik (IPU) ve Birleşmiş Milletler (BM)'nin yayınladığı listede Türkiye %14,6'lık bir oranla (2015 seçimlerinde kadın temsil oranı) 133. sırada yer almaktadır. Aşağıdaki Tablo da zirvede yer alan 15 ülkenin kadın temsil oranları görülmektedir.

Tablo 5: Dünya Parlamentolarında Kadın Temsil Oranları (İlk 15 Ülke)

Ülkeler	Seçim	Sandalye	Kadın	Kadın %
1. Ruanda	16.09.2013	80	49	61.3%
2. Küba	11.03.2018	605	322	53.2%
3. Bolivya	12.10.2014	130	69	53.1%
4. Grenada	13.03.2018	15	7	46.7%
5. Namibya	29.11.2014	104	48	46.2%
6. Nikaragua	06.11.2016	92	42	45.7%
7. Kosta Rika	04.02.2018	57	26	45.6%
8. İsveç	14.09.2014	349	152	43.6%
9. Meksika	07.06.2015	500	213	42.6%
10. Güney Afrika	07.05.2014	394	167	42.4%
11. Finlandiya	19.04.2015	200	84	42.0%
12. Senegal	30.07.2017	165	69	41.8%
13. Norveç	11.09.2017	169	70	41.4%

14. Mozambik	15.10.2014	250	99	39.6%
15. İspanya	26.06.2016	350	137	39.1%

Kaynak: <http://archive.ipu.org/wmn-e/classif.htm> (30.08.2018)

Tablo 6: 2018’de Parlamentoda Kadın Temsili (Bölgesel Ortalama)

BÖLGELER	ORTALAMA
İskandinav Ülkeleri (Nordik Ülkeler)	%41.4
Amerika	%28.9
Avrupa - Kuzey ülkeleri dahil AGİT üyesi ülkeler	%27.6
Avrupa - Kuzey ülkeleri dışındaki AGİT üyesi ülkeler	%26.3
Afrika	%23.7
Asya	%19.8
Arap Devletleri	%18.0
Pasifik	%15.6

Kaynak: <http://archive.ipu.org/wmn-e/arc/world010618.htm> (01.09.2018)

Kadınların temsil oranları bölgesel olarak incelendiğinde, Tabloda da görüldüğü gibi %41,4 oranı ile kadınların mecliste temsil oranlarının en fazla olduğu bölgenin İskandinav Ülkeleri olduğu görülmektedir. %15,6 ile en düşük orana sahip ülkeler Pasifik Bölgesinde yer alan ülkeler olmuştur.

3.2. Kadınların TBMM Komisyonlarında Temsili

Türkiye’de kadınlar Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne ilk kez 1934’te girebilmişlerdir. TBMM’nde o dönemde 18 kadın milletvekili yer almıştır. Yıllar içerisinde kadın milletvekili sayısında büyük azalmalar olmuş, son dönemlerde ise yükselmeler yaşansa da toplam koltuk sayısı göz önüne alındığında kadın milletvekili sayısı yine az kalmıştır (Gücük, 2006: 31).

TBMM arşivleri incelendiğinde kadın bakan sayısının da milletvekili sayısından farklı olmadığı görülmektedir. Kadın bakan sayısının üçü geçmediği ve son hükümetlerde sayının bire düştüğü gözlemlenmiştir. Ayrıca görev alan kadın bakanların sıklıkla önceden de görev almış isimler olması da ayrı bir sorun oluşturmaktadır (Gücük, 2006: 37).

Tablo 7: Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Milletvekilleri- Partilere Göre Dağılım

Parti Adı	Kadın Sayı	Oran	Erkek Sayı	Oran	Parti Toplam
Adalet ve Kalkınma Partisi	53	%18.28	237	% 81.72	290
Cumhuriyet Halk Partisi	18	% 12.5	126	% 87.5	144
Halkların Demokratik Partisi	26	% 38.81	41	% 61.19	67
Milliyetçi Hareket Partisi	4	% 8.0	46	% 92.0	50
İyi Parti	3	% 7.32	38	% 92.68	41

Saadet Partisi	0	% 0.0	2	% 100.0	2
Demokrat Parti	0	% 0.0	1	% 100.0	1
Büyük Birlik Partisi	0	% 0.0	1	% 100.0	1
Genel Toplam	104	% 17.45	492	% 82.55	596

Kaynak: https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.dagilim
(02.09.2018)

Tablo 7 de görüldüğü üzere partilerin kadın milletvekili çıkarma oranları çok düşüktür. 596 milletvekili arasından TBMM'ne giren kadın milletvekilleri sayısı 104 ile sınırlıdır. Erkekler %82,55'lik bir orana sahipken kadınlar, %17,45'lik bir oranla mecliste yer almaktadırlar. En yüksek kadın sayısı AKP'den olurken; bazı partiler hiç kadın vekil çıkartamamışlardır. Görüldüğü üzere günümüzde yapılan seçimlerde dahi kadın temsiline eksikliği ve cinsiyet eşitsizliği devam etmektedir.

3.3. Kadınların Mahalli İdarelerde Temsili

1930'da Belediye Kanunu ve 1933'te Köy Kanunu ile yerel yönetimlere girmeye hak kazanan Türk kadını, ilk kez 1933 belediye seçimlerinde oy kullanmış, ardından muhtarlıklara ve belediye meclislerine seçilmiştir (Şahin, 2008: 15).

Tablo 8: 1999-2014 Yerel Seçim Sonuçlarına Göre Kadın Temsil Oranları

	Toplam Sayı	Kadın Sayısı	Kadın Oranı
1999 Seçimleri			
Belediye Başkanı	3216	20	0,62
Belediye Meclis Üyesi	34084	541	1,58
İl Genel Meclisi	3122	44	1,4

2004 Seçimleri			
Belediye Başkanı	3225	18	0,55
Belediye Meclis Üyesi	34447	817	2,37
İl Genel Meclisi	3208	57	1,77
2009 Seçimleri			
Belediye Başkanı	2948	26	0,88
Belediye Meclis Üyesi	31790	1340	4,21
İl Genel Meclisi	3379	110	3,25
2014 Seçimleri			
Belediye Başkanı	1396	40	2,86
Belediye Meclis Üyesi	20498	2198	10,72
İl Genel Meclisi	1251	60	4,79

Kaynak: Belli, 2017: 82

Tablo 8 de görüldüğü üzere, 2004 Yerel Seçimlerinde 3225 belediye başkanından yalnızca 18'i; 2009 Yerel Seçimlerinde 2903 belediye başkanından yalnızca 26'sı; 2014 Yerel Seçimlerinde ise, 1396 belediye başkanından sadece 40'ı kadındır. Bu 40 kadın başkan içerisinde 1 il belediye başkanı, 3 büyükşehir başkanı bulunmaktadır (Sarışahin, 2015: 85).

Kadınların yerel yönetimlere katılımları siyasi katılımları için oldukça önemlidir. Ancak kadınların siyasi kademelerde aktifleşmesini sağlayacak olan yerel yönetimlerde, kadın katılımları çok düşük düzeydedir. Genel seçimlere kıyasla yerel seçimlerde kadın oranları yok denebilecek kadar azdır. Kadınların yerel temsil oranları Batı'da yüksek iken, Türkiye'de bu oran oldukça düşüktür (Tulum, 2014: 50-51).

3.4. Siyasi partilerin çabaları

İktidar ile halk arasında köprü görevi gören siyasi partilerin en önemli görevi; toplumun çıkarlarını siyasal sisteme yönlendirerek sağlıklı bir siyasal sistemin oluşmasına yardımcı olmaktır (Gümüş, 2010: 20).

Siyasi alanda kadının daha aktif olmasını sağlamak, karar organlarında varlığını artırmak ve temsil sorununu çözmek için yapılan kadın kolları ilk siyasal faaliyetlerdendir (Alban, 2015: 38).

1960 sonrasında büyükşehirlerde kadınların siyasete olan ilgilerinin artmasında, siyasi partilerin kadın kolları örgütlenmeleri etkili olmuştur. 1970’li yıllarda kadın kolları siyasette etkinliğini artırmıştır (Pınarcıoğlu, 2011: 48). Ancak daha sonraları kadın kolları; piknik, kermes, çay günleri düzenleyen ve partiye oy kazandırmak için evleri dolaşan yardımcı örgütlenmeler haline bürünmüşlerdir. Siyasi partilerin kadın kolları, bazı sivil toplum kuruluşlarınca karar alma süreçlerinde etkisiz birimler olarak değerlendirilmektedirler. Siyasi getirisi az olan ikincil birimler olarak görülmektedirler. Siyasi partilerin kadın kollarına ait bir bütçeleri olmayıp kadın kolları, parti yönetimi onay verdiği sürece parti kaynaklarından yararlanabilmektedirler (Tulum, 2014: 60).

Siyasi partiler, oy toplamak adına söylemlerinde kadınlara yönelik olumlu mesajlar vermekte; kadın sorunlarına değinerek kampanyalarında ve seçim meydanlarında daha çok kadının partiye desteğini sağlamaya yönelik beyanlar oluşturmaktadırlar. İzledikleri bu stratejiler, kadınların siyasal alana katılımını etkileyecek uygulamalar olmakta ve partilere oy kazandırmaktadır. Ancak siyasi partilerde, kadın seçmen hususunda kayda değer stratejiler üretilse de kadının siyasal temsili hususunda aynı çabanın olmadığı gözlemlenmektedir (Terkan, 2010: 121). Cinsiyet eşitliğine engel olan nedenlerden biri, siyasi partilerin eşitsiz uygulamalarıdır. Siyasi partilerin cinsiyetçi yaklaşımları, uygulamaları ve yürüttükleri kadın politikaları, parlamentoda kadın temsil oranının az kalmasını sağlayan etkenlerden biridir (Çağlar, 2011: 65).

Siyasi partilerde çok az sayıdaki kadın, karar verici konuma getirilmekte; bu kadınlar yine partideki erkekler tarafından belirlenen ve tanıdık olan kadınlardan seçilerek diğer kadınları temsil etmeleri beklenmektedir. Karar organlarında yer alan az sayıdaki kadınlar, görevlerini kadın kollarında veya sosyal güvenlik, eğitim, sağlık, şiddet, aile gibi “kadın konuları” olarak tanımlanan alanlarda icra etmektedirler. Yasal olarak kadınların kamusal alanda önleri açık olsa da, cinsiyet rolleri gereği yapılan işbölümü sonucu ataerkil yapılanma ile kadının konumu siyasi partilerde ikinciliğe itilmektedir. (Çağlar, 2011: 69).

Siyasal hayata kadınların katılımını artırabilmek için kota uygulamasının siyasal partilerden başlatılması gerekmektedir. Partilerin her düzeydeki karar

mercilerinde olması gereken kota uygulamasının nasıl uygulanacağı hususunda Birleşmiş Milletler' in %33 olarak belirttiği 'kritik eşiği' dikkate alınmalıdır. Bu oran en alt sınır kabul edilmeli ve kadın temsil oranı bu oranın üzerinde belirlenerek, her düzey karar organında bu orana uyulmalıdır (Altındal, 2007: 29).

Siyasi partilerde uygulanacak cinsiyet kotası, aday seçimlerinde demokratik bir yolun izlenmesi ve eşitlikçi bir yapı içinde olunması, kadınların siyasi yaşamda daha eşit bir oranda temsiline olanak sağlayacaktır (Çağlar, 2011: 72).

Kadınların siyasal alanda varlıklarını ortaya koymalarını sağlayan ilk somut uygulama, 19. yüzyıl sonu itibariyle kadınlara oy verme hakkının tanınması ile olmuştur. Kadınların seslerini duyurabilmeleri, sorunlarını siyasal alanda çözmeleri yolunda önemli adımlar atılmış; oy verme, seçme ve seçilme hakkı tanınarak siyasi alanda ilerlemelerinin önü açılmıştır. Ancak tüm bunlara rağmen kadına biçilen sosyal statü, kadını ev içine yönlendirmiş; kadınlar kendilerine sağlanan hakları etkin kullanamamış ve siyasal alanda oldukça yavaş ilerlemişlerdir (Sitembölükbaşı, 2007: 14).

Günümüzde siyasal katılım konusunda erkekler ile hala eşit düzeye gelememiş olan kadınlar, kamusal alanda erkeklere kıyasla daha az yer almaktadırlar. Bu durumun nedenleri arasında; kadınların siyasal sistemler ile gerekli bağı kuramamaları, toplumun ayrımcı cinsel yargıları, kadınların ailevi sorumlulukları, ayrımcı hükümlerin yasalarda yer alması, kadınların düşük gelir düzeyi ile düşük eğitim seviyesine sahip olmaları ve kadınların siyasal alana duydukları ilginin az olması gösterilmektedir (Çağlar, 2011: 59).

Sosyal ve siyasal alanda erkeklerin belirleyici olması, kadınların bu alanlarda daha geride kalmalarına yol açmıştır. Bu nedenle kamusal alana kadınlar ile erkeklerin aynı şartlarda katılabilmeleri için kadınların önlerindeki engellerin kaldırılması gerekmektedir (Kılıç, 2000: 4). Ekonomik ve sosyal eşitlik, siyasal ve hukuksal eşitlik ile bütün olmadığı sürece özgürlükler sınırlı olacaktır. Tüm toplumun gelişme potansiyelinin yükselmesi ancak erkekler ve kadınlar arasında eşitliğin tam olarak sağlandığı toplumlarda gerçekleşir (Parla, 1993: 103).

Kadınların siyasal hayattan dışlanma eğilimi ile erkeklerin toplumda ayrıcalıklı konuma sahip olmaları, kadınların lehine kota ve pozitif ayrımcılık gibi yaklaşımları mecbur kılmaktadır (Güldü, 2009: 113).

Kadın haklarına dair yaşanan güncel tartışmalardaki en önemli konulardan biri kota uygulamalarıdır. Siyasete katılan kadın sayısının azlığına dikkat edildiğinde,

dünyanın her yerinde siyasi alanda cinsiyet dengesi oluşturacak talepler için kota sistemi çözüm olarak görülmektedir. Kota sistemi ile kadınların temsilini artırmak amaçlanmaktadır. Bu durum toplumun tüm kesimlerinin siyasete eşit katılmasını sağlamayı hedeflediğinden, demokrasi açısından da büyük öneme sahiptir. Kişiyeye veya gruba ayrılmış oran veya pay anlamına gelen “kota”; seçimlerde kadınlara ayrılan oran ya da payın karşılığa denk gelen “kadın kotası” ifadesi ile yer almaktadır. Karşılaşılan bir diğer ifade olan “cinsiyet kotası” ise; her bir cins için ayrılan en az oran ya da payı kastetmektedir. Burada amaç, erkek ve kadının temsili için en yüksek çıtaıyı koymak ve her iki cinsin zayıf temsilini düzeltmektir (Sitembölükbaşı, 2007: 14).

İlk kez 1972 yılında İsveç’te görülen kota uygulaması daha sonra, Yunanistan, Slovakya, Lüksemburg, Finlandiya, İrlanda, Avusturya, Almanya ve Fransa ülkelerinde uygulanmıştır (Kılıç, 2000: 30). Tablo de Dünya’da kota uygulayan siyasi partilere yer verilmiştir.

Tablo 9: Dünyada Kota Uygulayan Siyasi Partilerden Örnekler

Ülkeler	Partiler / Kota Oranları
Almanya	Sosyal Demokrat Parti % 40 (her iki cinsiyet için)
Arjantin	Sosyalist Parti % 30 Radikal Yurttaşlık Birliği % 30
Avusturya	Sosyal Demokrat Parti % 40 (her iki cinsiyet için)
Brezilya	Demokrat İşçi Partisi % 30 (sadece parti örgütlerinde)
Danimarka	Sosyal Demokrat Parti % 40 (her iki cinsiyet için)
Finlandiya	Sosyal Demokrat Parti % 40 (her iki cinsiyet için)
Fransa	Sosyalist Parti % 50
Hollanda	İşçi Partisi % 50
İsveç	İsveç Sosyal Demokrat Parti % 50 (tüm adaylar için)

İtalya	İtalyan Sosyalist Partisi % 66 (her iki cinsiyet ve parti örgütleri için) Sosyal Demokratlar % 40 (her iki cinsiyet için)
Kanada	Yeni Demokratik Parti % 50
Makedonya	Makedonya Sosyal Demokrat Birliği % 30 (her iki cinsiyet için)
Meksika	Demokratik Devrim Partisi % 50 Kurumsal Devrimci Parti % 50
Norveç	Norveç İşçi Partisi % 40 (her iki cinsiyet için)
Türkiye	Cumhuriyet Halk Partisi % 33 (her iki cinsiyet için) Barış ve Demokrasi partisi % 40 (her iki cinsiyet için)

Kaynak: (Yaylı-Eroğlu, 2015: 513)

Cinsiyet kotası için pozitif yaklaşıma göre, ayrımcılık sayılmayan kota uygulamaları; siyasal, ekonomik ve sosyal açıdan kadınların karşılaştığı sorunları telafi etmektedir. Kadınların temsil hakkına kavuşmasına ve tecrübelerinin siyasete yansımaya olanak sağlamaktadır. Negatif yaklaşıma göre ise, ayrımcılık kabul edilen kota politikaları; fırsat eşitliğini görmezden gelerek kadınlara öncelik vermektedir. Kota politikaları ile yeterli donanıma sahip olmayan kadınların sadece cinsiyetleri nedeniyle seçildiklerini, bu nedenle cinsiyet kotası politikalarının uygulanmaması gerektiği savunulmaktadır (Cansun, 2012: 82).

Dünyada yaygın bir uygulama olan ve karar organlarında cinsiyet dengesizliğini gidermek amacı taşıyan kotalar; ataerkil toplumlarda muhalefet ile karşılaşmakta, erkekler aleyhine bir ayrımcılık olduğu ileri sürülmekte ve erkek egemen toplumlarda kadınlar lehine kota uygulamasına kayıtsız kalınmaktadır (Sitembölükbaşı, 2007: 17).

Cinsiyet kotası uygulayan ülkeler ile uygulayanmayan ülkeler kıyaslandığında, ülkelerin kadın temsili oranları arasında büyük farklılıklar saptanmaktadır. Parlamentolarında kadına en fazla yer veren ülkelerin, çatışmalardan yeni çıkmış ülkeler ile cinsiyet kotası uygulayan İskandinav ülkeleri oldukları görülmektedir. Örneğin, Ruanda’ da yaşanan soykırım sonucu erkekler ölünce, toplumdaki cinsiyet

rolleri değişmiş ve kadınların toplumsal sorumluluğu artmıştır. Demokratikleşme sürecinden de nasibini alan Afrika ülkesinde, 2003 yılı seçimlerinde parlamentoya seçilen kadın oranı %48,8 olmuştur (Cansun, 2012: 83).

Kadınlara yönelik 5 farklı kota uygulaması bulunmaktadır. Bunlar; seçim çevresi kotası, aday listesi kotası veya derece sıralamalı kota, boş koltuk kotası, oranlı kota ve sabit kotadır (Kılıç, 2000: 21-22).

- **Seçim Çevresi Kotası;** Etkili ve basit bir uygulama olan bu kota türünde her seçim çevresinden en az bir kadın muhakkak seçilmektedir. Seçim evresi kotası; bazı ülkelerde, partinin aldığı oya bakılmadan en çok oya sahip kadın adayın seçildiği, bazı ülkelerde ise, seçim çevresinde en çok oya sahip partinin kadın adayı seçebildiği 2 farklı uygulamaya sahiptir. Bu kota türü ile siyasal her parti, seçim çevresinden kota ile seçilecek kadın adaylarını belirlemektedir.
- **Aday Listesi Kotası veya Derece Sıralamalı Kota;** Liste tabanına kadınların yerleştirilerek seçilme şanslarının azalmasını engellemeyi amaçlayan bu türde, listelerde dengeli bir cinsiyet sıralamasının yapılmasını güvenceye almak esastır. Liste tepelerinde erkek ve kadın adayların orantılı olarak yer almaları için çalışılmaktadır.
- **Boş Koltuk Kotası;** Kadınlara ayrılan koltukların boş kaldığı durumlarda erkekler tarafından doldurulmasının önüne geçmeyi hedefleyen bu kota türü, özelliği gereği oranlı veya sabit kota ile uygulanabilmektedir. Buradaki amaç, boş koltukların erkekler ile doldurulmasını engelleyerek eşitlikçi sistemi savunmaktır. Ayrıca kadınların yeteri sayıda aday gösterilmemesini, üye olmalarının engellenmesini ve seçmen kayıtlarında yapılacak hileleri önlemeyi amaçlamaktadır.
- **Oranlı Kota;** Cinsler arasında eşitliği sağlamak amacıyla eksik temsil edilen cinsin üyeliklerini teşvik etmeye çalışılmaktadır. Siyasi partilerin iç seçimlerinde kadın ve erkeğin toplam üyeler arasındaki oranına göre seçim yapılan organda temsil edilmelerini garanti altına almaktadır. Bu sistem kadınların, erkekler ile siyasete eşit katılım göstermeleri ve partilere üye

olma sayılarını artırmak açısından onları motive etmeyi amaçlamaktadır. Partiler sistemi uygularken farklı illerde farklı oranlarda kota uygulayabilmektedirler. Oranlı kota sistemi, üyelik sistemi sağlıklı işleyen ülkelerde amacına uygun işlese de sistemin düzgün işlemediği ülkelerde kişisel çıkarlar için kullanılıp amacından kolayca uzaklaştırılabilir.

- **Sabit Kota;** Karar organlarına seçim ile gelecek adaylar arasında eksik temsil edildiği düşünülen cins için onlara belirli oranda sandalye tahsis etme işlemidir. Anayasa, yasa ya da parti iç hukuku ile düzenlenebilen sabit kota sistemi, temsilde siyasi eşitliğe önem vermektedir.

Kota uygulaması pek çok ülkede muhalefet ile karşılanmış, bu durum en çok tarımın etkin olduğu ve ataerkil anlayışın hüküm sürdüğü toplumlarda görülmüştür. Kota uygulamalarında amaca ulaşılmasında kadınların çok önemli bir rolü vardır. Kadınlara kota uygulanması için yoğun çaba harcayan, kadın haklarını destekleyen yine kadınlar olmuşlardır. Kota uygulamalarının başarısında; kadın yöneticiler ile kadın üyeler arasında sağlam ilişkilerin kurulması, siyasi parti gibi kurullarda kadınların sayısının artması, kadınların ortak hareket etmeleri büyük öneme sahiptir. Tüm bu durumların aksine kadınların kendilerini sosyalist veya liberal kimlikler ile tanımlayıp farklı grupların görüşleri altına girmeleri ve farklı amaçlara hizmet etmeleri kota konusu olumsuz etkilemektedir. Kadınlara yönelik kotanın etkinliğini artırmak için yapılması gereken şey, kotanın parti teşkilatının en yukarisından en alt düzeyine kadar uygulanmasıdır (Kılıç, 2000-23-35).

Türkiye, kadınlara seçme ve seçilme hakkını pek çok batılı ülkeden önce tanımış; 1935 yılında kadınlar meclise girmiş ancak kadınların siyasal alanda varlıkları, birçok Üçüncü Dünya ülkelerinden geride kalmıştır. Türkiye’de kadınların; parlamentoda, bakanlar kurulunda ve belediye başkanlığı pozisyonundaki sayıları oldukça azdır. Cumhuriyet dönemi boyunca başbakanlık makamında bulunan tek kadın 1993-1996 yıllarında görev alan Tansu Çiller olmuştur. Görülen bu olumsuzluklara rağmen kota uygulamasına gösterilen ilgi, Türk siyasetinde kadın adayların sayısına artış sağlamıştır (Sitembölükbaşı, 2007: 25).

Türk siyasetinde cinsiyet kotası konusu 1980’li yıllarda yer etmiş ve sosyal-demokrat partiler tarafından sahiplenilmiştir. Kadının toplumdaki yeri tartışmaları

2000'li yıllarda gündemde yer edinince cinsiyet kotası yeniden konuşulmaya başlanmıştır (Cansun, 2012: 81).

Türkiye'deki kota uygulamalarında; küçük partilerin yeni toplumsal grupları partilerine dahil etmek ve tabanlarını artırmak için istekli davrandıkları, büyük partilerin ise kazandıkları konumları riske atmamak adına fazla istekli olmadıkları görülmektedir (Sitembölükbaşı, 2007: 26).

Türkiye'de kadınlar, pek çok alanda cinsiyet ayrımı ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Kaynaklardan ve fırsatlardan eşit biçimde yararlanamamakta, toplumsal cinsiyet ayrımcılığı yüzünden güçsüzleştirilmektedirler. Kadınlar, karar organların yeterince temsil edilememekte, temsil krizi yaşamaktadırlar. Bu durumun önüne geçebilmek adına, kadınlara yerel ve ulusal meclislerde, karar konumlarında eşit katılımlarını sağlayacak stratejiler ve politikalar üretilmeli, aday listelerinde kadın aday sayısı artırılmalı, seçilebilecekleri yerlere yerleşebilmeleri için yasal düzenlemeler yapılmalıdır (Çağlar, 2011: 76).

Siyasal alandaki kadınların haklarını savunanlara göre, kadınları siyasete cinsiyet kotası değil; kadın adaylara yapılan maddi yardımlar, kampanyalar, eğitimler ve siyasi süreçler hazırlamaktadır (Sancar-Üşür, 2000: 75).

Kadınların siyasette daha fazla yer alması için kota uygulaması haricinde siyasal alanda varlıklarını güçlendirerek eşitlik sağlayacak altyapıya ihtiyaç bulunmaktadır. Partilerin kadın kollarına ait harcamalar artırılmalı, partilere yapılan hazine yardımında değişikliğe gidilmelidir. Kadınların eğitim seviyeleri artırılmalıdır. Kadınlar, erkekler ile eşit ekonomik statüye ulaşmak için iş hayatında aktif çalışmalıdırlar. Kariyer hususunda nesnel ölçütler kullanılmalı, cinsiyete dayalı ayrımcılık yapılması engellenmelidir (Eser, 2010: 20).

Dünyanın her yerinde ekonomik açıdan erkeklerden daha geride bulunan kadınların, özellikle ataerkil toplumlarda mali bakımdan yetersizlikleri politikada bile erkeklere oranla kendilerine dezavantaj sağlamıştır.

Kadınların siyasette başarı sağlayabilmeleri için izlemeleri gereken yol;

- ✓ Siyasetin kurallarını öğrenmek,
- ✓ Kadınların katılımlarını sağlayacak daha iyi koşullar oluşturmak,
- ✓ Kadınların çoğunluğunun ihtiyaçları doğrultusunda kuralları değiştirmektir (Sitembölükbaşı, 2007: 34).

3.5. Siyasi Partilerde Cinsiyet Eşitsizliğinin Farklı Boyutları

Cinsiyet eşitsizliği; ataerkil yapının olduğu toplumlarda, biyolojik farklılıktan kaynaklanmaktadır. Bu temel sınıfsal ayırım, erkek ve kadın arasındaki ayırım olmakta; bu ayırım ile kadınlar baskı altında kalan sınıfa oluşturmaktadırlar (Özdemir, 2009: 59).

Kadınların özgürleşmeleri ve güçlenmeleri için eğitimde, çalışma alanlarında ve siyasette erkekler ile eşit katılımında bulunmaları gerekmektedir. Özellikle karar alma organlarında hissedilen cinsiyet eşitsizliği yoğun boyuttadır. Yasal olarak cinsiyet dengesi bulunsa da fiili uygulamalarda bu farklılık devam etmektedir. Kadını özel alan ile sınırlandırarak kamusal alanda egemen olan erkek, karar alma mekanizmalarını da elinde bulundurmaktadır. Bu durumlar neticesinde, kadınların idari düzeylerde, bakanlıklarda, yasama organında, sosyal ve ekonomik kurumlarda eksik temsili devam etmektedir (Arslan, 2012: 40).

Demokrasinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi, cinsiyet ayrımı olmadan tüm yurttaşların karar alma organlarında, kültürel, siyasal ve sosyal hayatın her alanında eşit temsil edilebilmeleriyle sağlanabilir (Çağlar, 2011: 70). Bu durum siyasi partilerin daha da önemli olmasına olanak tanır.

Siyasi partiler, kadınların siyasal katılımını önemli ölçüde etkilemektedirler ve katılımın artması doğrudan parti ile ilgilidir (Demir, 2002: 224). Siyasal katılımı artırıcı etkiye sahip olan siyasi partiler, genellikle toplumsal cinsel kalıp yargılarını devam ettiren ve cinsiyetçi yaklaşımı taşıyan yapılar olabilmektedirler. Parti içinde karşılaştıkları geleneksel direnç nedeniyle kadınların parti üyeliğinin serbest olması dahi, yönetim konumlarına gelmeleri için yeterli değildir. Partilerde yer alan örgütlenme anlayışı neticesinde, meclise partilerin aday gösterdikleri kişilerin seçilmesi ve kadın adayların erkek-partilerce tercih edilmemesi mecliste kadınların yer etmesi hususunda önemli bir engel olarak bulunmaktadır (Arslan, 2012: 45).

Siyasi partilerin farklı ideolojik görüşlere sahip olmaları, partilerin kadının siyasal temsiline bakışını farklılaştırmakta ve bu durum kadının siyasal katılımına etki etmektedir (Çadır, 2011: 51). İdeolojik görüşler; partilerin temel sorunlara, ekonomik ve sosyal konulara bakışlarını da belirlemektedir. Bu duruma sağ görüşlü partilerin güç ve gelir dağılımındaki adaletsizliklere dikkat çekerek bu konu üzerinde politikalar belirlerken; sol görüşlü partilerin sosyal adalet ve ekonomi üzerinde farklı yaklaşımlar geliştirmeleri örnek verilebilir. Sağ görüşlü partilerin kadına “aile merkezli” bakış açısında; toplumun temeli olan aile, kadının birincil görevi olarak görülmekte ve

partiler için kadın hakları bu nedenle dikkate alınmaktadır. Sol görüşlü partilerin kadına “toplum merkezli” bakış açısı ile bakmakta ancak erkek-kadın eşitliğini sadece vitrin olarak sahiplenmektedirler (Arslan, 2012: 47).

Günümüzde, kadınların siyasi programlarda yer almalarında, kadının istihdamının artışı, kadın hareketleri, partiler arası rekabetin artışı ve kadınların oy hakkına sahip oluşu gibi nedenlerin etkili olduğunu söylemek mümkündür (Arslan, 2012: 45).

3.6. Kadın Dostu Kentler Projesi

Kadınların erkekler ile birlikte kent yaşamının bütün alanlarında eşit olarak yer almasını destekleyen, onların yerel yönetimlerin planlama ve karar alma süreçlerine katılımını sağlayan, şiddete uğradıklarında haklarını koruyacak organlara erişimine olanak veren, kadınların kaliteli hizmete, istihdam olanaklarına, eğitim, sağlık ve sosyal hizmetlere ulaşmasını mümkün kılan kentlere “Kadın Dostu Kentler” denilmektedir. (<http://www.kadindostukentler.com/>, ET: 24.08.2018)

Birleşmiş Milletler’ in belirlediği, kapsayıcı ve güvenli bir kentin sahip olması gereken nitelikler şunlardır (Özsoy, 2015: 25):

- ❖ Kentte yaşayan kadınların adalete erişimleri yerel yönetimler devlet tarafından garanti altına alınmalıdır.
- ❖ Kadına yönelik şiddete karşı yerel yönetim ve devlet gerekli önlemleri almalı ve şiddet için cezalar getirilmelidir.
- ❖ Kentte yaşayan tüm vatandaşların hakları devlet tarafından garanti altına alınmalıdır.
- ❖ Kadınlar, hayatlarını ilgilendiren kararların alınmasına etkin olarak katılmalı ve kadınların, kültürel, sosyal, siyasi ev ekonomik hakları garanti altına alınmalıdır.
- ❖ Kadınlar sokak ve ev dahil oldukları hiçbir ortamda ayrımcılık ile karşılaşmamalıdır.
- ❖ Kız çocukları ve kadınlar, kentte saldırı ve şiddet korkusu olmadan yaşayabilmelidirler.

Kent planlamaları erkekler tarafından yapılmakta ve kadınların ihtiyaçları dikkate alınmamaktadır. Sağlık, eğitim, ulaşım, güvenlik ve konut gibi kadınları doğrudan etkileyen alanlarda yerel kararlar alınırken kadınların ihtiyaçları

önemsenmemektedir. Kent planlaması yapılırken; kadınların şiddete maruz kaldıklarında sığınabilecekleri mekanlar, ilgili yerlere ulaşabilecekleri acil destek hatları, kültürel-spor-dinlenme olanaklarından yararlanabilecekleri alanlar, bebek arabalarına uygun yükseklikte kaldırımlar, üstgeçitler, uzak noktalara hizmet vermeyen belediye otobüsleri ile bu otobüslerin güvenilirliği, iyi aydınlatılmayan sokaklar, her mahalleye gündüz bakımevleri, kreşler, kadınların bir araya gelebilecekleri mekanlar gibi konular dikkate alınmalıdır. Kadın dostu bir kentin varlığı; kentte yaşayan kız çocukları ve kadınların ihtiyaçlarını, sorunlarını ve olanaklarını doğru analiz etmek ile mümkündür. (<http://www.kadindostukentler.com/>, ET: 24.08.2018)

Kentin kadın dostu hizmetler uygulayabilmesi için;

- Kadınların ihtiyaçlarının tespit edilmesi,
- Kadınların taleplerinin ve sorun alanlarının belirlenmesi,
- Kentte cinsiyete duyarlı politikaların geliştirilmesi,
- Kentte koordinasyondan yükümlü bir kadın biriminin ve alt biriminin kentte yer alan mahalleler, ilçe belediyeleri, il müdürlükleri gibi tüm yerel kurumlarda oluşturulması konusu önem taşımaktadır (Şafak, 2013: 176).

Kadın dostu kentler; kentteki siyasi, sosyal ve ekonomik imkanlardan kentte yaşayan herkesin eşit şekilde yararlanabileceği kentlerdir. Bu durum, yerel yönetimlerin karar süreçlerinde kadınlara yer vererek ve katılımcı yönetim mekanizmalarının yerel yönetim ile oluşturulmasıyla mümkündür. (<http://www.kadindostukentler.com/>, ET: 24.08.2018)

Birleşmiş Milletler, kadınların kentsel sorunlarını çözmek ve kenti planlarken kadınları da bu plana dahil etmek amacıyla “Kadın Dostu Kentler Projesi” ni geliştirmiştir. 17 ülkede yüzden fazla kentte uygulanan proje, ilk kez 1998’de Latin Amerika’da başlatılmış; daha sonra 2003’de Asya ülkeleri tarafından tekrarlanmıştır. Dünya genelinde, Hindistan, Finlandiya, Kore gibi pek çok ülke kadın dostu kentler projesini uygulamaktadır. Kadın Dostu Kent; gelir, dil, renk, ırk ayrımı yapılmadan çalışan ve çalışmayan tüm kadınların ihtiyaçlarının karşılandığı bir kenti anlatmaktadır (Özsoy, 2015: 26-27).

Kadın Dostu Kentler Projesi; İsveç Uluslararası İşbirliği ve Kalkınma Ajansı’nın (SIDA) finanse ettiği, İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü’nün ulusal paydaşı olduğu Birleşmiş Milletler Kalkınma Fonu (UNDP) ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) tarafından yürütülen bir projedir. Projenin

ilk aşaması 2006-2010 yılları arasında Şanlıurfa, Trabzon, Nevşehir, İzmir, Kars illerinde Kız Çocuklarının ve Kadınların İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi ortak programı olarak tamamlanmıştır. Projenin ikinci aşaması, 2011 yılından itibaren Trabzon, Urfa, Samsun, Mardin, Malatya, Nevşehir, İzmir, Kars, Gaziantep, Bursa, Antalya ve Adıyaman olmak üzere 12 ilde yürütülmektedir (Keçeci, 2016: 84).

Proje; katılım, diyalog ve yerel sahiplik üzerine geliştirilmiştir. Kadınların yerel yönetimlerde ve karar alma organlarında temsil eksikliği yaşaması ve bunun neticesinde eşitsizliğin ve ayrımcılığın yaşanması dolayısıyla programın ortağı olan her ilde, o ilde ilgili tüm kurum ve kuruluşların toplanarak, o ilde yaşayan kız çocuklarının ve kadınların sorun ve ihtiyaçlarını inceleyen Yerel Eşitlik Eylem Planları (YEELP) hazırlanmıştır. Bu sorun ve ihtiyaçlar altı başlık (siyasal katılım, kentsel hizmetler, istihdam, eğitim, şiddet, sağlık) altında incelemektedir. YEELP' ler ile hedeflenen, toplumsal cinsiyet eşitliğinin kurumsal hedef haline gelerek, kurumların bunu sahiplenmesidir (Keçeci, 2016: 84-85). YEELP' lerin asıl amacı, erkek-kadın eşitliğinin yerel düzeyde gerçekleştirilebilmesi için uygulanan politikaların kalıcılığını sağlamaktır. Bu amaçla kadınların, kentteki kadınların yaşam kalitelerini yükseltmek ve yerel karar alma süreçlerine katılımlarını artırmak için yerel hizmet modelleri ve stratejiler planlanmıştır (Şafak, 2013: 74). Projenin yerel alanda öncelikli görevi, yerel eşitlik mekanizmasının kurulmasını sağlamaktır. Bu mekanizmayı oluşturanlar; kadın sivil toplum kuruluşları, eşitlik komisyonları, eşitlik birimleri ve il kadın hakları koordinasyon kuruludur (Keçeci, 2016: 85).

Türkiye'de Kadın Dostu Kentler projesi uygulanan 12 il içinden Trabzon'da gerçekleşen çalışmalar şunlardır:

Trabzon; ilk kez 2007'de Trabzon İl Genel Meclisinde Kadın Hakları Komisyonu kurulmuştur. Trabzon Belediyesi, İl Sağlık Müdürlüğü ve Trabzon Kadın Platformu ile birlikte pilot uygulama için seçilen 3 mahallenin muhtarları ile işbirliği yaparak sağlık taramasını gerçekleştirmişlerdir. Bu çalışmada, yüze yakın kadın kanser taramasından geçirilmiş, kadınlara ücretsiz otobüs Trabzon Belediyesi tarafından sağlanmış ve kanser hakkında kadınlar bilgilendirilmiştir. Kadınlara; doğum kontrolünün modern yöntemleri, kadınlarda rastlanılan kanser tipleri ve tespitleri, çocuk sağlığı, beslenme ve ruh sağlığı konuları hakkında toplantılar yapılmıştır. Bu toplantılar İl Sağlık Müdürlüğü'nün "Sağlıklı Ailem" adlı projesi dahilinde gerçekleştirilmiştir. Mahalle Kadın Yönetim Sistemleri oluşturularak, kadınların hakları hususunda örgütlenmelerine destek olmuştur. Kadınların kentsel

hizmetlere erişimde söz sahibi olmalarına ve sorunların tespiti ile çözüm süreçlerine katılmalarını sağlamıştır (Özsoy, 2015: 134-137).

Kadın Dostu Kent Projesine Dünyadan Örnekler;

Güney Kore; kadınların kentteki yaşamlarını kolaylaştırmak için kapsamlı ve farklı çalışmalar yapan kentlerin başında gelen Seul (Güney Kore'nin başkenti), 1995'te yürürlüğe giren Kadın Gelişim Yasası ile kadın politikaları oluşturmuştur. Cinsiyet eşitliğini tanınması bakımından 2003-2007 yıllarını kapsayan 2. Kadın Politikası Planı oldukça önemlidir. Plan, kadın temsilini artırmak ve parlamentoda karar süreçlerine kadınları dahil etmeyi hedeflemektedir. Kadın Dostu Kent projesi Seul'da 2006 yılında başlatılmış ve özerk bir kadın politikası uygulanmıştır. 2009'da düzenlenen "Dinamik Şehirde Kadın İhtiyaçları: Kadın Dostu Kentler İçin Vizyon ve Zorluklar" adlı forum önemli bir gelişme olarak yer etmiştir (Özsoy, 2015: 64).

Proje kapsamında; sanatsal ve kültürel aktiviteler düzenlenmiş, şirket sahibi kadınlara destek sağlanmış, gıda atıklarını işleyecek özel alanlar oluşturulmuştur. Kadınların kamusal alana çekmek için kadın dostu taksi uygulamaları, kadınlara yönelik otoparklar, lavabolara bebek bezi değişimi masalarının eklenmesi, çocuk emzirme odaları, kayıp çocuk bekleme odaları kreşler düzenlenmiştir (Özsoy, 2015: 65).

Filipinler; 1995 yılında çıkarılan "Güçlendirme Yönetmeliği" ile vatandaşlar ve belediye arasında işbirliği ve katılım güçlendirilmiştir. Bireysel katılımın artırılması için çeşitli medya araçlarını kullanarak güçlü bir e-yönetişim oluşturan belediye meclisi, kentte cinsiyet eşitliği gözetilen programlar yapılmasına destek sağlamıştır. Kadın meclisinin çalışmaları neticesinde savunuculuk, farkındalık ve kapasite geliştirilmiştir. "Toplumsal Cinsiyet Kodu" hazırlayarak kentte kadına şiddeti azaltmayı amaçlayan Cebu kenti, bunu gerçekleştiren ilk kent olmuş ve 2004'te Birleşmiş Milletler tarafından Kadın Dostu Kent ödülünü kazanmıştır (Özsoy, 2015: 66-67).

3.7. Kadınların Siyasal Katılımını Arttırmasını En Güçlü Savunan

Dernek; Ka-Der

İnsanların, cinsiyet ayrımı olmadan her alanda eşit temsil edilmeleri gerektiğini savunan ve bir kadın örgütü olan KA-DER; topluma dair alınan kararlarda erkek ve kadın eşitliğinin sağlıklı bir demokrasi için şart olduğunu ileri sürmektedir.

1997 yılında kurulan ve kadınların yeteneklerini sosyal alanlara kazandırmayı amaçlayan KA-DER; özellikle siyasal hayatta kadınların karar organlarındaki sayılarını arttırmayı ve eşit temsile ulaşmayı hedeflemektedir.

KA-DER' in Görevleri;

- Yasa ve düzenlemelerden kadınlara dair ayrımcı ifadelerin çıkartılması,
- Kadınların siyasi hayattan uzak durmalarına neden olan engellerin ortadan kaldırılması,
- Kadınların siyasi alanda eşit temsili için özel politikaların yürütülmesi,
- Erkek egemenliği yerine erkek-kadın eşitliği bilincinin artırılması,
- Parti üyesi kadınların seçimlerde aday olmaları için teşvik edilmesi,
- Siyasi partilerdeki kadınlar arasında dayanışma ve güç birliği oluşturulması.

KA-DER' in İlkeleri;

- Siyasal ve sosyal alanlardaki tüm programlara cinsiyet eşitliğinin yerleşmesi için çalışmak,
- Tüm çalışmalara kadın bakış açısını yansıtmak ve bu durumun yayılması için çaba sarf etmek,
- Kendi amacı doğrultusunda, siyasette yer alan kadınlar ile eşit mesafede çalışmak,
- Yasal olan tüm partilere eşit mesafede yaklaşmak,
- Yapılan her türlü ayrımcılığın karşısında olmak.

KA-DER' in genel merkezi İstanbul'dadır. Demokratik katılımı esas alan örgüt; 4 şube ve temsilciliğe sahiptir. Farklı meslek gruplarından 19 kadının iradesi ile kurulan KA-DER; kadın vatandaşların seçmenler olarak güçlendirilmesi, yerel politikacılar için toplumsal cinsiyet eşitliği gibi projelere imza atmıştır.

1997’de hayata geçirilen KA-DER’ in kurucuları arasında;

Fatma Şirin Tekeli, Şeyda Taluk, Hatice Canan Pak, Şafak Özsoy, Fatma Ceylan Orhun, İnci Zeynep Oral, F. Nilüfer Kuyaş, Meryem Koray, Çiğdem Kağıtçıbaşı, Sündüz Haşar, Gül Zeynep Göğüş, Fatma Nur Ger, F. Yıldız Ecevit, Ayşegül Baykan, Şule N. Aytaç, Ayşe Ayata, Mevhibe Canan Arın, A. Yeşim Arat, Fatma Suay Aksoy bulunmaktadır.

KA-DER ’in desteklediği kadınların özellikleri;

- ✓ Siyasi arenada, kadınları ve halkı gerçekten temsil etmek amacı ile bulunmalıdır.
- ✓ Kadınlara yönelik şiddeti ve her türlü ayrımcılığı sonlandırma kararlılığına sahip olmalıdır.
- ✓ Savaşa, şiddete, toplumsal kirliliğe ve ırkçılığa karşı durmalıdır.
- ✓ Sivil toplumun güçlendirilmesini amaçlamalıdır.
- ✓ İnsan haklarına saygılı, laik ve hukukun üstünlüğünü benimsemiş olmalıdır.
- ✓ Birleştirici bir üsluba sahip olmalıdır.
- ✓ Dürüst ve ilkeli olmalıdır.
- ✓ Çevreyi koruma bilincine sahip olmalıdır.

3.8. 2010 Referandumunun Kadın Açısından Önemi

Demokrasi; temsili, doğrudan ve yarı doğrudan olmak üzere 3 şekilde sağlanabilir. Temsili demokrasi, halkın temsilciler aracılığı ile karar alma hakkını kullanmasıdır. Doğrudan demokrasi, halkın araçlar olmadan kendi kendini yönetme biçimidir. Yarı doğrudan demokrasi ise, iktidarı halkın ve temsilcilerinin birlikte paylaşmasıdır ve bunun araçları halk inisiyatifi, veto ve referandumdur (Çam, 1995: 400-403).

Kökeni Latince’den gelen referandum; anayasa ve yasalarda değişiklikler olması için önerilen tasarıların seçmenler tarafından oylanmasını kapsayan bir kavramdır. Seçimlerden farklı olan referandum; devletin siyasi bir konuda seçmenlerin düşüncelerini soran oylamalardan oluşmaktadır (Ekici, 2010: 30). Eski Yunan demokrasilerinde ortaya çıkan referandumun modern uygulamaları, ilk kez İsviçre

kantonlarında görülmektedir. Halkın belirli siyasi konularda alınan kararlara katılımını sağlayan referandumlar, siyasal katılımın artmasında oldukça önemlidir (Mittendorf, 2007: 212).

2002 yılında Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) iktidara geldikten sonra Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girmesi için anayasal ve yasal pek çok değişiklik yapmıştır. Yapılan çalışmalardan en önemlisi 12 Eylül 2010'da yapılan referandumdur. 1982 anayasasının 26 maddesinin değiştirilmesi halk oylamasına sunulmuştur. Referandumun amacı, Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde, Türkiye'de var olan seçkinlerin (üniversite, yargı, ordu vb) vesayeti altında olan rejimi değiştirerek halkın isteği doğrultusunda daha demokratik bir rejim kurmaktır (255368: 115).

12 Eylül 2010'da 1982 anayasasında yer alan 26 maddenin değiştirilmesi amacıyla referandum yapılmıştır. Referandum süresince Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), Milliyetçi Halk Partisi (MHP), Demokratik Parti (DP), Demokratik Sol Parti (DSP), Bağımsız Türkiye Partisi (BTP), İyi Parti (İP), Türkiye Komünist Partisi (TKP) "hayır" kararını desteklerken; Ak Parti (AKP), Saadet Partisi (SP), Büyük Birlik Partisi (BBP) ve Hak-Par "evet" kararını desteklemişlerdir. Referandumdan %42 oranında "hayır", %58 oranında "evet" oyları çıkmıştır. BDP ise referandumu boykot etmiş, diğer siyasetçiler ise "hayır" ve "evet" kararları üzerinde ayrıma düşmüşlerdir. Doğu ve Güneydoğu bölgelerinden katılımın az olduğu referanduma Türkiye genelinde katılım %77 olarak gerçekleşmiştir (255368: 108).

Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP)' nin "yargı ve bireysel haklar konusunda gelişme", "politikada askeri etkiyi kaldırma" olarak sunduğu referandum %58 düzeyinde "evet" oyu ile sonuçlanmıştır. Referandum paketinde, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK)'nin yetki, görev ve seçimi, Ekonomik Sosyal Konseyin anayasal bir kuruma dönüştürülmesi, anayasada kamu denetçiliği kurumunun düzenlenmesi, grevli sendikal hakları, toplu sözleşmeli kamu çalışanları, kadınlara ve dezavantajlı gruplara pozitif ayrımcılık yer almıştır (TEPAV, 2007: 5-6).

Pozitif ayrımcılık uygulaması, eşitsizlik oluşturmak için değil, var olan eşitsizliği gidermek amacı taşımaktadır. Pek çok ülkede görülen ve yüksek mahkemelerce eşitlik ilkesine aykırı olmadığı kararı verilen pozitif ayrımcılık uygulaması, 1982 Anayasasında yer almamıştır. 7 Mayıs 2004'te yapılan bir anayasa değişikliği ile "erkekler ile kadınlar eşit haklara sahiptirler ve devlet bu eşitliğin yaşama geçirilmesini sağlamakla yükümlüdür" hükmü eklenmiştir. Eşitliğin yaşama geçirilmesi ile kastedilen hüküm, eğer gerçek hayatta söz konusu eşitlik yok ise,

devletin pozitif ayrımcılık uygulayarak kadınlara bu eşitliği sağlaması olarak yorumlanabilir (Gözler, 2010: 110).

2010 Referandumu ile pozitif ayrımcılık uygulamasını geliştirecek yenilikler getirilmiştir. Referandum paketinde insan haklarına dair yapılan yenilikler ile kadın-erkek eşitliğinin sağlanması adına “Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz.” hükmü eklenmiştir. Ayrıca 10. maddeye “Engelliler, yaşlılar, çocuklar, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz.” ifadesi eklenerek fıkrada sayılanlar lehine yapılacak uygulamaların eşitlik ilkesi ile çelişmeyeceği netleşmiştir. Böylece pozitif ayrımcılığın engelliler, yaşlılar, çocuklar ve benzeri değişik toplumsal kesimlere uygulanabilmesi için anayasal temel hazırlanmıştır (Hakyemez, 2010: 391).

3.9. Türkiye'nin Taraf Olduğu Uluslararası Anlaşmalar

3.9.1. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi; kadınların medeni durumlarına bakılmaksızın, kadınlara siyasal, kültürel, ekonomik ve sosyal haklar alanında kadın-erkek eşitliği gözetilerek hedefler belirleyerek, tavsiyeler içeren bir belge niteliğindedir. Bu sözleşme ile Üye Devletler; kadın ve erkek arasındaki eşitliği sağlamak, önyargıları kaldırmak bağlamında erkek ve kadınların sosyal davranış kalıplarını değiştirmek için gerekli politikalar uygulama yükümlülüğü altına girmişlerdir. Bu yükümlülük; kadının ilerlemesini ve tam anlamıyla gelişmesini sağlamak için, her alanda kadınların erkekler ile tüm haklardan eşit yararlanmalarını garanti edecek yasal düzenlemeler de dâhil olmak üzere tüm önlemleri kapsamaktadır (Konuk, 2008: 11).

1979 yılında Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilip, 1981 yılında da yürürlüğe giren sözleşme; kadın-erkek eşitliği açısından uluslararası alanda en önemli belge niteliği taşımaktadır. Türkiye'nin 1985'de imzaladığı ve 1986'da yürürlüğe soktuğu bu sözleşme, İnsan Hakları Sözleşmelerini ve Evrensel Bildirgesini esas alarak, kadınlara yönelik her türlü ayrımcılığı engellemek amacı gütmektedir (Dinç, 2002: 91). Bir nevi “*kadın hakları anayasası*” olarak nitelendirilen bu sözleşme (Onaran, 2000: 42); erkek ve kadınların eşit şartlara sahip olarak her alana katkı

sağlamaları ile barışın, refahın ve tam anlamıyla kalkınmanın gerçekleşeceği inancına dayanmaktadır (Konuk, 2008: 12).

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ni kabul eden devletlerin, sözleşmenin kapsadığı alanlarda kaydettikleri gelişmeleri takip etmek için bir Komite (CEDAW) kurulmuştur. Bu komite; Sözleşme gereklerinin taraf olan devletlerce ne kadar gerçekleştirildiğini saptamak ve durumu Birleşmiş Milletler' in ilgili birimlerine iletmek ile görevlidir (Çelikel-Arat, 1992: 193).

Sözleşmenin içeriğinde, çalışma hayatında kadınlara yönelik ayrımcılığın önüne geçmek ve kadın-erkek eşitliğini sağlamak için bazı konularda uygun tüm önlemleri almalarına dair hükümler bulunmaktadır. Bu konular arasında;

- Çalışma hakkı,
- Çalışılan ortamın güvenli ve sağlıklı olması hakkı,
- Sosyal güvenlik hakkının sakatlık, yaşlılık, hastalık, işsizlik, emeklilik, ücretli izin ve diğer çalışmama hallerinde sağlanması,
- Eşit işe eşit muamele ve eşit ücret hakkı,
- Mesleki eğitim hakkı,
- Mükerrer eğitim görme hakkı,
- İş güvenliği, terfi ve tüm hizmetlerden yararlanma hakkı,
- Özgürce meslek ve iş seçimi hakkı,
- Kadınlar ile erkeklerin eşit koşullarda istihdam edilmeleri hakkı bulunmaktadır (Çakır 2010: 62-63).

Sözleşme, kadınların evlilik ve analık nedeniyle maruz kaldıkları ayrımcılığı önlemek ve etkin çalışma hakkı sağlamak için bazı konularda uygun önlemler alınmasına hüküm getirmiştir:

- Evlilik sebebiyle veya hamilelik ve analık izinleri dolayısıyla ayırım yaparak işten çıkarmaları yasaklamak ve bu yasağı çiğneyenleri cezalandırmak,
- Ücretli analık izni kullanmasını ve sosyal hak, iş, kıdem gibi benzer haklarını tazmin etmesini sağlamak,
- Ebeveynlerin aile ve iş yükümlülükleri ile sosyal yaşama katılmalarına olanak vermek için çocuk bakım kolaylıklarının kurularak geliştirilmesi, desteklenmesi, özendirilmesi ve teşvik edilmesi,
- Zararlı olduğu kesinlik kazanan işlerde hamile kadınlar için özel koruma sağlamak,

- Bu maddede yer alan konulara dair koruyucu yasalar yenilikler doğrultusunda gerek görüldüğü takdirde değişime uğrayacak, kaldırılacak ya da genişletilecektir (Ertürk, 2008: 55-56).

3.9.2. İhtiyari Protokol

Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından 30 Temmuz 2002’de onaylanan Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi’nin İhtiyari protokolü, 02 Ağustos 2002’de resmi gazetede yayınlanmıştır (Börü, 2017: 53).

İhtiyari protokol, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi’nin taraf devletlerce etkin kullanımlarını artırmak amacı ile kullanılan denetleme mekanizmalarına ek olarak 2 araç daha kadınların kullanımına sunulmuştur. Bu araçlar “kişisel başvuru hakkı” ve Komite’nin “inceleme” yetkisi olmuştur (<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/protokol.pdf>, 09.09.2018).

İhtiyari Protokol’ün içerdiği bazı maddeler şunlardır:

- ❖ Taraf devletler, Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi’nin başvuruları kabul ve inceleme yetkisini onaylamaktadırlar.
- ❖ Taraf devletlerin Sözleşme’de yer alan haklardan herhangi birini ihlal etmesi ile mağdur olan kişiler, bireysel ve grup olarak başvuruda bulunabilirler.
- ❖ Başvuruların Komite tarafından kabul edilmesi için, taraf devletlerin hem Sözleşme’ye hem de Protokol’e taraf olmaları gerekmekte ve başvurular yazılı olarak yapılmalıdır.
- ❖ İç hukuk yolları tüketilmediği sürece Komite, yapılan başvuruyu değerlendirmeye almayacaktır. Ayrıca, aynı başvurunun uluslararası çerçevede incelenmiş veya hala inceleniyor olması durumunda, sözleşme hükümlerine aykırı bir başvuru yapıldığında, yapılan başvuru yeterli dayanağa sahip olmadığında ve tanınan başvuru hakkı kötüye kullanıldığında Komite başvuruların kabul edilemez olduğunu bildirecektir.
- ❖ Başvuru alındıktan ve Komite henüz karar vermeden önce, mağdurların zarar görmemesi için Komite, Taraf Devletlerden geçici önlemler almalarını talep edebilecektir.
- ❖ Kişilerin kimliklerinin Taraf Devletlere açıklanmasına razı olmalarıyla birlikte Komite, yapılan başvuruları ilgili Taraf Devlete gizli sunabilecektir.

- ❖ Yapılan başvurular Komite tarafından kapalı oturumlarda incelenecektir. Komite, incelemenin ardından ilgili taraflara görüş ve tavsiyelerini iletacaktır. Taraf Devletler, Komite'nin iletildiği bilgileri değerlendirecek ve bu bilgiler ışığında yaptığı işlemleri 6 ay içinde yazılı cevap olarak Komite'ye sunacaktır.
- ❖ Taraf Devletlerden birinin Sözleşme'de yer alan hakları ihlal ettiğine dair sağlam bir bilgi alınması halinde Komite, Taraf Devleti bu durumu incelemeye davet edecek ve Taraf Devlet Komite'nin sunduğu bilgileri değerlendirerek 6 ay içinde kendi gözlemlerini Komite'ye iletacaktır.
- ❖ Altı ayın bitmesinin ardından Komite, ilgili Taraf Devletin araştırma hususunda aldığı önlemler hakkında bilgi talep edebilir.
- ❖ Başvuruda bulunan kişilerin, ilgili Taraf Devletçe yıldırılmasına ve kötü muamele görmemesi için gerekli önlemler alınacaktır.
- ❖ Komite, Taraf Devletleri ilgilendiren konularda oluşturduğu görüş ve tavsiyeleri içeren bilgilere erişimin kolaylaştırılmasını taahhüt etmektedir (<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/protokol.pdf>, 09.09.2018)

21 maddeden oluşan ihtiyari protokol; bireysel başvuru hakkını tanınması ile birlikte İşkenceye Karşı Sözleşme, Her Türlü Irksal Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi, Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi gibi Birleşmiş Milletler sözleşmeleri ile eşit düzeye gelmiştir (Arslan, 2004: 34-35).

3.9.3. Avrupa Sosyal Şartı

İnsan haklarını uluslararası alana taşıyan ve ilk uluslararası hukuki belge kabul edilen “Birleşmiş Milletler Antlaşması”, San Francisco’da 1945 yılında imzalanmıştır. Bu antlaşma neticesinde 1946 yılında İnsan Hakları Komisyonu kurulmuştur ve komisyonun toplantılar sonrasında verdiği öneri ile 1948 yılında “İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi” kabul edilmiştir. Birleşmiş Milletlerin insan haklarını korumayı üstlenen ana kuruluşu İnsan Hakları Konseyi; insan haklarının dünyadaki uygulanışını gözlemlemektedir. Bunun yanı sıra, uluslararası yeni normlar geliştirmek, insan hakları sorunlarını incelemek, politikalar için yol gösterici olmak da görevleri arasındadır. Konsey; Sivil Toplum Kuruluşları, devletler ve diğer kaynaklardan gelecek bilgileri incelemek ve dünyada herhangi bir yerdeki insan hakları sorununu gündeme taşımak konusunda yetki sahibidir (ÇSGB, 2014: 17).

Avrupa Konseyi; Avrupa’da hukukun üstünlüğünü, demokrasiyi ve insan haklarını savunmak amacıyla 1949’da kurulan hükümetler arası bir kuruluştur. Konsey; Avrupa’da savaştan yorulan ve kayba uğrayan halkın uzlaşma içinde yaşamasını sağlamak amacı taşımaktadır. Savunma ve ticari konular hariç diğer konularda siyasi işbirliğini sağlayan Avrupa Konseyi, norm oluşturma ve bunları denetlemenin yanı sıra üye ülkelerin işbirliğini öngören bir yapıdan oluşmaktadır. Konseyin en önemli belgelerinden biri olan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) ise, 1950 yılında imzalanmıştır (ÇSGB, 2014: 20-21).

18 Ekim 1961’de Avrupa Konseyi üyesi 16 devlet temsilcisi tarafından, hazırlığı 10 yıla yakın bir süreyi kapsayan Avrupa Sosyal Şartı, Torino şehrinde imzalanmış ve kabul edilmiştir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ni destekleyen ve temel hakları koruyan bir Avrupa Sözleşmesi olan Sosyal Şart; aynı zamanda politik ve medeni hakları da garanti etmektedir (Çiçekli, 2001: 19).

26 Şubat 1965’de yürürlüğe giren Avrupa Sosyal Şartı’nı onaylayan ilk 5 devlet; Almanya, İrlanda, İsveç, Norveç ve İngiltere’dir. 1989 yılında Türkiye, 3581 sayılı ve 16.06.1989 tarihli Kanun ile Avrupa Sosyal Şartı’nı onaylamış ve Sosyal Şartı kabul eden 16. ülke olmuştur (ÇSGB, 2014: 25).

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS); adil yargılanma hakkı, güvenlik hakkı, hürriyet hakkı, işkence yasağı ve yaşam hakkı gibi birinci kuşak haklar kabul edilen temel hakları güvence altına almaktadır. Avrupa Sosyal Şartı ise; adil ücret hakkı, sosyal güvenlik hakkı, örgütlenme hakkı, çalışma hakkı gibi ikinci kuşak haklar sayılan ekonomik ve sosyal hakları koruma altına almıştır (Çeçen, 2009: 11).

1996’da Avrupa Sosyal Şartı, “Gözden Geçirilmiş Avrupa Şartı” adı altında yeniden oluşturulmuştur. Yeniden imzaya açılan “Gözden Geçirilmiş Avrupa Şartı” ile 1961’de oluşturulan Avrupa Sosyal Şartı ortadan kaldırılmamış sadece ekonomik ve sosyal hakların genişletilmesi hedeflenerek yeni haklar eklenmiştir. Türkiye, Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı’nı 2007 yılında onaylamış ve yürürlüğe koymuştur (ÇSGB, 2014: 25-26).

İnsan hakları alanında yapılmış bir anlaşma olan Avrupa Sosyal Şartı’nın amacı; İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nin uygulanmasını sağlamak ve İnsan Hakları Sözleşmesi’nin Avrupa düzeyinde tamamlayıcısı olmaktır. İlk amacı; sosyal köken, ulusal soy, siyasi görüş, din, renk, cinsiyet ve ırk ayrımı gözetmeksizin tüm insanlara sosyal haklardan yararlanma imkanı sunmak olan Avrupa Sosyal Şartı’nın

ikinci amacı ise; kırsal ve kent nüfusunun yaşam standardının yükseltilmesi için gerekli çalışmaları yapmaktır (Çeçen, 2009: 11).

1948 yılında yayınlanan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi Avrupa Sosyal Şartı'na kaynaklık eden ilk belgedir. Bu bildirme ile insanlara tanınan sosyal haklar şunlardır: (ÇSGB, 2014: 27)

- ✓ Annelere ve çocuklara korunma ve özel yardım hakkı,
- ✓ Dönemsel ücretli izin hakları ile çalışma, boş zaman ve dinlenme sürelerinin uygun ölçüde sınırlanması hakkı,
- ✓ Sendikalara üye olma ve sendika kurma hakkı,
- ✓ Ayrım yapmadan eşit işe eşit ücret hakkı,
- ✓ Sosyal güvenlik hakkı,
- ✓ Dernek özgürlüğü ve barışçıl toplanma hakkı

İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ise, Avrupa Sosyal Şartı'na kaynak olan ikinci belgedir. Sosyal Şart, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin sosyal haklar alanındaki sınırlı içeriğini tamamlamayı amaçlamaktadır ve Avrupa Konseyi'nce en önemli 2 belgeden biri kabul edilmektedir. Onaylayan devletler için bağlayıcılığı olan Avrupa Sosyal Şartı, uluslararası bir sözleşmedir.

Avrupa Sosyal Şartı ile korunma altına alınan 19 sosyal hak şunlardır:
(ÇSGB, 2014: 31-32)

- ❖ Çalışan göçmenlere ve ailelerine yardım ve korunma hakkı,
- ❖ Anlaşmayı kabul eden ülkelerde, gelir getirici iş edinme hakkı,
- ❖ Gençler ile çocukların, ekonomik, yasal ve sosyal korunma hakkı,
- ❖ Ailenin ekonomik, yasal ve sosyal korunma hakkı,
- ❖ Engelli kişilerin toplumsal hayata katılma, bağımsız olma ve sosyal bütünleşme hakkı,
- ❖ Sosyal refah hizmetlerinden yararlanma hakkı,
- ❖ Sağlık ve sosyal yardım hakkı,
- ❖ Sosyal güvenlik hakkı,
- ❖ Sağlığın korunması hakkı,
- ❖ Mesleki eğitim hakkı,
- ❖ Mesleğe yöneltme hakkı,
- ❖ Çalışan kadınların korunma hakkı,

- ❖ Gençlerin ve çocukların korunma hakkı,
- ❖ Toplu pazarlık hakkı,
- ❖ Örgütlenme hakkı,
- ❖ Adil ücret hakkı,
- ❖ Sağlıklı ve güvenli çalışma koşulları hakkı,
- ❖ Adil çalışma koşulları hakkı,
- ❖ Çalışma hakkı.

Avrupa Sosyal Şartı'na 1988 Ek Protokolü ile eklenen 4 yeni sosyal hak ise şunlardır: (Çeçen, 2009: 13)

- ❖ Yaşlılar için sosyal korunma hakkı,
- ❖ Çalışma ortamının düzenlenmesine ve çalışma koşullarının iyileştirilmesine uygun bulma hakkı,
- ❖ Danışılma ve bilgilendirilme hakkı,
- ❖ Cinsiyete yönelik ayırım yapılmaksızın meslek ve istihdam konularında eşit muamele görme ve fırsat eşitliği hakkı.

Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı'na Avrupa Sosyal Şartı ile Ek Protokol hariç eklenen 8 yeni hak şunlardır: (Çeçen, 2009: 15-18)

- ❖ Herkes için konut sahibi olma hakkı,
- ❖ Toplum dışı kalmaya ve yoksulluğa karşı korunma hakkı,
- ❖ Toplu işten çıkarma süreçlerinde tüm çalışanlara danışılma ve bilgilendirilme hakkı,
- ❖ Çalışanları temsil eden kişilerin kendilerine yönelik zararlı eylemlere karşı korunma hakkı,
- ❖ Ailevi sorumluluğu olan kişilerin, ayırım gözetmeksizin sorumluluğu ve çalışması arasında uyumsuzluk yaşamadan bunu gerçekleştirme hakkı,
- ❖ Çalışan herkes için onurlu çalışma hakkı,
- ❖ İşverenin aciz kaldığı durumlarda çalışanların alacak taleplerinin korunması hakkı,
- ❖ İş akdi sona erdiğinde tüm çalışanlar korunma hakkına sahiptir.

Avrupa Sosyal Şartı'nın; ayrımcılık yasağı, kişilerin dolaşımı, hukuki ve sosyal koruma, çalıştırma, eğitim, sağlık, konut gibi alanlarda güvence altına aldığı bazı haklar bulunmaktadır (ÇSGB, 2014: 29-31):

Avrupa Sosyal Şartı'nın "ayrımcılık yasağı" alanında güvenceye aldığı haklar:

- Engellilerin toplum hayatına katılma ve toplumla bütünleşme konusunda hakları,
- Aile sorumlulukları hususunda ayrımcılığın yasaklanması,
- Yerleşik yabancılar, yasal olarak çalışanlar ve yurttaşlar dahil olmak üzere; bir ulusal azınlığa ait olup olmama, sağlık durumu, din, dil, renk, yaş, cinsiyet ve ırk ayrımı yapmadan Şartta yer alan hakların güvenceye alınması,
- Erkek ve kadınların çalıştırmada fırsat eşitliği ve eşit muamele görme hakkıdır.

Avrupa Sosyal Şartı'nın "kişilerin dolaşımı" alanında güvenceye aldığı haklar:

- Göçmen işçilere dair tüm işlemlerin kolaylaştırılması,
- Sınır dışı etme durumunda usule uygunluğun güvencesi,
- Yurttaşların ülke dışına çıkış hakkı,
- Aile birleştirme hakkıdır.

Avrupa Sosyal Şartı'nın "hukuki ve sosyal koruma" alanında güvenceye aldığı haklar:

- Yaşlıların yararına özel tedbirlerin alınması,
- Çalışa ebeveynlerin çocuklarına bakılması,
- Toplum dışı kalmaya ve yoksulluğa karşı korunma hakkı,
- Sosyal hizmetlerden, sosyal yardımdan ve sosyal güvenliklikten yararlanma hakları,
- Aile bireylerinin hukuki olarak korunması (Evliliğin bitmesi durumunda çocukların korunması, çocuklara eşit muamele ve eşler arasında eşitlik),
- Emegın sömürülmesinin önüne geçilmesi-yasaklanması,
- Şiddete ve kötü muameleeye karşı koruma,
- Genç suçluların ıslahı,
- Çocukların hukuksal durumudur.

Avrupa Sosyal Şartı'nın "çalıştırma" alanında güvenceye aldığı haklar:

- Engellilerin iş bulmadan yararlanması,
- Grev hakkı,
- İşine son verilirse korunma sağlanması,
- Seçimlik hakemliğin, uzlaşmanın, toplu görüşmenin ve iki taraflı danışmanın geliştirilmesi,
- İşveren örgütleri ve sendikalar kurma özgürlüğü ile bunlara üye olup olmama hususunda bireysel özgürlüğün olması,
- Cinsel ve manevi saldırılara karşı korunma hakkı,
- Çalışma süresi ve ücret hususunda adil çalışma koşulları,
- Sosyal ve ekonomik siyasetin, tam çalıştırmayı sağlamak amacıyla izlenmesi,
- Serbestçe girdiği işte çalışarak hayatını kazanma hakkı,
- 15-18 yaş arası özel çalıştırma koşulları,
- Çocuk çalıştırmanın yasaklanması,
- Zorla çalıştırmanın yasaklanmasıdır.

Avrupa Sosyal Şartı'nın "eğitim" alanında güvenceye aldığı haklar:

- Engelli kişilerin mesleki öğretimden ve eğitimden yararlanması,
- Engelli çocukların okula yerleştirilmeleri,
- Yerleşik hayata geçmiş yabancı kişilerin yararlanması için özel tedbirlerin alınması,
- Mesleki öğretim, orta öğretim, sürekli öğretim, üniversite düzeyi ve üniversite dışı yüksek öğretim,
- Etkili mesleğe yönlendirme hizmetlerinin ücretsiz yapılması,
- İlk ve orta öğretimin ücretsiz sağlanmasıdır.

Avrupa Sosyal Şartı'nın "sağlık" alanında güvenceye aldığı haklar:

- Anneliğin korunması,
- Sağlıklı ve güvenli bir çalışma hayatı için çalışma ortamındaki tehlikelerin ortadan kaldırılması,
- Hastalıkları önleyici siyaset izleyerek sağlıklı çevre oluşturulması,
- Tüm halkın yararlanabileceği şekilde etkili sağlık hizmetleridir.

Avrupa Sosyal Şartı'nın "konut" alanında güvenceye aldığı haklar:

- Aileler ihtiyaç duyduğunda konut yardımı ve yeni konut yapımı,
- Yabancı olanların konut yardımlarından ve sosyal konutlardan eşit bir şekilde yararlanmaları,
- Konuttan çıkarılma ihtimalini azaltacak yöntemlere başvurulması,
- Dar gelirli veya yoksul kişilere yönelik konut siyaseti oluşturmak,
- Yeri yurdu olmayanların sayılarının düşürülmesi,
- Elverişli ve belirli yeterlilik düzeyinde bir konutta oturabilmektir.

3.9.4. Uluslararası Sosyal Çalışma Örgütü (İLO) Sözleşmeleri

Birinci Dünya Savaşı'nı sona erdiren Versay Anlaşması kapsamında 1919 yılında kurulan Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), temelinde evrensel barışın sosyal adalet ile gerçekleşebileceği görüşünü taşımaktadır (https://www.ilo.org/ankara/about-us/WCMS_372874/lang--tr/index.htm, 10.09.2018).

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün misyonu; refahı sağlamak için, çalışma hayatında barışın esas olduğu gerçeğini dikkate alarak sosyal adaleti, insan ve emek haklarını gerçekleştirme çabası içinde olmaktadır. Bu misyon doğrultusunda ILO, tüm erkekler ve kadınlar için insana yakışır işlerin artmasını, iş hayatındaki hakların hayata geçirilmesi, sosyal korumanın güçlendirilmesi ve iş hayatıyla ilgili konularda iletişimin güçlendirilmesi için çalışmaktadır (https://www.ilo.org/ankara/about-us/WCMS_372872/lang--tr/index.htm, 10.09.2018).

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 4 stratejik hedefi bulunmaktadır:

1. Sosyal diyalog ve üç taraflılığın güçlendirilmesi,
2. Sosyal koruma kapsamının herkes için genişletilmesi ve etkinliğinin güçlendirilmesi,
3. Erkeklerin ve kadınların insana yakışır işlerde çalışıp bu doğrultuda kazançlar sağlayabilmeleri için fırsatların fazlaştırılması,
4. İş hayatında temel hakların ve standartların artırılması ve hayata geçirilmesidir (https://www.ilo.org/ankara/about-us/WCMS_372872/lang--tr/index.htm, 10.09.2018).

Uluslararası Çalışma Örgütü, insana yakışır saygınlık, geçim ve iş gibi ihtiyaçlarına aşağıdakiler dahil çeşitli yollardan hizmet etmektedir:

- İnsan haklarının korunmasına, hayat şartları ile çalışma koşullarının iyileştirilmesine ve istihdam olanaklarının artırılmasına dair uluslararası politika geliştirmek,
- Uygulamaları denetlemek ve kendine has bir sistem oluşturarak uluslararası çalışma standartlarını belirlemek,
- Bu politikaların etkili uygulanması için ülkelere destek olmak ve uluslararası işbirliği sağlamak,
- Bu çalışmaların geliştirilmesi ve ileriye taşınabilmesi için eğitim ve araştırma çalışmalarına destek olmak (https://www.ilo.org/ankara/about-us/WCMS_372872/lang--tr/index.htm, 10.09.2018).

Ulusal mevzuatı yönlendirmek ve çalışan kişiler arasında evrensel değerleri belirlemek bakımından Uluslararası Çalışma Örgütü sözleşmeleri ve tavsiye kararları önem taşımaktadır (Çakır, 2010: 65).

Temel ILO Sözleşmeleri;

- Zorla Çalıştırma Sözleşmesi,
- Örgütlenme Özgürlüğü ve Örgütlenme Hakkının Korunması Sözleşmesi,
- Örgütlenme ve Toplu Sözleşme Hakkı Sözleşmesi,
- Eşit Ücret Sözleşmesi,
- Zorla Çalıştırmanın Yasaklanması Sözleşmesi,
- Ayrımcılık (Meslek ve İstihdam) Sözleşmesi,
- Asgari Yaş Sözleşmesi,
- Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimleri Sözleşmesi'dir (http://www.ilo.org/ankara/about-us/WCMS_372880/lang--tr/index.htm, 10.09.2018).

Türkiye ILO Sözleşmelerinden; 8 Temel Sözleşmenin tamamını, 4 Yönetişim Sözleşmesinin 3'ünü ve 177 Teknik Sözleşmeden 48'ini olmak üzere toplamda 59 sözleşmeyi onaylamıştır (http://www.ilo.org/ankara/about-us/WCMS_372880/lang--tr/index.htm, 10.09.2018).

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün iş hayatında kadın haklarını düzenleyen sözleşmelerinden, Türkiye'nin onayladığı kararlar şunlardır:

45 No'lu Yeraltı İşleri (Kadınlar) Sözleşmesi; maden ocaklarında, yer altı işlerinde yaşına bakılmaksızın hiçbir kadının çalıştırılmayacağını kapsamaktadır (https://www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/WCMS_377248/lang--tr/index.htm, 10.09.2018).

100 No'lu Eşit Ücret Sözleşmesi; cinsiyete dayalı ayırım gözetmeksizin eşit değerdeki iş için kadın ve erkek işçiler arasında ücret eşitliğini ifade etmektedir (https://www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/WCMS_377269/lang--tr/index.htm, 10.09.2018).

102 No'lu Sosyal Güvenlik (Asgari Standartlar) Sözleşmesi; analık yardımları, sağlık yardımları, ölüm ve maluliyet yardımları, iş kazaları ile meslek hastalıklarına ilişkin yardımları, ihtiyarlık yardımlarını ve hasta ödeneklerini kapsamaktadır (https://www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/WCMS_377270/lang--tr/index.htm, 10.09.2018).

111 No'lu Ayırmıcılık (Meslek ve İş) Sözleşmesi; siyasi inanç, din, cinsiyet, renk, ırk bakımından, yapılan iş veya edinilen meslekte gözetilecek ayrımcılığı ortadan kaldırmayı hedeflemektedir (https://www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/WCMS_377273/lang--tr/index.htm, 10.09.2018).

112 No'lu İstihdam Politikası Sözleşmesi; politik düşünce, din, cinsiyet, renk, ırk ayrımı yapılmaksızın her işçinin işini serbest olarak seçmesine ve kendisine uygun olacak bir iş için gerekli nitelikleri kazanmasına olanak sağlayacak programlar ile politikaları ifade etmektedir (https://www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/WCMS_377278/lang--tr/index.htm, 10.09.2018).

127 No'lu Azami Ağırlık Sözleşmesi; kadınların ve genç işçilerin beden taşıyacakları yüklerin ağırlığına sınırlama getirilmesini içermektedir. Taşıyacakları yüklerin azami ağırlığı, erkek işçiler için kabul edilen ağırlıktan daha az olması

gerektiğini belirtmektedir (https://www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/WCMS_377281/lang--tr/index.htm, 10.09.2018).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. ALAN ARAŞTIRMASI

Çalışmanın bu bölümünde araştırma sırasında gerçekleştirilen uygulamaya yönelik amaç ve kapsam, yöntem ve kısıtlar, çalışma konusuna yönelik ise araştırma modeli, evren/örneklem grubu, verilerin toplanması ve analizinin yanı sıra araştırmanın hipotezleri ve bulguları hakkında açıklayıcı bilgiler sunulmuştur.

4.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Bu çalışmada yerel siyasette kadınlarının rolünün ve konumun nerede olduğu, aslında nerede olması gerektiği ve bunun nasıl gerçekleştirilebileceği üzerine durulmuştur.

4.2. Araştırma Yöntemi ve Araştırmanın Kısıtları

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinde veriler gözlem ve görüşme teknikleriyle toplanır. Toplanan veriler eleştirel yaklaşımla sistematik olarak analiz ve organize edilir. Bu veriler çoğunlukla kelimelerden meydana geldiği için bu araştırma türü niteliksel araştırma olarak adlandırılmaktadır (Baş, Akturan, 2017: 22). Buna ek olarak araştırmada nitel araştırma perspektifinden fenomenoloji yaklaşımı temel alınmıştır. Olgubilim olarak da adlandırılan ve geçmişte oldukça eski tarihlere kadar uzanan fenomenoloji olayların varlığını inceleme ve tanımlama yöntemidir. Fenomenoloji “Gerçek nedir?” sorusuna cevap ararken bireysel evrene odaklanmaktadır. Yani bu yaklaşım katılımcıların kişisel tecrübeleri ile ilgilenmektedir (Baş, Akturan, 2017: 85-86-87).

Tüm bunlardan yola çıkılarak araştırma esnasında partilerin kadın kollarında aktif olarak görev alan on dört kadına ulaşılmış ve yerel siyaset üzerine görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşme yapılan kadınlar ses kaydı alınmasını reddetmiştir. Görüşme yapılan kadın kolları çalışanları / üyeleri araştırmada kimliklerinin ve çalıştıkları kurumların adlarının paylaşılmasını istememişlerdir. Araştırma kapsamında toplanan nitel bulgular araştırmanın ulaşabildiği kadın kolları çalışanları

/ üyeleri ile sınırlıdır. Araştırma karşılıklı görüşmeler şeklinde yürütüldüğünden sınırlı sayıda sorulmuş ve cevapları sınırlı olarak alınabilmiştir.

4.3. Araştırma Modeli

Literatür incelemesi yapıldığında nitel araştırma, “Çeşitli sosyal olgu veya olayların yaşandığı şartlara göre, determinist yöntemle değerlendirilmesine yönelik nitel araştırmalar” olarak açıklanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2015:39).

Sosyal olguları yaşanan ve dahil oldukları çevre içerisinde incelemeyi, araştırmayı ve anlamlandırmayı hedefleyen sosyal bilim araştırmacıları nitel araştırma yöntemlerini kullanabilir. Nitel araştırma daha çok sosyal bilimlerde yaygın olarak kullanılmaktadır. Nitel araştırmanın öne çıkan özelliklerinden biri farklı yollarla ulaşılması daha zor olan bilgilere kullanılan tekniklerle ulaşılmasıdır. Nitel araştırmalarda görüşme, gözlem, odak grup görüşmesi ve içerik incelemeleri ile insanların kendileriyle ve diğerleriyle karşılıklı etkileşimini gerektiren stratejileri içermektedir (Böke vd., 2009: 16). Nitel araştırmalarda sıkça başvurulan veri toplama tekniği olan derinlemesine görüşme, görüşme yapılan kişilere kendilerini doğrudan ifade edebilme şansı verirken, araştırmacı kişiye de görüşme yaptığı kişilerin bakış açılarını, duygu ve düşüncelerini anlama imkanı sunmaktadır. Derinlemesine görüşme yöntemi, başta sosyal bilimlerde olmak üzere hukuk ve tıp gibi birçok alanda kullanılmakta ve yararlanılmaktadır (Tekin, 2012: 102).

Literatürde bulunan tüm açıklamalar doğrultusunda, bu çalışmanın da nitel araştırma yöntemiyle yapılması gerektiğine karar verilmiştir. Bundan yola çıkarak fenomenolojik yaklaşım çerçevesinde “yarı yapılandırılmış” derinlemesine görüşme yöntemi kullanılmıştır. Bu nedenle ayrıca bir model oluşturulmamıştır. Fenomenolojik araştırmada veriler yarı yapılandırılmış görüşmeler, yazılı dokümanlar ve gözlem olmak üzere üç aşamada toplanmaktadır (Baş, Akturan, 2017: 92-93). Araştırmada nitel veri toplama tekniklerinden derinlemesine görüşme yöntemi kullanılmıştır. Derinlemesine görüşme açık uçlu ve keşif odaklı bir metottur. Yapılan görüşmede amaç, görüşmecinin bakış açısını, duygularını ve perspektifini derinlemesine keşfetmektir. Kişilerin tutum ve davranışlarının temelinde yatan sebeplere ulaşılmaya çalışılmaktadır (Baş, Akturan, 2017: 113). Bilginin ortaya çıkış süreci ve nasıl oluştuğunun araştırılması ana konuyu oluşturur (Böke vd., 2009: 16).

4.4. Evren/Örneklem Grubu

Araştırmanın örnekleme Türkiye İzmir ilinde faaliyet göstermekte olan üç ayrı siyasi partinin on dört kadın kolları çalışanları / üyeleri olarak belirlenmiştir. Çalışmanın örneklem grubu mensubu oldukları siyasi parti ve çalışan ismi paylaşılması koşullarıyla araştırmanın kendileri ile yürütülmesine onay vermişlerdir. Bu doğrultuda bahsi geçen on dört kadın kolları çalışanına / üyelerine yerel siyaset ile ilgili on derinlemesine görüşme sorusu yöneltilmiştir.

4.5. Verilerin Toplanması

Araştırma kapsamında ve konusunda daha önceden oluşturulmuş literatür incelenmiştir. Bunun sonucunda, derinlemesine görüşmede kullanılan sorular diğer üç bölümü yazarken şekillenen bilgiler ışığında hazırlanmıştır.

Üç siyasi partinin kadın kolları çalışanlarının / üyelerinin ve görüşmelerin detayları aşağıdaki gibidir:

Tablo 10: Katılımcı Detayları

	Eğitim Durumu	Yaş	Medeni Durum	Çocuk
Katılımcı 1	Lisans	58	Evli	2
Katılımcı 2	Önlisans	39	Evli	1
Katılımcı 3	İlköğretim	53	Evli	2
Katılımcı 4	Lise	50	Evli	1
Katılımcı 5	Önlisans	56	Evli	2
Katılımcı 6	İlköğretim	50	Bekar	-
Katılımcı 7	İlköğretim	46	Bekar	-
Katılımcı 8	İlköğretim	52	Evli	1
Katılımcı 9	İlköğretim	53	Evli	3

Katılımcı 10	Lisans	26	Evli	-
Katılımcı 11	Lisans	35	Evli	1
Katılımcı 12	Lisans	42	Bekar	-
Katılımcı 13	Önlisans	37	Evli	1
Katılımcı 14	Lise	48	Bekar	1

Tablo 11: Görüşme Detayları

	Pozisyonu	Görüşme Süresi	Görüşme Tarihi
Katılımcı 1	İl Başkanı	22.17 Dakika	11 Aralık 2018
Katılımcı 2	Sivil Toplum Kuruluşları Sorumlusu	20.23 Dakika	11 Aralık 2018
Katılımcı 3	İl Sekreteri	23.08 Dakika	11 Aralık 2018
Katılımcı 4	İl Sekreteri	25.10 Dakika	11 Aralık 2018
Katılımcı 5	Yönetim Kurulu Üyesi	17.25 Dakika	11 Aralık 2018
Katılımcı 6	Yönetim Kurulu Üyesi	15.05 Dakika	17 Aralık 2018
Katılımcı 7	Yönetim Kurulu Üyesi	20.03 Dakika	17 Aralık 2018
Katılımcı 8	Yönetim Kurulu Üyesi	24.05 Dakika	17 Aralık 2018
Katılımcı 9	Yönetim Kurulu Üyesi	26.07 Dakika	17 Aralık 2018
Katılımcı 10	Gençlik Kolları Başkan Vekili	22.08 dakika	18 Aralık 2018
Katılımcı 11	İlçe Başkanı	25.06 Dakika	18 Aralık 2018
Katılımcı 12	İl Başkan Yardımcısı	23.02 Dakika	18 Aralık 2018
Katılımcı 13	İlçe Başkanı	27.12 Dakika	18 Aralık 2018
Katılımcı 14	Ekonomi Birimi Başkan Yardımcısı	19.34 Dakika	18 Aralık 2018

4.6. Verilerin Analizi

Sorular ile açığa çıkarılan görüşlere, kadın kolları çalışanlarının / üyelerinin söylem örneklerine verilerin analizi bölümünde yer verilmiştir. Ayrıca görüşmeler sonucunda elde edilen bulgular kısaca yorumlanmış, “sonuç ve öneriler” kısmında detaylı tartışma ve yorumlara yer verilmiştir.

Araştırmaya ilişkin temel bulgulardan önce verilerin betimlenmesine yardımcı olan partilere ve çalışanlara / üyelere ilişkin demografik bilgilere yer verilmiştir. Bu çerçevede katılımcıların tümü kadındır. Eğitim durumları incelendiğinde dördünün lisans, üçünün önlisans, ikisinin lise ve beşinin ilköğretim mezunu oldukları görülmektedir. Katılımcıların onu bilinen ve mecliste aktif olan partilerde, dördü ise yeni kurulan partide faaliyet göstermektedirler.

4.7. Araştırmanın Hipotezleri

Bu çalışmada “Yerel siyasette, kadınlar nitelik olarak olması gereken yerde ve yeterli temsil oranına sahip değildir” genel hipotezinden yola çıkılmıştır.

4.8. Araştırmanın Bulguları

Belirlenen örneklem ile yapılan görüşmeler sonucunda aşağıdaki bulgular elde edilmiştir. Gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler ile kadın kolları çalışanları / üyelerinin yerel siyasette kadının mevcut ve olması gereken konumuna yönelik algıları ele alınmış olup, araştırmanın amacı kısmında belirtilen amaçlara yönelik bulgular elde edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda yarı yapılandırılmış görüşmeler esnasında görüşülen kişilere on adet soru sorulmuştur.

Öncelikle katılımcılara “**Türk toplumundaki ataerkil yapı, siyasi alanda kadınlara nasıl sorun ve sınırlama teşkil eder?**” sorusu yöneltilmiştir. Bu soru ile katılımcıların, ataerkil yapının kadınların yerel siyasete katılımları üzerindeki etkisinin olup olmadığına dair görüşleri anlaşılacak istenmiştir.

Katılımcılara ikinci olarak “**Türk toplumunun kadınlardan beklediği görevler (anne – eş), kadınların yerel siyasete olan katılımını nasıl etkilemektedir?**” sorusu yöneltilmiştir. Bu soru ile kadınlara atfedilen eş ve anne

olma gibi görevlerin, kadınlara önceliklerini belirleme ve bir sıralama yapmak zorunda bırakılması gibi etkisinin olduğu konusunda ne düşündükleri anlaşılmaya çalışılmıştır.

Üçüncü soru ile kadınların kendi kararlarını verirken çevresinden etkilenip etkilenmediği olgusu anlaşılmaya çalışılmış. Katılımcılara **“Çevresel ve sosyal şartlar kadınların oy tercihlerini ne derece etkilemektedir?”** sorusu yöneltilmiştir.

Ardından katılımcılara yerel siyasetteki temsil oranları ve kadının bu oranın neresinde, neden olması gerektiği konusunda ne düşündüklerini anlamak adına, dördüncü olarak **“Yerel yönetimlerde kadınların katılımı ve temsili neden önemli ve yerel yönetimlerde kadınların temsil oranını yeterli buluyor musunuz?”** sorusu yöneltilmiştir.

Beşinci soru ile daha katılımcı ve kadın temsiline fazla olduğu yerel siyaset için sorumluluğun kişi ve kurumlar açısından durumu sorgulanmıştır. Buna yönelik olarak katılımcılara **“Yerel siyasette kadınların daha aktif olması için hem kişiler hem kurumlar neler yapmalıdır?”** sorusu sorulmuştur.

Takip eden altıncı ve yedinci sorularda ise yerel siyasette kadının rolünün ve üretkenliğinin artması için partiler gereken desteği veriyor mu, anlaşılmak istenmiştir. Buna yönelik olarak ise **“Partilerin yerel siyasette kadınların rolünün artması için gereken çabayı gösterdiğini düşünüyor musunuz? Yetersizse neler yapılmalıdır?”** sorusunun ardından **“Yerel siyaset hangi politikalar üretirse kadının siyasetteki üretkenliği ve siyasete katılımı artar?”** sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların çoğu bu iki soruyu iç içe şekilde cevapladığı için bu soruya yönelik verilen cevaplar birlikte ele alınmıştır.

Yaşadıkları yerdeki kadınların siyasete olan etkilerinin ve katılım oranlarının farkında olup olmadıklarını anlamak adına sekizinci olarak, **“Yaşadığımız yerdeki kadınların siyasete katılma oranını yeterli buluyor musunuz? Yeterli değilse neden?”** sorusu sorulmuştur.

Ardından katılımcıların hemcinslerinin yaptığı işleri nasıl bulduğunu anlamak adına dokuzuncu olarak **“Kadın belediye başkanlarının yönettiği il ve ilçeler şehrin genel işleyişi ve dokusu yönünden diğerlerine göre bir fark yaratmış mıdır?”** sorusu yöneltilmiştir.

Son olarak **“Kadınların siyasette aktif olarak yer alması ve bunu sürdürülebilir kılması hangi etmenlere bağlıdır?”** sorusu sorularak, mevcut durumu değiştirmek adına ne gibi fikir ve önerileri var, anlaşılmak istenmiştir.

4.8.1. Türk Toplumunun Ataerkil Yapısına İlişkin Görüşler

Katılımcılardan Türk toplumundaki ataerkil yapının kadınlara siyasi alanda nasıl sorun ve sınırlama teşkil ettiği sorulmuş ve yapılan analiz sonucunda ataerkil yapının etkisine yönelik ortak olarak ifade edilen kavramlar aşağıda belirtilmiştir.

Tablo 12: Türk Toplumunun Ataerkil Yapısına İlişkin Ortak İfadeler

Türk Toplumunun Ataerkil Yapısına İlişkin Ortak İfadeler	Frekans
Erkek bir adım önde ve karar verici olmalıdır	10
Bölgesel olarak değişmektedir	2
Herhangi bir sınırlama yoktur	2

Erkek bir adım önde ve karar verici olmalıdır: Ondört katılımcıdan onu ataerkil yapının kadınlara siyasi alanda getirdiği sınırlama var mıdır sorusuna karşılık “erkek bir adım önde ve karar verici olmalıdır” anlayışının türk toplumunda ağır bastığı ifadesine yer vermişlerdir.

Evet bizlere sınırlama teşkil eden bir ataerkil yapımız var, kadınlara rol biçmişler bizlerinde oynamasını bekliyorlar. Erkek her zaman bir adım önde olur, kadın kocasının bir adım gerisinde yürür ve bir evde kararı veren erkektir anlayışı ile bugün siyasette de bunun etkisini görüyoruz (Katılımcı 1).

Erkek akli kadın akli anlayışı ile gelen erkek bir adım önde olmalıdır algısı ataerkil yapının bıraktığı izlerdendir. Karar verici olamayız, örneğin; akademisyen oluruz ama rektör yapmak istemezler (Katılımcı 2).

Kadın erkeğinin bir adım gerisinde olmalı ve evde sözü geçen, izin alınan mekanizma erkektir. Yerleşmiş bazı anlayış kalıpları vardır (Katılımcı 3).

Tipik Türk toplumundaki aile anlayışı, erkek bir adım adım önde omalı. Bir elli yıl daha geçmesi lazım bunları aşmamız için (Katılımcı 4).

Maalesef yıkmaya çalıştığımız erkek bir adım önde olmalı anlayışı var (Katılımcı 5).

Evin hanımının, kocasına danışmadan karar veremeyen ve bir adım geride olması gereken anlayışı bize ataerkil yapının mirasıdır! (Katılımcı 6).

Kadınların daha geride olmasına sebep olan ataerkil yapı ile erkek bir adım önde olmalı anlayışı öğretilmiştir (Katılımcı 7).

Evi geçindiren, parayı kazanan erkek o zaman bir adım öndedir anlayışı vardır ama günümüzde kadınlar da para kazanıyor hatta kimisi eşinden fazla kazanıyor (Katılımcı 8).

Kadın evinin hanımı olsun, kocasının bir adım gerisinde yürüsün anlayışı ataerkil yapıdan kaynaklı, bizler bunu yıkmaya çalışıyor olsak da etkisini tamamen silmek kolay değil (Katılımcı 9).

Siyasette erkek bir adım önde olmalı anlayışı ile erkek egemenliğinin olduğu bir ortam. Karar verici mekanizma erkekte toplanıyor, bizler ikinci plana atılıyoruz (Katılımcı 11).

Bölgesel olarak değişmektedir: Katılımcılardan ikisi ataerkil yapının etkisi üzerine, bunun bölgesel olarak değişiklik gösterdiğini her yerde aynı olmadığını belirtmiştir.

Dışarıdan bakıldığında her bölgede aynı olmuyor, bazı bölgelerde anaerkil bir yapı vardır ve İzmir buna örnektir. Siyasi alanda bizlere sorun teşkil eden bir etkisi yoktur (Katılımcı 12).

Kıyı bölgede oturuyorum ve burada siyaset yapıyorum yani ataerkil yapının etkisi bence bölgeden bölgeye farklılık göstermektedir (Katılımcı 13).

Herhangi bir sınırlama yoktur: Katılımcılardan ikisi ataerkil yapının hiçbir yerde onları sınırlamadığını, bunların aşıldığını düşünmektedirler. Toplum artık daha çağdaş ve kadının bir adım önde olduğu alanların daha çok olduğu görüşündeler.

Hiçbir yerde sınırlamıyor, zamanında böyle bir kültür varmış ama bizler bunu devam ettirmek zorunda değiliz (Katılımcı 10).

Biz bunu aştığımızı düşünüyoruz, geçen zaman içinde bir sürü değişiklikler oldu ve kadının yeri erkeğin yanı oldu, hatta bir adım öne geçti (Katılımcı 14).

4.8.2. Türk Toplumun Kadınlardan Beklediği Görevlerin Siyasete Katılımına Etkisine İlişkin Görüşler

Bu soruda kimi katılımcılar kadınların çok güçlü olduğunu ve doğru bir planlamayla altından kalkamayacakları engel olmadığını savunurken bir kısmı ise kadınlara yüklenen görev ve sorumlulukların çok olduğunu ve zaman zaman bunların altında ezilerek tercih yapmak zorunda bırakıldıklarını belirtmişlerdir. Eşlerin ya da ailenin kadınlara siyasi anlamda destek olmadığını bunun da işlerini daha da

zorlaştırdığını ve her şeye yetişemediklerimi ifade etmişlerdir. Görüşülen ondört kişiden çıkan ortak başlıklar aşağıda incelenmiştir.

Tablo 13: Türk Toplumun Kadınlardan Beklediği Görevlerin Siyasete Katılımına Etkisine İlişkin Ortak İfadeler

Türk Toplumun Kadınlardan Beklediği Görevlerin Siyasete Katılımına Etkisine İlişkin Ortak İfadeler	Frekans
Kadınlar isterse her engeli aşar	5
Sorumluluklarımız çok, tercih yapmak zorunda kalıyoruz	9

Kadınlar isterse her engeli aşar: Beş katılımcı kadınların istediği taktirde önüne çıkan engelleri aşarak, yerel siyasete katılımlarını aktif düzeyde tutabileceklerini ifade etmişlerdir.

Kadınlar isterse herşeyi başarır. İstedikten sonra heryere yetişebilir ve siyasette aktif olabiliriz (Katılımcı 1).

Seçim dönemlerinde çok yoğun çalıştık ama ona rağmen evimi hiç ihmal etmedim. Plan ve program yapılarak üstesinden gelinebilir, biz kadınlar bunu yapabiliriz (Katılımcı 4).

Evimizdeki düzenimizi oluştururken siyasi alandaki aktifliğimizi de göz önüne alarak plan yapmalıyız, bunu yaptıktan sonra engelleri aşarız. Kadın istesin yeterki... (Katılımcı 7).

Bu durum beklentilerimiz ile orantılıdır, gönüllük ve istek olduktan sonra aşlamayacak engel yoktur (Katılımcı 12).

Kadınlar olarak gücümüzün farkına varmalı ve toplumdaki yerimizin önemine göre hareket etmeliyiz. Kadın isterse çocuk sahibi ve eş olmanın verdiği sorumlulukların beraberinde getirdiği engelleri aşabilir (Katılımcı 13).

Sorumluluklarımız çok, tercih yapmak zorunda kalıyoruz: Katılımcılardan dokuzu kadınlara çok fazla misyon yüklendiğini, eş ve anne olmanın getirdiği sorumlulukların altında zaman zaman ezildiklerini ve tercih yapmak zorunda bırakıldıklarını dile getirmişlerdir.

Erkeğin bize çizdiği sınırlar oluyor, siyasette çok nadirdir eşi destek olupta yükselen kadın görebilmek. Bizleri tercih yapmak zorunda bırakıyorlar (Katılımcı 2).

Eş ve anne olmak maalesef kadınları sınırlayan etmenlerdir, çünkü aynı sorumlulukları erkekler hissetmiyor ve iş bizlere düşüyor. Bu nedenle sorumluluklar mı kendi isteklerimiz mi kısmında sorumluluklar ön plana geçmek zorunda kalabiliyor (Katılımcı 3).

Sorumluluk anlamında yüklenen misyon çok fazla, bunlar farkında olmadan bizim önceliğimiz haline geliyor. Aslında tek başına bizim sorumluluğumuzda olan işler olmamalı, biz eş ve anne isek erkekler de eş ve baba (Katılımcı 5).

Genel olarak ailemize öncelik vermek zorunda bırakılıyor (Katılımcı 6).

Her ne kadar belli bir yaştan sonra daha kolay olsa da (çocuk büyüyor, eşler emekli oluyor), sorumluluk bilincine erkekten daha fazla sahip olmamız bizlerin siyasi alandaki etkinliğini azaltıyor ve tercih yaptırıyor (Katılımcı 8).

Aile ve eşler her zaman destek olmuyor, kimi aile siyaset sevmez ve ailesinden birileri de siyasetle uğraşsın istemez. Destek olmadığı taktirde kadın herşeyi göze alacak mücadele edecek ya da tercih yapmak zorunda kalacaktır (Katılımcı 9).

Toplumun bize yüklediği misyonlar var, erkek de kadını yani eşini idare etmiyor aksine beklentleri yüksek oluyor. Kadın da heryere yetişmeye çalışıyor ama onca sorumluluğun altında ezilip tercih yapmak zorunda kalabiliyor (Katılımcı 10).

Özellikle çocuğunuz olduğunda bakacak kimseniz yoksa ciddi bir engel ile karşılaşıyorsunuz ve doğal olarak önceliğiniz çocuğunuz oluyor. Siyaset aslında kadınların ruhunda var, sürekli birşeyleri yönetmemiz ve idare etmemiz gerekiyor. Keşke şartlar el verse de zaten ruhumuzda olan bu işi partilerde gösterebilsek ve tercih yapmak zorunda bırakılmasak (Katılımcı 11).

Sürekli fedakarlık yapıyoruz, birinci önceliğimiz aile oluyor. Halbuki erkek için bu durum bizim yaşadığımız gibi olmuyor. Onlar tecih yapmak zorunda kalmıyor ve eş her zaman destekleyen pozisyonda oluyor (Katılımcı 14).

4.8.3. Çevresel Ve Sosyal Şartların Kadınların Oy Tercihlerini Ne Derece Etkilediğine İlişkin Görüşler

Kadınların oy kullanırken etki altında kalmadan, kendi hür iradeleri ile oy kullandığını belirten üç kişi, mutlaka eşinin baskısı ve etkisi olmuştur diyen üç kişi, yaşadığı mahalle içine doğduğu kültürün etkisi altında kesin kalıyordur diyen sekiz kişi vardır.

Tablo 14: Çevresel Ve Sosyal Şartların Kadınların Oy Tercihlerini Ne Derece Etkilediğine İlişkin Ortak İfadeler

Çevresel ve Sosyal Şartların Oy Tercihlerine Etkisine Yönelik Ortak İfadeler	Frekans
Etkilenmiyordur, Kendi İradesi İle Karar Veriyordur	3
Özellikle Eş Baskısı Vardır	3
Mahalle Ve Kültür Baskısı Vardır	8

Etkilenmiyordur, Kendi İradesi İle Karar Veriyordur: Fikirleri bu başlık altında kesişen katılımcılar incelendiğinde, kadınların oy kullanırken kimseden etkilenmediği kendi hür iradeleri ile oy verdiği sonucu ortaya çıkmıştır. Etkilenme olacaksa erkekte de olur, kadın erkek farketmez anlayışı hakimdir.

Duygusal dünyamız olaylardan farklı etkilenebilir ya da farklı tepkiler verebiliriz ama bu durum oy kullanırken erkeklerden farklı şekilde etkileneceğimiz ve baskı altında oy vereceğimiz anlamına gelmez. Kime nereye oy vermek istiyorsak veriyoruz, etkilenen değil etkileyen de oluyoruz (Katılımcı 10).

Türk toplumunun genel yapısına baktığımızda bu algı var evet ama sadece kadın için olmamalı, erkek de baskı altında olup etkilenebilir. Bence artık bunlar aşıldı kadınlar hür iradesi ile hareket ediyorlar (Katılımcı 12).

Kadınlar kendi güçlerinin farkında ve kimsenin etkisi ile oy vermek zorunda değiller (Katılımcı 14).

Özellikle Eş Baskısı Vardır: Katılımcıların üçü oy kullanırken özellikle eş baskısı altında oy kullanan kadınların olduğunu belirtmişlerdir. Burada kadınların ben bilmem eşim bilir anlayışına sahip olmalarının da etkili olduğunu dile getirmektedirler. *Birebir siyasetin içinde olan biri olarak çok karşılaştığım bir söylem var; eşim ne derse o olur. Yaptığımız program ve gezilerde bu duruma çok rastlıyor ve kadınların oy kullanırken eşlerimnin görüşünden fazlasıyla etkilendiğini görüyoruz (Katılımcı 1). Benim aklım ermez siyaset erkek işi algısına sahip kadınlarımız maalesef ki hala mevcut. Bu anlayışla, eşlerinin verdiği partiye sorgulamadan oy verenler olduğunu görüyoruz (Katılımcı 3).*

Çoğu bölgelerde kadınlar erkek hegemonyası altında kalıyor ve eşi nereye derse o partiye oy kullanıyor. Kadınlar özgür bırakılmıyor ya da kadın özgür olmak için uğraşmıyor (Katılımcı 4).

Mahalle Ve Kültür Baskısı Vardır: Katılımcılardan sekizi kadınların oy kullanırken yaşadığı çevreden etkilendiğini ve tamamen kendi iradesi ile oy kullanmadığını ifade etmişlerdir. Dışlanmaktan korktukları için genel olarak mahallesinde eğilim hangi yöne ise o yönde oy kullanıldığını ifade ettiler.

Mahallenin geneli ne ise kadın da o oluyor (Katılımcı 2).

Mahalle baskısı yaşandığını bizler de saha çalışmaları yaptığımız sırada görüyoruz, ne kadar etkilemeye çalışsak da kişi kendine göre bazı nedenlerden dolayı bu durumu değiştirmek istemiyor (Katılımcı 5).

İçine doğdukları kültüre göre hareket ediyorlar (Katılımcı 6).

Aman sonra akraba ve komşularım ile aram bozulur, yüzyüze bakıyoruz sonuçta anlayışı ile de karşılaşıyoruz (Katılımcı 7).

Seçim zamanı tüm partiler mahalle mahalle dolaşiyor, özellikle bu zamanlarda yaşadığı yerin geneli hangi partiye yakınsa onlara yönelenleri görüyoruz. Burada diğerlerini dinlemek istese bile tepki çekmekten korkanlar oluyor (Katılımcı 8).

Bir miting bir sosyal faaliyet olduğu zaman katılmaya çekinenler görüyoruz, bunun nedeni acaba çevremdekiler ne der tedirginliği ile oluyor. Biz kadınların cesaretini kırıyorlar (Katılımcı 9).

Mahalle baskısı çok etkiliyor, farklı düşüneni azınlıkta olanı dışlamaya başlıyorlar (Katılımcı 11).

Etkiliyor mutlaka, kişi işsizdir ya da yardıma muhtaçtır, ona yardım eden kişiler vardır, mecburen onları tutmak ve oy vermek zorundaymış gibi hissediyor ve oy kullanırken etkileniyorlar (Katılımcı 13).

4.8.4. Yerel Yönetimlere Kadın Katılımı Ve Temsili Neden Önemli Ve Temsil Oranı Yeterli Mi? Başlığına İlişkin Görüşler

Bu soruda katılımcıların, yerel yönetimlere kadınların katılımı, temsili ve temsil oranına yönelik görüşleri ortaya çıkarılmak istenmiştir.

Tablo 15: Yerel Yönetimlere Kadın Katılımı Ve Temsili Neden Önemli Ve Temsil Oranı Yeterli Mi? Başlığına İlişkin Ortak İfadeler

Yerel Yönetimlerde Kadın Temsili Ve Oranı	Frekans
---	---------

Yetersizdir	14
--------------------	----

Yetersizdir: Katılımcılarımızın ondördü de bu konuda hemfikir ve ortak payda da buluşuyorlar. Bu nedenle her katılımcının cevabı ayrı ayrı yazılmayacak, özet bir cevap yazılacaktır.

Ondört katılımcı kadın bu oranın yetersiz olduğunu dile getirmekte ve yerel yönetimlerde değil her alanda kadın katılımının önemli olduğunu belirtiyorlar. Her alanda kadının bakış açısına, merhametine, duygusal zekasına ihtiyaç olduğunu savunmaktadırlar. Aday göstermiş olmak için aday gösteriliyor ama karar alma ya da yönetme kısımlarına geldiğimizde gözden çıkartılıyor. Kesinlikle temsil oranımız artmalıdır (Tüm katılımcılar).

4.8.5. Yerel Siyasette Kadınların Daha Aktif Olması İçin Hem Kişiler Hem Kurumlar Neler Yapmalıdır? Başlığına İlişkin Görüşler

Bu soruda, kişi ve kurumlar bazında neler yapması gerektiği ile ilgili katılımcıların görüşleri merak edilmiştir. Acaba sadece kurumlara mı iş düşüyor, ya da kadınlar zaten herşeyi yapıyor mu görüşündeler yoksa iki tarafın da bununla ilgili çalışmalar yapması gerekiyor görüşündeler mi? Ondört katılımcının hepsi de kadınlara ve kurumlara ayrı ayrı iş düştüğünü dile getirmiş ve kişilere düşen görevleri iki başlık halinde dile getirmişlerdir. Kurumlara düşen görevlerde ondördü hemfikir olmuş ve tek başlıkta cevap vermişlerdir.

Tablo 16: Yerel Siyasette Kadınların Daha Aktif Olması İçin Hem Kişiler Hem Kurumlar Neler Yapmalıdır? Başlığına İlişkin Ortak İfadeler

Kişi Ve Kurumlara Düşen Görevler	Frekans
Kişilere;	
- Kendimize Güvenmemiz, İnanmamız Ve Çaba Göstermemiz Gerekir	9
- Eğitime Ve Öğrenmeye Açık Olmamız Gerekir	5
Kurumlara;	

- Teşvik Edici Ve Destekleyici Olmaları Gerekiyor	14
---	----

Kendimize Güvenmemiz, İnanmamız Ve Çaba Göstermemiz Gerekir:

Katılımcılardan dokuzu, kadınların siyasette daha aktif olması için kişilerin yani kadınların da birşeyler yapması gerektiği görüşündeler. Öncelikle kadınların kendilerine güvenmeleri gerektiği ve bununla beraber başarılı olacaklarına inanmaları gerektiğini belirtiyorlar. Eğer çaba göstermezsek önümüze çıkan engelleri aşamayız ve başarılı olamayız şeklinde ifade ettiler.

Cesaret, özgüven ve inanmak bizlere başarıyı da beraberinde getirecektir (Katılımcı 1).

Kısır döngü içine girmememiz ve başaracağımıza inanmamız gerekiyor, bizler kendimize inanmaz ve çaba göstermezsek başkaları bizim için birşey yapamaz (Katılımcı 2).

Toplumun genel yapısındaki algı, hep başkalarından bizim için birşeyler yapmasını beklemektir. Aslında önce kendimiz için biz çaba göstermeli ve başaracağımıza inanmalıyız. İlk adım inanmak ve güvenmekle başlar (Katılımcı 3).

Sabırla çaba göstermeliyiz, yeniden yeniden denemeli ve başaracağımıza inanmalıyız (Katılımcı 5).

Mücadele etmeli ve kendimize güvenmeliyiz (Katılımcı 7).

Kadınlarımız daha cesaretli olmalı ve elini taşın altına koymalıdır (Katılımcı 9).

Ne istediğimizi biliyoruz, o zaman başarabileceğimize de inanmamız lazım. Çaba gösterir ve kendimize güvenirse daha başarılı oluruz (Katılımcı 10).

Yapımız gereği erkeklerden daha sabırlıyız, bunu zaten günlük yaşantımızda görüyoruz. Aynı sabrı başaracağımıza olan inancı gösterirken de göstermeliyiz (katılımcı 11).

Kendimizin farkına varmalı ve daha fazla çaba göstermeliyiz, pes etmemeliyiz (Katılımcı 13).

Eğitime Ve Öğrenmeye Açık Olmamız Gerekir:

Katılımcılardan beşi ise kişilerin yani kadınların sürekli değişime ve öğrenmeye açık olmaları gerektiğini ve eğitimin çok önemli olduğunu belirtmişlerdir. Sürekli okuyarak ve araştırarak daha bilinçli şekilde mücadele edilebileceğini ifade etmişlerdir.

Eğitim çok önemli, kendimizi geliştirmeli ve öğrenmeye açık olmalıyız (Katılımcı 4).

Araştırmayı ve öğrenmeyi sevmemiz gerekir, bugüne kadar kadınlar ne yapmış ve artık ne yapmalı, okumalı ve yazmalıyız (Katılımcı 6).

Öğrenmeye açık olmalıyız (Katılımcı 8).

Ne istiyoruz ve neden istiyoruzu bildikten sonrası, eğitim, öğrenmek ve araştırmak (Katılımcı 12).

Daha bilinçli olmalıyız, bunu da ancak eğitimle yapabiliriz (Katılımcı 14).

Teşvik Edici Ve Destekleyici Olmaları Gerekıyor: Katılımcılara kurumlara ne gibi görevler düşmektedir diye sorulduğunda ondördü de ortak payda da buluşarak teşvikten ve destekleyicilikten bahsettiler. Kadınların daha aktif olmaları için maddi-manevi desteğe ihtiyaç olduğunu ve kurumların buna yönelik çalışmalar yapmaları gerektiğini dile getirdiler.

Kadın adaylar ön plana çıkarılarak maddi olarak da desteklenmeli, kadınlara ulaşmak için farklı projeler üretilerek, kadınlar siyasetin içine çekilmelidir. Kadınların karar mekanizmalarında görev alabilmeleri onları teşvik etmeli ve önlerine çıkan engelleri kaldırarak destek olmalılar. Gerekirse mahalle mahalle dolaşıp kadınlara ulaşılmalı ve siyasetin sadece erkek işi olmadığı anlatılmalıdır (Tüm Katılımcılar).

4.8.6. Partilerin Yerel Siyasette Kadınların Rolünün Artması İçin

Gereken Çabayı Gösterdiğini Düşünüyor Musunuz? Ve Yerel Siyaset Hangi Politikalar Üretirse Kadının Siyasetteki Üretkenliği Ve Siyasete Katılımı Artar? Sorusuna İlişkin Görüşler

Katılımcıların bu soruya olan cevapları farklılık göstermektedir, altı katılımcı kendi partisinin kadınların rolünün ve başarısının artması için gereken çabayı gösterdiğini ama diğer partilerin bu çabayı gösterdiğine inanmadıklarını dile getirmişlerdir. Sekiz katılımcı ise hiçbir partinin bu çabayı göstermediğini hatta engel teşkil ettiklerini ifade etmişlerdir. Yerel siyasette daha aktif olmak isteyen kadınlar bunun değişebileceğini ve bu noktada bir takım değişiklikler yapılması gerektiğini belirtmişlerdir. Eğer cinsiyet kotası özellikle kadınlar açısından arttırılırsa ve aday çıkarmak olsun diye değil de gerçekten desteklemek ve karar mekanizmalarında yer almaları için maddi manevi destek sağlanırsa sorunlar ortadan kalkar görüşünde olduklarını belirtmişlerdir.

Tablo 17: Partiler Gereken Çabayı Gösteriyor Mu? Ve Yerel Siyaset Hangi Politika Ve Uygulamaları Yapmalı? Sorusuna İlişkin Ortak İfadeler

Partiler Gereken Çabayı Gösteriyor Mu? Ve Yerel Siyaset Hangi Politika Ve Uygulamaları Yapmaları Sorusuna İlişkin Görüşler	Frekans
Kadınların Daha Aktif Olası İçin Partiler Gereken Çabayı Gösteriyor Mu?	
-Hayır, Gereken Çabayı Göstermiyorlar	8
-Kendi Partim İçin Evet, Gösteriyor	6
Hangi Politika Ve Uygulamalar Yapılırsa Katılımı Ve Üretkenliği Artar?	
-Cinsiyet Kotası Arttırılmalı	6
-Yönetime ve Karar Mekanizmalarına Katılımı Sağlanmalı	4
-Maddi-Manevi Desteklenmeli	4

Hayır, Gereken Çabayı Göstermiyorlar: Katılımcılardan sekizi partilerin gereken çabayı göstermediğini ve sadece aday göstermek olsun diye aday gösterdiklerini ifade etmişlerdir. Bu görüşte olan katılımcıların ifadeleri aşağıdaki gibidir:

Gereken çabayı göstermedikleri gibi destek de olmuyor yer yer engel teşkil ediyorlar (Katılımcı 1).

Hayır, gerekli çabanın gösterildiğine inanmıyorum (Katılımcı 3).

Gösterilmiyor, gösterilse zaten herşey daha güzel olur ve önümüz açıılır (Katılımcı 4).

Gösterildiğini düşünmüyorum (Katılımcı 6).

Hayır, böyle bir çaba içinde olduklarını hiç sanmıyorum (Katılımcı 7).

Kesinlikle hayır (Katılımcı 8).

Hayır, yapıyorlarsa da biz bir faydasını görmüyoruz aksine bizleri vasıfsız görüyor ve önemsemiyorlar (Katılımcı 9).

Sürekli bir yerlerde tıkanığımıza göre gereken çabanın gösterildiğini hiç sanmıyorum (Katılımcı 14).

Kendi Partim İçin Evet, Gösteriyor: Katılımcılardan altısı mensubu oldukları partinin bu çabayı gösterdiğini ama diğer partilerin aynı çaba içinde

olduklarını düşünmediklerini ifade etmişlerdir. Bu altı katılımcının ifadeleri aşağıdaki gibidir.

Kendi adıma ben bu çabanın partim tarafından gösterildiğini düşünüyorum (Katılımcı 2).

Her parti aynı çabayı göstermiyor ama benim partim bu çabayı gösteriyor, bizlere de hissettiriyor (Katılımcı 5)

Bulduğum partide bu çaba var o nedenle memnunum ama tüm partilerde de olmalı ve daha fazla kadını yerel ve genel siyasette görmeliyiz (Katılımcı 10)

Diğer partilerin bu çaba içinde olduğuna emin değilim ama kendi partim de bunu görüyorum (Katılımcı 11).

Kendi partim bu çabayı gösteriyor ama diğerleri için yorum yapamayacağım (Katılımcı 12).

Ben kendi partimde bu çabanın gösterildiğini hissediyorum (Katılımcı 13).

Cinsiyet Kotası Arttırılmalı: Yerel siyaset ne yaparsa kadının üretkenliği ve siyasete katılımı artar diye sorduğumuzda cinsiyet kotasında artış olması gerektiğini belirten altı katılımcının görüşleri aşağıdaki gibidir.

Cinsiyet kotaları arttırılmalı (Katılımcı 1).

Öncelikle cinsiyet kotaları arttırılmalı ve biz kadınlar da bu kotolara sahip çıkmalıyız (Katılımcı 3).

Partilerin cinsiyet kotalarını arttırmaları gerekiyor (Katılımcı 4).

Tabiki öncelik kotaların genişletilmesi ve partilerin de buna uyması (Katılımcı 7).

Cinsiyet kotaları değişmeli ve kadın kadının yolunu açarak birbirine destek olmalıdır (katılımcı 13).

Cinsiyet kotası arttırılmalıdır (Katılımcı 14).

Yönetime ve Karar Mekanizmalarına Katılımı Sağlanmalı: Kadınların sadece aday gösterilmek olsun diye aday gösterilmediği ve gerçekten desteklendiği bir yerel siyaset beklentimiz var. Özellikle seçim dönemlerinde her aşamada varız koşturuyoruz, gecelere kadar çalışıp fedakarlık yapıyoruz ama karar alma mercilerine yakıştırılmıyoruz. Bu noktada karar verici olarak seçilen çoğunlukla erkek oluyor biz buna karşıyız önce bu düzeltilmelidir diyen dört katılımcının görüşleri aşağıdaki gibidir.

Bizler daha fazla karar verici mekanizmalarda yer almalıyız, bizlere bu imkan sunulmalı ve bu alanda destek sağlanmalı (Katılımcı 2).

Öncelikle kadın erkek eşit haklara sahip olduğumuzu unutmayarak, bizlerin de yerinde kararlar alabilecek kapasiteye ve güce sahip olduğumuzu anlamalara gerekiyor (katılımcı 5).

Aday göstermiş olmak için aday göstermeyip yönetime ve karar mekanizmalarına katılım göstermemiz de desteklenmeli (Katılımcı 10).

Her parti kadınının yönetim kademesine kadar çıkmasını desteklemelidir (Katılımcı 12).

Maddi – Manevi Desteklenmeli: Kadınların yerel siyasette aktif olması için hem maddi hem manevi olarak desteklenmesi gerektiğini belirten dört katılımcı, kadının çocuğuna bakacak kimsesi olmadığına ya da uygulayacağı projeler ile ilgili maddi desteği olmadığına önünün tıkanıp dile getirmişlerdir.

Zaten siyasette olmamıza destek olmayan ailemizden bir de üreteceğimiz projeler için para isteyemeyeceğimize göre bu alanda destek gösterilmesi gerektiğini düşünüyorum (Katılımcı 6).

Toplantı var ya da seçim dönemleri çok yoğun çalışıyoruz ama evde çocuk var bakacak kimse yok, anne çocuğa bakmak zorunda ama baba değil o istediği saatte eve gelebilir. Bu anlayış yüzünden erkek siyasetçiler daha rahat biz kadınlar daha zor durumdayız. Manevi destek en büyük ihtiyaçlarımızdan biri, çocuk bakım yuvaları gibi uygulamalarla destek olunabilir (Katılımcı 8).

Kadının daha aktif olabilmesi için maddi imkanlar çok önemli (Katılımcı 9).

Maddi manevi sunulan imkanlar artırılmalı ve kadın desteklenmeli (katılımcı 11).

4.8.7. Yaşadığımız Yerdeki Kadınların Siyasete Katılma Oranını Yeterli Buluyor Musunuz? Yeterli Değilse Neden? Sorusuna İlişkin Görüşler

Katılımcıların bu soruya verdikleri cevap; evet, hayır ve daha fazla olabilir şeklindedir. Yeterli değilse neden diye sorduğumuzda ise tam anlamıyla cevap alınamamış ama birkaç katılımcı bunun sadece imkanlardan değil kadınlardan da kaynaklı olabileceğini, belki de bizler elimizi taşın altına koymuyor ve çekingen davranıyoruz şeklinde ifade etmişlerdir. Çoğunluk, yeterli değilse neden? sorusuna cevap vermediği için ayrı başlık altında incelenmemiştir.

Tablo 18: Yaşadığınız Yerdeki Kadınların Siyasete Katılım Oranına İlişkin Ortak İfadeler

Yaşadığınız Yerdeki Kadınların Siyasete Katılım Oranına İlişkin Görüşler	Frekans
Evet, Yeterli	3
Hayır, Yeterli Değil	5
Daha Fazla Olabilir	6

Evet, Yeterli: Katılımcılardan üçü, yaşadıkları yerdeki kadınların siyasete katılım oranının ülke geneline bakıldığında yeterli olduğunu ifade etmişlerdir.

Türkiye geneli için yetersiz ama İzmir için yeterli (Katılımcı 12).

Evet İzmir'deki oran yeterlidir (Katılımcı 6).

Bunca imkansızlıklar ve engeller gözönünde bulundurulduğunda evet yeterli (Katılımcı 8).

Hayır, Yeterli Değil: Yapılan görüşmelerde katılımcılardan beşi yaşadıkları yerdeki kadınların siyasete katılma oranını yetersiz bulmaktadır. Bu duruma ilişkin görüşleri aşağıdaki gibidir.

Yeterli değil, bu oranın daha fazla olması gereken illerden birinde yaşıyoruz sonuçta (Katılımcı 5).

Hayır, yeterli bulmuyorum (Katılımcı 4).

Yeterli değil, ya kurumlar da sıkıntı var ya da bizler de. Gereken çabayı göstermiyor da olabiliriz (Katılımcı 7).

Tabiki yeterli değil, belki bu biz kadınlardan da kaynaklı olabilir. Elimizi taşın altına koymaktan korkmamalı ve çaba göstermeliyiz (Katılımcı 9).

Yeterli bulmuyorum, çekingen olmamalı ve daha katılımcı olmalıyız (Katılımcı 13).

Daha Fazla Olabilir: Altı katılımcı yaşadıkları yerdeki kadınların siyasete katılım oranının çok kötü olmadığını yani tam anlamıyla yetersiz diyemeyeceklerini ama daha iyi olabileceğini ifade etmişlerdir. Görüşler aşağıdaki gibidir.

Kadınlarımız daha cesur olarak bu oranı arttırmalı, izmir buna müsait bir il (Katılımcı 1).

Neden erkekler daha fazla da biz değiliz, bence bu oran İzmir'de rahatlıkla daha fazla olabilir (Katılımcı 2)

İzmir için bu oran daha fazla olabilir (Katılımcı 3).

Kesinlikle daha fazla olmalı (Katılımcı 10).

Diğer illere göre iyi ama tam anlamıyla yeterli diyemeyiz, daha fazla olabilir (Katılımcı 11).

Başlangıç için kötü değil ama tam anlamıyla yeterli de değil, daha fazla olabilir, olmalı (Katılımcı 14)

4.8.8. Kadın Belediye Başkanlarının Yönettiği İl Ve İlçeler Şehrin Genel İşleyişi Ve Dokusu Yönünden Diğerlerine Göre Bir Fark Yaratmış Mıdır? Sorusuna İlişkin Görüşler

Katılımcılardan onbir tanesi kesinlikle kadın eli değen il ve ilçelerin hatta muhtarlıkların olduğu yerlerin dahi fark yarattığını, ayrıntıcı ve titiz kimliğimizin yönetim tarzımıza da yansıdığını ifade etmişlerdir. Çevre, parklar ve bahçeler daha temiz daha düzenli oluyor şeklinde dile getirmişlerdir. Üç katılımcı ise bunun her kadın açısından geçerli olmadığını, bazı kadınların yönettiği yerlerin hiç de kadın eli değmiş gibi olmadığını düşündüklerini ifade etmişlerdir.

Tablo 19: Kadın Başkanların Yönettiği Yerlerin İşleyişine İlişkin Ortak İfadeler

Kadın Başkanların Yönettiği Yerlerin İşleyişine İlişkin Görüşler	Frekans
Kesinlikle Olumlu Fark Yaratmıştır	11
Her Kadın Bu Olumlu Farkı Yaratır Diyemeyiz	3

Kesinlikle Olumlu Fark Yaratmıştır: Kadınların yönettiği yerlerde mutlaka buraya kadın eli değmiş hissine kapılır ve o farkı hissedersiniz diyen onbir katılımcının görüşleri aşağıdaki gibidir.

Daha ince daha detaycınız, farkındalık yaratıyoruz ve siyasetin dili bile değişiyor (Katılımcı 1).

Kadın gözü ile erkek gözü aynı değildir, aynı olaya bakış açımız çok farklıdır. Anaç, merhametli ve kucaklayıcı yapımız tabiki yönetirken de fark yaratır ve kadın eli değdiği belli olur (Katılımcı 2).

Evet fark yaratılıyor, en basitinden çevre daha temiz oluyor (Katılımcı 4).

Daha özenli daha ayrıntıcıyız ve merhametimiz yönetim tarzımıza da yansıyor (Katılımcı 5).

Tabiki olumlu yönde fark yaratıyoruz (Katılımcı 6)

Kadın eli değdiği belli oluyor (Katılımcı 9)

İllaki farkediyor, bakış açılarımız farklı, değişikliklere karşı daha cesur oluyoruz (Katılımcı 10).

Herşeyi en ince ayrıntısına kadar düşünüyoruz, iletişim şeklimiz ve dilimiz çok farklı ve bunu yönetimize yansıtarak olumlu sonuçlar elde ediyoruz (Katılımcı 12).

Kesinlikle anne eli değiyor, daha düzenli ve tertipli oluyoruz. Ayrıntıcı ve anaç ruhumuzu yansıtıyoruz. Örneğin, Gaziantep'te okullarda dağıtılan antep fıstıkları eskiden kabuklu dağıtılıyormuş ama kadın belediye başkanı yönetiminde bu fıstıklar ayıklanmış şekilde paketlenerek çocuklara dağıtılmaya başlanmış (Katılımcı 13).

Evladını yetiştirir gibi özenerek yönetir kadın (Katılımcı 14).

Her Kadın Bu Olumlu Farkı Yaratır Diyemeyiz: Katılımcıların üçü her kadın olumlu fark yaratır, anaç ruhunu yönetim tarzına da yansıtır diyemeyiz diyerek, bu durumu aşağıdaki gibi ifade etmişlerdir.

Bence kadından kadına farkeder bu durum. Eğer kadın gerçekten görev aşkına sahipse bu fark olumlu olur. Sadece seçilmek için seçilmişse bunu yansıtamaz (Katılımcı 3).

Yani mutlaka vardır ama her kadının yönettiği yerde bu farkı göremeyiz bence (Katılımcı 7).

Eğer hizmet aşkı yok ise kadın erkek pek farketmez, sırf kadın diye fark yaratmıştır diyemeyiz (Katılımcı 11).

4.8.9. Kadınların Siyasette Aktif Olarak Yer Alması Ve Bunu Sürdürülebilir Kılması Hangi Etmenlere Bağlıdır? Sorusuna İlişkin Görüşler

Derinlemesine görüşmemizin son sorusu, kadınların daha aktif ve sürdürülebilir bir siyasi hayata sahip olmasının hangi etmenlere bağlı olduğuna yöneliktir. Katılımcıların beşi, eğer aile desteği tam ise kadın daha aktif ve sürdürülebilir bir siyaset hayatı yaşayabilir görüşündeler. Üç katılımcı ise sabır ve azmi bırakmadan yol almaya devam etmemiz gerektiğini, diğer üçü ise kadınlar olarak yeteneklerimizin farkına varmamız gerektiğini, son üçü ise siyasette aktif katılımcı olarak yer alınması gerektiğini ifade etmişlerdir. Son soruda cevaplar daha çok kadın neler yapmalı üzerinden cevaplanmıştır.

Tablo 20: Kadınların Aktif Ve Sürdürülebilir Bir Siyaset Hayatına Sahip Olabilmesine İlişkin Ortak İfadeler

Kadınların Aktif Ve Sürdürülebilir Bir Siyaset Hayatına Sahip Olabilmesine İlişkin Görüşler	Frekans
Aile Desteği İle	5
Sabırlı ve Azimli Olarak	3
Yeteneklerimizin Farkına Vararak	3
Aktif Katılımcı Olarak	3

Aile Desteği İle: Aile desteğinin çok önemli olduğunu ifade eden beş katılımcının görüşleri aşağıdaki gibidir.

Kadının siyasette kalıcı olması aktif olması öncelikle ailesinin desteğine bağlıdır (Katılımcı 1).

Aile desteği çok önemli, destek yoksa belli bir zaman sonra kadın pes etmek zorunda kalabilir (Katılımcı 4).

Aile desteği yok ise kadın için sürdürülebilir bir siyasette yok maalesef (Katılımcı 7).

Aile desteğini arkasına alan kadın kendini daha güvende hisseder ve siyaset hayatı daha uzun soluklu olur (Katılımcı 8).

Kadınların aktif bir siyaset yaşamı olması için aile desteği olmazsa olmazdır (Katılımcı 11).

Sabırlı Ve Azimli Olarak: Katılımcılardan üçü, siyasetin zor olduğunu ama kadınların bu zorluğu sabrı ve azmiyle aşabileceğini söylemişlerdir. İfadeleri aşağıdaki gibidir.

Kadın sabırlıdır ve azimlidir, bunu siyasete de yansıtır ise sürdürülebilir bir siyasi yaşama sahip olur (Katılımcı 3).

Kadınların duygusallığı bir eksiklik değildir, kadın sabırlıdır ve çaba göstermeye elverişli bir yapısı vardır. Bu da ona devamlılığı olan bir siyasi hayat sağlayacaktır (Katılımcı 5).

Kişiye bağlı siyaset yapmadan sabırla ve özveriyle çalışmaya devam ederek (Katılımcı 12).

Yeteneklerimizin Farkına Vararak: Katılımcılardan üçü de kadınlar aslında farklı yapıya ve zekaya sahiptir, yeteneklerimizin farkına varıp doğru yer ve zamanda kullanırsak başarılı bir siyasi hayatımız olur görüşündeler.

Hem eş hem anne hem evlat hem abla olabiliyoruz, aslında heryere yetişerek altından kalkabiliyoruz. Bu yeteneklerimizin farkına vararak içinde yer almak istediğimiz siyasetin de altından kalkabilir ve çok başarılı olabiliriz (Katılımcı 10).

Başarılı her erkeğin arkasında bir kadın vardır, bunu unutmamalı ve neler yapabilirizin farkına varmalıyız (Katılımcı 13).

Sahip olduğumuz haklar ile yeteneklerimizi birleştirmeliyiz (Katılımcı 14).

Aktif Katılımcı Olarak: Sözde üyelikler ile çalışmayarak, hizmet aşkı ile çalışarak yer alırsak daha başarılı ve sürdürülebilir bir siyasi yaşama sahip olabiliriz diyen üç katılımcının görüşleri aşağıdaki gibidir.

Misafir etmek değil dahil etmek gerekiyor, aktif olarak çalışmalı ve siyaset içinde yer almalıyız (Katılımcı 2).

Sadece üye olup kenara çekilmek değil, gerçekten aktif olarak süreçlere dahil olmak gerekiyor. Kağıt üzerinde kalmayan siyasi katılım gerekiyor (Katılımcı 6).

Araştırmacı ve cesur olmalıyız, aktif olarak siyasette yer almaktan korkmamalı ve çekinmemeliyiz (Katılımcı 9).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kadınların siyasal yaşama aktif ve eşit katılımı özellikle toplumun kalkınmasında önem teşkil eden etkili faktörlendendir. Siyasal karar alma süreçlerine aktif katılım olmadıkça daha da önemlisi karar almanın tüm düzeylerine kadın bakış açısını yerleştiremediğimiz sürece siyasal yaşamda eşit katılımdan bahsedemeyeceğimiz aşikardır. Ülkemiz açısından kadınların siyasal hayata olan katılımına baktığımızda, Osmanlı dönemindeki Batılılaşma ile başladığını görüyoruz. Cumhuriyet döneminde de kadınların hak arayışları cevabını bulmaya başlamış ve 1930 yılında belediye ardından da 1934 yılında milletvekili seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı kazanılmıştır. Geçen zamana ve yaşanan değişikliklere rağmen kadının siyasetteki yeri için temsili yeterlidir diyemiyor ve hala nasıl yeterli hale getirebiliriz konuşuyoruz.

Kadınların siyasal katılımlarının aktif ve görünür olmasında şüphesiz en etkili organ siyasi partilerdir. Partilerin kadın örgütlenmeleri ile siyasal temsilin artışı görülmekte ve partiler daha fazla kadın üye toplayabilmektedir. Bu sayede partiler kadın sorunlarına yönelik çalışmalar yapmakta ve daha duyarlı davranabilmektedir. İlk olarak CHP tarafından oluşturulan kadın kolları artık hemen hemen her partide görülmekte ve kimi partiler için öncelik haline gelmektedir. Kadın örgütlenmelerine destek veriyor ve mutlaka partilerin içinde yer almasını sağlıyorlar fakat karar alma mercilerinde yer almalarına yeterince müsade etmiyorlar. Siyasi partilerde kadın seçmen hususunda kayda değer stratejiler üretilmeye çalışılsa da kadının siyasal temsili konusunda aynı stratejilere rastlanılmamaktadır. Siyasi partilerin cinsiyetçi yaklaşımları, uygulamaları ve yürüttükleri kadın politikaları, parlamentoda kadın temsil oranının az kalmasını sağlayan etkenlerden biridir. Siyasi partilerde çok az sayıdaki kadın karar verici konuma getirilmekte, bu kadınlarda tanınan veya imkanları yüksek olanlar arasından seçilmektedir. Yasal olarak kamusal alanda önleri açık olsa da, cinsiyetçi yaklaşım ile yapılan işbölümü sonucu ataerkil yapılanma ile kadının konumu siyasi partilerde ikinciliğe itilmektedir.

Kadınların siyasal hayata katılımını artırabilmek için kota uygulamalarının siyasal partilerden başlatılarak, Birleşmiş Milletler'in %33 olarak belirlediği eşliğin en altı sınır kabul edilmesi sağlanmalıdır. Uygulayacakları cinsiyet kotası ile aday seçiminde demokratik yolun izlenmesi ve eşitlikçi yapı içinde olunması, kadınların siyasal yaşamda daha eşit bir oranda temsiline olanak sağlayacaktır. Ayrıca ekonomik

ve sosyal eşitlik, siyasal ve hukuksal eşitlik ile bütün olmadığı sürece özgürlükler sınırlı olacaktır. Kadınların siyasal hayattan dışlanma eğilimi ile erkeklerin toplumda ayrıcalıklı konuma sahip olmaları, kadınların lehine kota ve pozitif ayrımcılık gibi yaklaşımları mecbur kılmaktadır. Negatif yaklaşım görüşünü benimseyenler, ayrımcılık kabul edilen kota politikalarının yeterli donanımına sahip olmayan kadınların seçilmesine sebep olacağını ifade etmektedirler. Pozitif yaklaşıma göre ise kota uygulamaları, siyasal, ekonomik ve sosyal açıdan kadınların karşılaştığı sorunları telafi etmektedir.

Türkiye’de 1980’li yıllarda yer etmiş olan cinsiyet kotası konusu hala tam anlamıyla uygulanabilir değildir. Kota konusunda küçük partiler yeni toplumsal grupları dahil etmek ve tabanlarını arttırmak için istekli davranırken, büyük partilerin ise kazandıkları konumlarını riske atmamak adına fazla istekleri olmadıkları görülmektedir. Ülkemizde kadınlar pek çok alanda fırsatlardan ve kaynaklardan eşit biçimde yararlanamamaktadır. Kadınlara yerel ve ulusal meclislerde, karar merciilerine eşit katılımlarını sağlayacak stratejiler ve politikalar üretilerek temsil krizinin önüne geçilmelidir. Aday listelerinde kadın aday sayıları artırılmalı ve seçilebilecekleri yerlere yerleşebilmeleri için yasal düzenlemeler yapılmamıştır. Sadece cinsiyet kotası artırılarak değil aynı zamanda kadın adaylara maddi yardımlar, kampanyalar, eğitimler hazırlanmalı ve partilerin kadın kollarına ait harcamalar artırılmalıdır.

Kadınlar, erkeler ile eşit ekonomik statüye ulaşmak için iş hayatında aktif çalışmalıdırlar. Siyasette başarı sağlayabilmeleri için kadınlarımızın da üzerine düşen görevler vardır; siyasetin kurallarını öğrenmeli, kadın katılımlarını sağlayacak daha iyi koşullar oluşturmalı, eleştirmekten ve eleştirilmekten korkmamalı ve kadın çoğunluğunun ihtiyaçları doğrultusunda kuralları değiştirmelidirler.

Son olarak kadın kolları üyeleri/çalışanları ile yaptığımız görüşmelerden çıkan sonuçları özetlemek gerekirse; ülkemizde kadın hala olması gereken yerde değildir, kadınların önündeki engelleri aşmak için yeterli çaba ve destek gösterilmemekte ve “elinin hamuru ile erkek işine karışma” sözünün yarattığı algı varlığını sürdürmektedir. Önce tabuları yıkmak ardından durmadan çalışmak gerektiğinin farkında bir şekilde yollarına devam edeceklerini belirtmişlerdir.

KAYNAKÇA

- Abadan N,-Unat, L. (1981), “Social Change And Turkish Women”, Women In Turkish Society, (Der.) Nermin Abadan-Unat, Leiden, E.J.Brill. Abadan Unat,
- Akdoğan, Y. (2008). *Yerel Siyaset- Kavramlar*. Yerel Siyaset, s.10, İstanbul: Okutan Yayınları.
- Akman, Şefik Taylan, *Hukuk Ve Politika İlişkisi Eleştirel Hukuk Çalışmaları ve Hukukun Politik Karakteri*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku (Hukuk Felsefesi Ve Sosyolojisi) Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara, 2012.
- Akyüz, Unal (2009), “Siyaset Ve Ahlak”, *Yasama Dergisi*, Sayı 11, İstanbul, http://www.yasader.org/web/yasama_dergisi/2009/sayi11/siyaset_ve_ahlak.pdf (05.04.2018).
- Alban, S. Bahar, *Türkiye' de Kadınların Kurumsal Siyasete Katılımı: Siyasi Tarihinde Geldiğimiz Noktaya Chp Ve Mhp Penceresinden Bakış*, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ve Siyaset Bilimi Anabilim Dalı Kamu Yönetimi Ve Siyaset Bilimi Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2015.
- Alkan, A. (2000). *Yerel Politika Ve Kadın*. Ankara: Ankara Üniversitesi Kasaum/KADER,
- Alkan, A. (2005). *Yerel Yönetimler Ve Cinsiyet: Kadınların Kentte Görünmez Varlığı*, Ankara: Dipnot Yay.
- Altındal, Y. (2007) *Kadının Siyasal Katılımı Bağlamında Partilerin Kadın Kollarının Sosyolojik Açısından Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, A.A.M.Ü. Sos. Bil. Enstitü, Aydın.
- ALTINDAL, Aytunç,1985 *Türkiye’de Kadın*. İstanbul: Süreç Yayıncılık.
- ARAT, Yeşim, 1998 “Türkiye’de Kadın Milletvekillerinin Değişen Siyasal Rollerini 1934-1980”, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları
- ARAT, Zehra 1999 “Kemalizm Ve Türk Kadını”, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları. 51-58.
- Arslan, Ali. 2004 “Çağdaş Türk Toplumunun Siyasal Hayatında Kadının Yeri ve Türk Siyasal Elitleri Arasında Kadının Temsil Edilme Durumu”, A. GÜÇHAN (Ed.), *Kadın Çalışmalarında Disiplinlerarası Buluşma*, 1-4 Mart 2004 Sempozyum Bildiri Metinleri 3. Cilt. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları. 101-111.

Arslan, F. Jale, Siyasal Katılım Sürecinde Kadınlar: İsveç Ve Türkiye Örneği, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslar Arası İlişkiler Ve Anabilim Dalı, Trabzon, 2012

ASLAN, Emel 2002 “Kadın Ve Siyaset Aykırı Bir Örnek: İKD”, A. İLYASOĞLU-N.AKGÖKÇE. (Haz.) Yerli Bir Feminizme Doğru. İstanbul: Sel Yayıncılık. 455-485.
Atay, E. Ethem, Hukukta Meşruiyet Kavramı, GÜHF Dergisi, Cilt 1 Sayı 2 s. 121 Aralık 1997

AYATA GÜNEŞ, A. (1998) “Laiklik Güç Ve Katılım Üçgeninde Türkiye’ De Kadın Ve Siyaset,” 75. Yılda Kadınlar Ve Erkekler-Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul

Aydın, M (2013) Kurumlar Sosyolojisi, Açılım Kitap, İstanbul

Aydınlı H.İ. ve V. Ayhan. “Egemenlik Kavramının Tarihsel Gelişimi Perspektifinden İktidarın Sınırlandırılması Tartışması”, Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi, 5, 1, 2004.

Bağdatlı, Selahattin, 2002, Hukuk Sözlüğü, Derin Yay., İstanbul.

Balcı, Hülya (1998), “1920’lerde Kadın Kimliği Ve Türk Kadın Yolu”, *Toplumsal Tarih*, Sayı 52, Nisan,

Baş, T., & Akturan, U. (2011). Nitel Araştırma Yöntemleri: Nvivo 7.0 ile Nitel Veri Analizi. Ankara: Seçkin Yayınları.

Baykal, Deniz (1970), Siyasal Katılma (Bir Davranış İncelemesi), Ankara: Sevinç Matbaası.

Baykal, T. (2010). “Gündem 21 Ve Amerika Birleşik Devletleri’ndeki Uygulamaları”, *Kamu Yönetimi Araştırmaları: Türkiye Ve ABD’den Örneklerle Çevre, Kent Ve Kent Yönetim*. (Ed: H. Erkul Ve T. Baykal). Ankara: Kaya Yayınları.

Bekir Sıtkı (1996), *Milli Mücadele’de Anadolu Kadınları Müdafaa-ı Vatan Cemiyeti*, 2. Baskı, AKDTYK Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara.

Beriş, Hamit Emrah. Egemenliğin Dönüşümü: Tarihsel Ve Siyasal Açından Egemenlik Kavramının Yeni Anlamı, Ankara, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.

Biricikoğlu, H., Kamu Yönetimi, Sakarya Üniversitesi, 2013.

Böke, K. vd. (2009). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri. İstanbul: Alfa Yayıncılık.

Cin, Halil(1984), “Elli Yıl Önce Türk Dünya Kadınının Fiili ve Hukuki Durumu”, *Türk Kadınına Siyasi Haklarının Tanınmasına 50.Yılı Uluslar Arası Konferansı*, Ankara, Kadın Dernekleri Federasyonu ve Gönüllü Kuruluşları Yay. ,s.49

- Çadır, Mustafa (2011), Kadının Siyasal Yaşama Katılımında Siyasi Parti Kadın Kollarının Rolü (TBMM’de Grubu Bulunan Siyasi Partiler Bağlamında Ankara İli Örneği), Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Çağlar, N. (2011), Kadının Siyasal Yaşama Katılımı ve Kota Uygulamaları, Süleyman Demirel Üniversitesi, Vizyoner Dergisi, 3(2),
- Çakır, Derya Baki, Avrupa Birliği ve Türk Hukukunda Çalışma Yaşamında Kadın-Erkek Eşitliği, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Uluslararası İlişkiler Programı, Yüksek Lisans Tezi, Trabzon, 2010
- Çakır, S. (2010), Osmanlı Kadın Hareketi, İstanbul, Metis Y., (2. Baskı), s.89.
- Çakır, Serpil, Osmanlı Kadın Hareketi, 3. Baskı, İstanbul, Metis Yayınları, 2011, s.99
- Çakır, Serpil, Osmanlı Kadın Hareketi, Birinci Basım, Metis Yayınları, İstanbul, 1994
- Çakır, Serpil, "Siyasal Yaşama Katılım Mücadelesinde Türk Kadını", Kadınlar ve Siyasal Yaşam, İst.1991 İnan, 1982: 102
- Çam, E.(1984) Siyaset Bilimi, Der Yayınları, İstanbul
- Çam, E., *Siyaset Bilimine Giriş*, Der Yayınları, İstanbul, 1995: 170
- ÇELİKEL, Aysel (1992), "Uluslar Arası Sözleşmelerde Kadın", *Türkiye’de Kadın Olgusu* (Yay. Haz. Necla ARAT), İstanbul: Say Yayınları.
- Çiçek, Yeter, Geçmişten Günümüze Türkiye’de Yerel Yönetimler, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İ.İ.B.F Kamu Yönetimi Bölümü, 2014.
- Çiçekli, Bülent, **Avrupa Sosyal Şartı Temel Rehber**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2001
- Çimen, Adnan. Avrupa Birliği (Ab) Bölgesel Kalkınma Politikalarının Avrupalılaşması, AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2012, Cilt:12, 20. Yıl, Özel Sayı, 2012: 48.
- Çukurçayır, M.Akif, Yurttaş Odaklı Yerel Yönetim, Konya, Çizgi kitabevi, 2003.
- Çukurçayır, M.A. (2002) Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi, Çizgi Yayınları, Konya
- Demir, Zekiye (2002), Siyasal Partilerin Kadın Politikalarına Karşı Kadınların Tutumu, Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002
- Demirel, Yusuf Soner. Egemenlik Kavramı Ve Klasik Egemenlik Anlayışının Yeni Sınırları, Yüksek Lisans Tezi, Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Güvenlik Anabilim Dalı, Ankara, 2012.

- Denman, Fatma Kılıç, İkinci Meşrutiyet Döneminde Bir Jön Türk Dergisi: Kadın, Libra Kitap, İstanbul, 2009, s.59
- Dinç, Mehmet (2002), Bugünün Türkiye’inde Kadınların Siyasal Katılımı ve Katılımı Arttırmaya Yönelik Çözüm Önerileri, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- DÖNMEZ Mustafa, Mahalli İdarelerin Teşkilat Yapısı, Organları ve Görevleri, Ankara, Mahalli İdareler Derneği Yayınları, 1996.
- DURAKBASA, Ayşe, 2002 Halide Edip: Türk Modernleşmesi ve Feminizm, İstanbul: İletişim Yayınları. Dursun, 2014
- Duroğlu, Sibel, Türkiye’de İlk Kadın Milletvekilleri, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007.
- Emrealp, S. (2010). *Türkiye’nin Katılımcı Demokratik Yerel Yönetişim Modeli Olarak Dünyaya Armağanı: Kent Konseyleri*, UCLGMEWA, İstanbul.
- Enginün, İ. (1983) Milli Mücadelede Türk Kadını, Cumhuriyetin 60. Yıl Dönümü Yayınları, Ankara
- Erkul, Baykal ve Kara, Kent Konseylerinin Sorunları Üzerine Bir İnceleme: Çanakkale Kent Konseyi Örneği, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Mustafa Kemal, 2013, Cilt:10 s:22, <http://sbed.mku.edu.tr/article/view/1038000032>
- Erkul, H. (2012). “Demokrasi ve Kent Konseyleri”, Gökçeada Gazetesi,
- EROĞLU, F. (2011)Türkiye Cumhuriyeti Hükümetlerinde Kadın Bakanlar, İstanbul
- Erol, Burçin(1996), “Tanzimat’tan Cumhuriyete Türk ve Batı Kadını”,Kastamonu *İlk Kadın Mitinginin 75.Yıldönümü Uluslar arası Sempozyumu*, Ankara,S.147–154,Atatürk Araştırma Merkezi Yay.
- Eryılmaz, Bilal, Kamu Yönetimi: düşünceler, yapılar, fonksiyonlar. Ankara, 2011, Okutman Yayıncılık.
- Esen, Aslı T. -Memişoğlu, Oya, Siyasetin Cinsiyeti, 2007,
- Genç, F.N.,Özoğuz, B. & Yılmaz, M. (2011). “Yönetişim Yaklaşımı ve Farklı Katılım Yöntemleri”, Kent Konseyleri Sempozyumu Bildiri Kitabı, Kent Konseyleri Sempozyumu 6-7 Mayıs 2011, Bursa.
- Gökçimen, S. (2008) Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi, Yasama Dergisi, (10), İstanbul.
- Göle, Nilüfer, 2001 Modern Mahrem: Medeniyet ve Örtünme, İstanbul: Metis Yayınları.

- Gönenç, Levent (2001), “Meşrutiyet Kavramı ve Anayasaların Meşrutiyeti Problemi”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, c.50, s.1, 131-152.
- Görmez, K. & Altınışık, U. H.(2011). “Yerel Demokrasi ve Kent Konseyleri”, Kent Konseyleri Sempozyumu Bildiri Kitabı, Kent Konseyleri Sempozyumu 6-7 Mayıs 2011, Bursa.
- Gözler, Kemal (2010), *Anayasa Hukukunun Genel Esasları*, EkinYayıncılık, Bursa.2010
- Gözübüyük A. Şeref, Yönetim Hukuku, Ankara, Turhan Kitabevi, 2006.
- Gözübüyük, Şeref, (1986), *Hukuka Giriş ve Hukukun Temel Kavramları*, Sevin Matbaası, Ankara1986
- Gücük, Duygu, Kadınların Siyasal Katılımları Ve Katılıma Etki Eden Faktörler: Ankara-Mamak/Çankaya Örneği, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Siyaset Ve Sosyal Bilimler Yüksek Lisans Programı, Ankara, 2006: 42
- Güler, Birgül Ayman (2009), Türkiye'nin Yönetimi-Yapı, İmge Kitapevi, Ankara.
- Güler, Birgül Ayman, (2000), “Yerel Yönetimleri Güçlendirmek Mi? Âdem-i Merkeziyetçilik Mi?”, Çağdaş Yerel Yönetimler, C.9, S.2.
- Gümüş, Berrin Güner, 2010, Siyasetin Yerel Boyutları ve Ulusal Siyasetle Etkileşimi “Nizip İlçesi” Alan Çalışması, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Siyaset Ve Sosyal Bilimler Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Bursa,
- GÜZEL, Şehmus (1985), “Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Toplumsal Değişim ve Kadın”, *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, Editör: BELGE, M., Cilt 3-4, İletişim Yayınları, İstanbul,
- Hacimirzaoglu, A. (Ed.), 75 Yılda Kadınlar Ve Erkekler, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları
- Hacimirzaoglu, A ve Özkan D. (1998), 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler, Bilanço 98 Yayın dizisi, Editör: Ayşe B. Hacimirzaoglu, İstanbul
- Hakyemez, Y. Şevki, 2010 Anayasa Değişiklikleri Ve Demokratik Hukuk Devleti, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XIV, Y. 2010, S. 2.
- HAKYEMEZ, Yusuf Şevki. Mutlak Monarşilerden Günümüze Egemenlik Kavramı, Ankara, Seçkin Yayınları, 2004.
- Heywood, 2012 <https://www.docdroid.net/d48n/andrew-heywood-siyasetin-temel-kavramlari.pdf#page=28>
- Heywood, Andrew (2006), Siyaset, Ankara: Liberte Yayınları.

<http://archive.ipu.org/wmn-e/arc/world010618.htm>
<http://archive.ipu.org/wmn-e/classif.htm>
<http://ilericikadinklardernegi.org.tr/>
<http://ka-der.org.tr/>
<http://ucansupurge.org.tr/>
http://www.ilo.org/ankara/about-us/WCMS_372880/lang--tr/index.htm
<http://www.iudergi.com/tr/index.php/iletisim/article/viewFile/12711/11939>
<http://www.kadindostukentler.com/>
<http://www.kagider.org/>
<http://www.tdk.gov.tr>
http://www.tepav.org.tr/tur/admin/dosyabul/upload/AB_TR_Tarihsel_Gelisim1.pdf
http://www.tepav.org.tr/upload/files/1271250684r7712.Siyasetin_Cinsiyeti.pdf
<http://www.turkkadinklrbirligi.org/>
<http://www.tustav.org/sureli-yayinlar-arsivi/kadinklarn-sesi/>
<https://catlakzemin.com/01-aralik-1978/>
https://www.academia.edu/6466020/II._ME%C5%9ERUT%C4%B0YET_D%C3%96NEM%C4%B0_OSMANLI_KADIN_DERNEKLER%C4%B0N%C4%B0N_%C4%B0KT%C4%B0SAD%C4%B0_VE_BE%C5%9EER%C4%B0_FAAL%C4%B0YETLER%C4%B0
https://www.ilo.org/ankara/about-us/WCMS_372872/lang--tr/index.htm
https://www.ilo.org/ankara/about-us/WCMS_372874/lang--tr/index.htm
https://www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/WCMS_377248/lang--tr/index.htm
https://www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/WCMS_377269/lang--tr/index.htm
https://www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/WCMS_377270/lang--tr/index.htm
https://www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/WCMS_377273/lang--tr/index.htm
https://www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/WCMS_377278/lang--tr/index.htm,
https://www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/WCMS_377281/lang--tr/index.htm
<https://www.nadirkitap.com/demokrat-kadin-dergisi-sayi-1-dergi10239385.html>

<https://www.nadirkitap.com/ev-is-dergisi-subat-1945-sayi-94-dergi951126.html>
[https://www.peramezat.com/urun/yelpaze-dergisi-ciltli-1962-sayi-126---150-
arasihttps://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2011.pdf](https://www.peramezat.com/urun/yelpaze-dergisi-ciltli-1962-sayi-126---150-
arasihttps://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2011.pdf)
https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2011.pdf
https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.dagilim
[https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MECLIS%20BULTENI/2469
_2005_00000120_0000/0016.pdf,](https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MECLIS%20BULTENI/2469
_2005_00000120_0000/0016.pdf)
<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/protokol.pdf>
<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/hakkinda.htm>
<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/hakkinda.htm>

Kalaycıoğlu, E. ve Toprak, B. (2004). İş yaşamı, üst yönetim ve siyasette kadın.
İstanbul: TESEV Yayınları

Kalaycıoğlu, Ersin (1983), Karşılaştırmalı Siyasal Katılma: Siyasal Eylemin
Kökenleri Üzerine Bir İnceleme, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilimler
Fakültesi Yayını.

Kapani, Münci (2010), Politika Bilimine Giriş, İstanbul: Bilge Yayınevi.

KAPLAN, Y. (1994) Siyaset Bilinci, Denge Yayınları, İstanbul

Keçeci, Gözde, Kadın Dostu Kentler Projesinin Freirean Yaklaşım Ve Makro Feminist
Sosyal Hizmet Uygulamaları Üzerinden İncelenmesi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal
Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara, 2016

KELEŞ Ruşen, Avrupa'nın Bütünleşmesi Ve Yerel Yönetimler, Ankara, Türk
Belediyecilik Derneği-Konrad Adenauer Vakfı yayınları, 1999.

Keleş, R. (1998). *Yerinden Yönetim ve Siyaset*. İstanbul: Cem Yay.

Keleş, R.(2011). *Yerel Yönetim ve Siyaset*. İstanbul: Cem Yayınları

Keleş, Ruşen, Kent Ve Siyaset Üzerine Yazılar(1975-1992), İstanbul, IULAEMMA
(Yerel Yönetim Dünyası) Yayını, 1993.

Kerman, U.,Altan, Y., Aktel, M., &Lamba, M. (2011). "Yerel Yönetişim ve Kent
Konseyleri", Kent Konseyleri Sempozyumu Bildiri Kitabı, Kent Konseyleri
Sempozyumu 6-7 Mayıs 2011, Bursa.

Kılıç, Zeynep, Eşitlik İçin Kota Politikaları, Ankara Üniversitesi Kadın Sorunları
Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara, 2000, s. 1-42.

KILIÇ, Zülal, 1998 "Cumhuriyet Türkiye'sinde Kadın Hareketine Genel bir Bakış",

KIŞLALI, A. Taner (2004), *Siyaset Bilimi*, Anadolu Üniv.Yay. No.1571/827.

- Kışlalı, Ahmet T. (2003), *Siyasal Sistemler, Siyasal Çatışma ve Uzlaşma*, Ankara: İmge Kitapevi
- Koç, Duygu, *Türk Kadın Hareketini Kadınlar Dünyası Ve Türk Kadın Yolu Dergileri Üzerinden Okumak*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2016,
- Koçer, Dilara Nergishan, *Demokrat Parti Döneminde Kadın: 1950-1960 Arası Kadın Dergilerinde Kadın İmajı*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul, 2009,
- Konuk, Bahar, *Avrupa Birliği Hukukunda kadın Erkek Eşitliği İlkesi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Avrupa Birliği Hukuku Programı, Yüksek Lisans Tezi, 2008
- Köseoğlu, Ö. (2011). “Kent Konseyleri: Müzakereci Demokrasi İçin Bir Fırsat mı?”, *Kent Konseyleri Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Kent Konseyleri Sempozyumu 6-7 Mayıs 2011, Bursa.
- Kurnaz, Ş. *Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını (1839-1923)*, İstanbul 1992: 102
- KURNAZ, Ş.(1990) “Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını (1839-1923)”, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- KURNAZ, Şefika, *Cumhuriyet Öncesinde Türk kadını 1839-1923*, İkinci Baskı, Ankara 1991,
- Kurnaz, Şefika, *Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını*, 2. Baskı, Ankara, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, 1991, s.78.
- Mutlu, Nermin, *Popüler Kadın Dergilerinde Kadın Temsili (Örnek Olay: Cosmopolitan Dergisi)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2009,
- NADAROĞLU Halil ve VARGAN Nezih, *Yerel Yönetimler*, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayını, 2005.
- NADAROĞLU Halil, *Mahalli İdareler*, İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım, 2001.
- ABADAB UNAT Nesrin, “The Legal Status of Turkish Women”, *Turkish Review*, Volume:1, Number:6, Winter 1986, s.86.
- ORTAYLI, İlber, *2004 İmparatorlugun En Uzun Yüzyılı*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ökmen, M. & Görmez, K. (2009). “Türkiye’de Yerel Gündem 21 ve Yerel Yönetişim Uygulamaları”. (Ed: K. Görmez ve M. Ökmen.), *Yerel Yönetimlerin Güncel Sorunları, Küresel, Bölgesel ve Yerel Perspektifler*, İstanbul: Beta
- ÖNCEL S. Yenal, *Mahalli İdareler Maliyesi*, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1992

Öner, Ş. (2005). “Katılımcı Demokrasi açısından Belediye Kanunu”, Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar-1: Reform (Ed.: H. Özgür, M. Köşecik), Nobel Yay.

Özdemir, Gülçin, Popüler Kadın Dergilerinde Toplumsal Cinsiyet Ayrımının Temsili: Cosmopolitan Ve Bizim Aile Dergileri, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2009

Özel, M. (2007). Kamu Yönetiminin Yeniden Yapılanmasında Desantralizasyon Düşüncesi ve Gelişimi-Gelişmekte Olan Ülkeler Bağlamında Bir Yaklaşım, Ankara, Nobel Yayınları.

ÖZER, Attila. " Ülkemizde Egemenlik ve Yargı Erkinin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Karşısındaki Durumu", Anayasa Yargısı Dergisi, 20, 2004.

ÖZKUL, M.- TATAR T. (1997), Kurumlar Sosyolojisi, Ders Notları, Malatya

Özsoy, Bahar, Kadınların Yerel Hizmetlerden Memnuniyet Düzeyi Ve Kadın Dostu Kentten Beklentileri: Gaziantep Örneği, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi Ve Kamu Yönetimi Anabilimdalı, Konya, 2015

Pamukçu Çiğdem Y., II. Meşrutiyet Dönemi Osmanlı Kadın Derneklerinin İktisadi ve Beşeri Faaliyetleri, Ankara, 2012.

Pamukçu Çiğdem Y., II. Meşrutiyet Dönemi Osmanlı Kadın Derneklerinin İktisadi ve Beşeri Faaliyetleri, Ankara, 2012.

Parla, Taha (1993), *Türkiye'nin Siyasal Rejimi 1980-1989, İletişim Yayınları, İstanbul.*

PARLAK Bekir, Tarihi Perspektifte ve Reform Sürecinde İl Özel İdareleri, Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar-I, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2005.

Parlak, B. ve Sobacı, Z. (2012). Ulusal ve Küresel Perspektifte Kamu Yönetimi Teori ve Pratik. Bursa: MKM Yayınları.

Peltekoğlu, Filiz Balta, Dergiciliğin Gelişimi ve Türkiye’de Kadın Dergileri, Marmara İletişim Dergisi, Sayı:9, 1995,

Pınarcı, Gülden A., Kadın Dergileri, <http://e-bulten.library.atilim.edu.tr/sayilar/2013-03/images/Kadin-dergileri.pdf>, 2013

Pınarcıoğlu, Nihal Şirin, Yerel Siyaset Ve Kadın Katılımı: İstanbul Ve Kocaeli’nde Niteliksel Bir Araştırma, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Mahalli İdareler Ve Yerinden Yönetim Bilim Dalı, İstanbul, 2011

SANCAR ÜŞÜR, Serpil; “Siyasal Süreçlere Katılımda Kadın Erkek Eşitliği”, Kadın Erkek Eşitliğine Doğru Yürüyüş: Eğitim, Çalışma Yaşamı ve Siyaset, TÜSİAD, İstanbul, 2000, ss. 197-258.

Sarışahin, Pınar, 2015, Cinsiyet- Siyasal Katılım İlişkisi: Sdü Örnek Olayı, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Isparta

Sayan Ö., İpek, Aytül G. Demirci (2012), “Kanun Hükmünde Kararnamelerle Değişen Personel Sistemi”, Kanun Hükmünde Kararnamelerle Yönetmek, YAYED, Ankara.

Sayan Ö., İpek, Türkiye’de İdari Sistem Ve Örgütlenme, http://www.kas.de/wf/doc/kas_34517-1522-12-30.pdf?130529081937

Sitembölükbaşı, Şaban, Kadınların Siyasal Hayata Etkin Katılımının Bir Aracı Olarak Seçimlerde Kota Uygulamaları, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 2007, C.12, s. 13-36.

Şafak, Gökçe Nur, Kadın Ve Kent İlişkisinde Yerel Yönetimler: Nevşehir İli Örneğinde Kadın Dostu Kentler, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Kentleşme Ve Çevre Sorunları Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2013

Şahin, Ayşenur Akgül, Türkiye’deki Kadın Milletvekilleri ve Meclisteki Çalışmaları (1935-2002), Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilimdalı Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Bilim Dalı, Niğde, 2008.

Şahin, S. Z. (2011). “Kent Konseylerinin Katılımcı Kent Yönetimine Katkıları Üzerine Bir Değerlendirme: Ankara Örneği”, Kent Konseyleri Sempozyumu Bildiri Kitabı, Kent Konseyleri Sempozyumu 6-7 Mayıs 2011, Bursa.

T.C: KSSGM, Türkiye’de Kadın 2001, Ankara: T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayını.

Tanchev, Evgeni, Ulus-Devlet Anayasalarında Siyasal Özgürlük ve Siyasal Hakların Organik Modeli, 2012,

http://www.anayasa.gov.tr/files/pdf/anayasa_yargisi/2012/9.pdf

Taşkıran, Tezer, Cumhuriyet’in 50. Yılında Türk kadın Hakları, Birinci Baskı, Ankara: Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Yayını, 1973

TATAR, T. (1997) “Cinsiyet Faktörünün Siyasi Katılıma Etkisi (Malatya Uygulaması)”, Dünü ve Bugünüyle Toplum ve Ekonomi Dergisi, Bağlam Yayınları: İstanbul

Tekeli, Şirin (1996), "Kadınların Siyasetten Dışlanmışlıklarının 55 Yıllık öyküsü", *Kadınlar ve Siyasal Yasam Eşit Hak-Eşit Katılım*(Yay. Haz. Necla Arat), İstanbul: Çağdaş Yasamı Destekleme Derneği Yayınları.

- Tekin, N., (2009), “Ev kadınları ve Çalışan Kadınlar Arasında Siyasal Davranış Farklılıkları: Isparta Örnekolay Araştırması”, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.s. 56
- Tokgöz, Oya (1994), Kadın Seçmen İmgesi: Türkiye’de Kadının Bireysel Siyasal Katılımı Üzerine Bir Deneme, Amme İdaresi Dergisi, 27 (4), <http://yayin.todaie.gov.tr>
- TOPRAK Zerrin, Yerel Yönetimler, Ankara, Nobel Yayınları, 2006.
- Toprak, Z. (2010). *Yerel Yönetimler*. İzmir: Birleşik Matbaa
- Toprak, Z. (2012). *Çevre Yönetimi ve Politikası*. İzmir: Birleşik Matbaa.
- Toprak, Zafer ,“Halk Fırkası'ndan Önce Kurulan Parti: Kadınlar Halk Fırkası”, Tarih ve Toplum, S. 51, (Mart 1988), s. 30-31
- TORTOP Nuri, Yerel Yönetimler Maliyesi, Ankara, TODAİE yayını, Yayın No:263, 1996.
- Tosun, Fahri Mutlu (2010), “Yargı ve Demokratik Meşruiyet”, *TBB Dergisi*, Sayı 88, ss. 320-332.
- Tulum, Arzu Bozdağ, Kadınların Siyasi Yaşama Katılımında Kadın Kolları, Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Elazığ, 2014.
- Turan, İlter (1986), *Siyasal Sistem Ve Siyasal Davranış*, 3. Baskı İstanbul: Der Yayınevi.
- WEDEL, Heidi, 2001 *Siyaset ve Cinsiyet: İstanbul Gecekondularında Kadınların Siyasal Katılımı*, İstanbul: Metis Yayınları.
- Yaraman, Ayşegül. (1999) Bir demokrasi tartışması, Türkiye’de kadınların siyasal temsili (1935-1999) İstanbul: Bağlam Yayıncılık, s. 63
- Yaşar, Fatma Tunç, Şükûfezâr: Kadınlar Tarafından Kadınlar İçin İlk Süreli Yayın, Dem Dergi, Yıl:1, Sayı: 4
- Yaşar, Fatma Tunç, Terakki-i Muhadderat: Osmanlı Kadın Eğitimine Yönelik İlk Süreli Yayın, Dem Dergi, Yıl:1, Sayı:3
- Yaylı Hasan – Eroğlu Gülçin, Yerel Katılım Bağlamında Türkiye’de Kadın Temsili, C.3, S. 3, ss. 504-524, 2015.
- Yeşim Arat, “Türkiye’de Kadın Milletvekillerinin Değişen Siyasal Rollerini, 1934-1980”, *Ekonomi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt:1, Sayı:1, (Kış 1987), s.45-66.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2015). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.

- Yılmaz, S. Hakan (2005), “Yerel Basının İşlevlerinin, Siyasal Katılım ve Denetim Olguları Açısından Değerlendirilmesi”, İletişim Fakültesi Dergisi, 21, 111-115,
- Yiğit, Mehmet. Türkiye’de Yerel Yönetimlerde Katılım, Demokrasi Ve AB Sürecinin Etkileri, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ve Siyaset Bilimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2008.
- Yuva, Gözde (2005), Kadınların Toplumsal ve Siyasal Katılımlarının Bir Göstergesi Olarak, Antalya’da Kadın Dernekleri ve Üye Yapılarının Sosyo-Ekonomik Analizi, Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yücekök, Ahmet N. (1987), Siyasetin Toplumsal Tabanı (Siyaset Sosyolojisi), Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- YÜKSEL Fatih, Türk Yerel Yönetiminde Vizyon Sorunu, Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar-II Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2005.
- YÜKSEL Fatih, Yerel Özerklik Kavramı Üzerine Bir İnceleme, Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar-I, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2005.
- Zihnioğlu, Y. (2003) kadınsız inkılap, İstanbul: Metis Yayınları